

Anul XII (serie nouă), nr 4 (48) 2015

Message bucovinean

Revistă de cultură pentru bucovinenii de pretutindeni

Ziua Bucovinei: de anul acesta, sărbătoare instituită prin lege

CERNĂUȚI – BUCUREȘTI – RĂDĂUȚI – CHIȘINĂU

CUPRINS

Editor:
Societatea pentru Cultura și Literatura
Română în Bucovina – Filiala București,
în parteneriat cu Fundația Culturală de
Binefacere "Casa limbii române" din
Cernăuți și Asociația Social-culturală
"Bucovina" din Chișinău

Director onorific:
Prof. univ. dr. Nicolai POMOHAICI

Director/coordonator de proiect:
prof. univ. dr. Dumitru CURCĂ

Redactor șef:
Ștefan HOSTIUC

Colegiul de redacție:
acad. Dimitrie VATAMANIUC,
prof. univ. dr. Pavel ȚUGUI,
prof. univ. dr. Dumitru BALAN,
ec. dr. Liviu CABARIU,
avoc. dr. Eugen PATRAȘ,
Prof. Antoaneta LUCASCIUC, Senior Editor,
Paraschiva TRANDAFIR, corector,
ing. Mihai ONCIUL,
ing. Oltea REUS (București),
jurnalist Maria TOACĂ (Cernăuți),
scriitor Arcadie SUCEVEANU (Chișinău),
dr. Ion BOTOȘ (Maramureșul istoric),
jurnalist Vadim BACINSCHI
(sudul Basarabiei)

Design/Tehnoredactare:
Miroslava IURIICIUC

Adresa redacției:
Str. Mureșana nr.7, bl.51A, sc.A, et.4, ap.12,
c. p. 031842, sector 3, București, România

Adresa electronică:
mesager.bucovinean@gmail.com

Bun de tipar: 2015

Apărut: 2015

Tipărit la: DRUK-ART

Tiraj: 500 exemplare

ISSN 1841-0499

Fotografiile, reproducerile, vederile și cărțile
poștale sunt comentate de Ștefan HOSTIUC

Răspunderea pentru conținutul textelor
publicate în revistă aparține în exclusivitate
autorilor.

Editorial

Ștefan HOSTIUC, Ziua Bucovinei 1

Mesaj prezidențial

M.B., Un mesaj al Președintelui României,
Klaus Werner Iohannis, de Ziua Bucovinei 2

În slujba neamului

Ionică VASILAS, Centrul Cultural Român
"Eudoxiu Hurmuzachi": bilanțul unui semestru de activitate 3

Opinii, impresii, aprecieri

Acad. Dimitrie VATAMANIUC, Bucovina istorică și centrele ei
de studii (din memoriile unui director de institut al Bucovinei) 10

Personalități bucovinene

Dumitru CURCĂ, Petre Spânu (1894-1962),
patriot român bucovinean 13

Golgota Bucovinei

Dumitru BALAN, Jertfe românești
pe altarul unei ideologii funeste (II) 17

Scriitori cernăuțeni

Maria TOACA, Cuvânt de laudă pentru
cenușăresele scrisului românesc din provinciile abandonate 21

Cartea de publicistică

Ștefan HOSTIUC, Actualitatea bucovineană, în culori dulci-amare 26

Poezie

Mircea LUTIC, Făptuitoru-și face
cetate în hotarele lui Dumnezeu (sonete) 31

Archivarius

Dragoș OLARU, Bucovineanul Gregor von Rezzori
și realitatea românească 32

Ctitori, mentori, binefăcători

Antoaneta LUCASCIUC, Un regățean cu obârșii maramureșene,
membru fondator al Societății pentru Literatura
și Cultura Română în Bucovina 37

Interviu

Mihai ONCIUL: "Pentru mine, fotografia este o pasiune,
iar pentru Societate, o șansă de a dăinui în imagini" 38

Cărturarii Societății

Iluță CONDREA, O viață de slavist, într-un volum
de scrieri răzlețe 39

Chioșcul de ziare

Mihai NICOLAE, Limba română și cetățenii ei 40

Bucovina pitorească

Erast CĂLINESCU, Lucina, o parte a ființei mele 41

Destine bucovinene

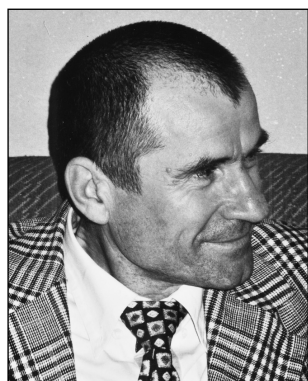
Adrian SLIMAC, Vremuri de bejenie 45

Această revistă este tipărită cu sprijinul
Ministerului Afacerilor Externe – Departa-
mentul Politici pentru Relația cu Românii
de Pretutindeni site: www.dprp.gov.ro.

Conținutul acestei reviste nu reprezintă
poziția oficială a Departamentului Politici
pentru Relația cu Românii de Pretutindeni.

MINISTERUL AFACERILOR EXTERNE
DEPARTAMENTUL POLITICI PENTRU RELAȚIA
CU ROMÂNII DE PRETUTINDENI

Ștefan HOSTIUC

Ziua Bucovinei

Pentru prima dată, Ziua Bucovinei a fost sărbătorită oficial anul acesta. Dar și în cursul anilor precedenți ea s-a bucurat de un statut asemănător, Senatul României adoptând încă în 2013 propunerea legislativă a grupului de legiuitori liberali care veniseră cu această inițiativă. Au trebuit să treacă doi ani ca și Camera Deputaților, care este camera decizională a Parlamentului României, să adopte proiectul de lege. În final, la 28 octombrie, Președintele României, Klaus Iohannis, promulgă Legea iar Monitorul Oficial o publică la 30 octombrie 2015.

Ziua Bucovinei, ca zi istorică, are și un context istoric, din care nicidecum nu poate fi desprinsă. Ea este acordul final al Lunii Bucovinei. Iar Luna Bucovinei începe la 27 octombrie, prin evocarea Constituantei Bucovinei, cea care a hotărât unirea cu patria istorică, și se încheie la 28 noiembrie, prin omagiul adus Congresului General al Bucovinei, cel care a declarat unirea cu țara. Având în spate o experiență de mai bine de o jumătate de secol de luptă, ca factor principal al forțelor românești din provincie, pentru păstrarea identității noastre naționale, Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina, nu numai că a pregătit din timp unirea, ci a fost chiar motorul realizării ei faptice. Însuși locul unde s-a hotărât revenirea la patria mamă a fost Palatul Național al Românilor, proprietate a Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina. Și Constituanta Bucovinei și Congresul General al Bucovinei au fost deschise solemn de președintele Societății, Dionisie cavalier de Bejan, ales și Președinte al Consiliului Național, după ce Iancu Flondor devine șef al Guvernului Țării.

Luna Bucovinei este perioada când se hotărăște soarta Bucovinei care, prin destrămarea monarhiei, devine liberă și, totodată, vulnerabilă. Evenimentele derulate în cursul acestei luni furtunoase, extrem de tensionate, decid statutul politic al provinciei. Prin actul unirii cu țara Bucovina își păstrează integritatea. Aflat în situație similară, Maramureșul nu reușește să și-o mențină. Nici Banatul. E adevărat

că bucuria nu a durat mult. Ceea ce nu a reușit să se întâmple, prin tratatul cu Antanta din august 1916, în primul război mondial, s-a săvârșit, după mai bine de două decenii, prin ultimatumul bolșevic, în al doilea război mondial. Timp de șase secole, nici Prutul, nici Siretul nu au fost ape despărțitoare, cum sunt acum, timp de șapte decenii. Cât vor mai fi sau când nu vor mai fi știe numai Cel de Sus. Noi, cei de jos nu avem de ales decât calea menținerii identității naționale prin limbă și datini, în cadrul unui multiculturalism tradițional care reprezintă cu adevărat Bucovina și constituie însăși rațiunea ei de a fi.

La București, Filiala Societății, a sărbătorit evenimentul printr-o Adunare Solemnă în aula "Prof. dr. Aurel Popoviciu" a Facultății de Medicină Veterinară, care a început cu un Te-Deum, a continuat cu două discursuri evocative rostite de universitarii Nichita Adăniloiaie și Dumitru Curcă, după care a urmat un moment poetic și unul muzical și s-a încheiat cu o prezentare a numerelor recent apărute ale revistei *Mesager bucovinean*, proiectate pe ecran, în versiune digitală.

La Cernăuți, Ziua Bucovinei a fost marcată, în ajun, la Centrul Cultural Român "Eudoxiu Hurmuzachi", cu participarea inițiatorului Legii 250/2015 privind declararea zilei de 28 noiembrie – Ziua Bucovinei, deputatul PNL de Suceava, Ștefan Alexandru Băișanu. Sărbătoarea a continuat a doua zi, la redacția ziarului "Zorile Bucovinei", în Sala de conferințe, unde pe fondul portretului lui Ștefan cel Mare în mărime naturală, dăruit de Ziua Bucovinei de pictorul cernăuțean Mihai Alisavetei, s-au întâlnit bucovineni din nordul și sudul provinciei.

Huiduită în 2013 de un grup de extremiști în fața Consulatului Român, astăzi Ziua Bucovinei adună vorbă bună, cântec patriotic, poezie și speranță. Iar faptul că sala de conferințe a ziarului "Zorile Bucovinei" și chiar cafeneaua literară a Centrului Cultural Român "Eudoxiu Hurmuzachi" s-au dovedit a fi neîncăpătoare pentru toți participanții la eveniment spune ceva. Spune că Ziua Bucovinei bate puternic în inima Bucovinei.

Un mesaj al Președintelui României, Klaus Werner Iohannis, de Ziua Bucovinei

Preluând un gând al scriitorului Octavian Paler despre descoperirea, în Bucovina, a României profunde, președintele Klaus Iohannis postează, de Ziua Bucovinei, un mesaj pe Facebook, mesaj prin care își exprimă admirația pentru bucovineni care, indiferent de contextul politic au păstrat și mai păstrează, pe întreg ținutul lor, spiritul și identitatea românească:

”Aniversăm astăzi 97 de ani de la unirea Bucovinei cu România și, totodată, celebrăm pentru prima oară și “Ziua Bucovinei”, sărbătoare instituită prin legea adoptată luna trecută de Parlamentul României.

După aproape un secol și jumătate de ocupație străină, Bucovina redevenea, la 28 noiembrie 1918, parte integrantă a țării din care fusese ruptă în 1775. Indiferent de contextul politic, spiritul și identitatea românească au dăinuit pe întreg ținutul bucovinean. Este în primul rând meritul oamenilor, care nu au conținut să gândească, să simtă și să trăiască românește în pofida tuturor vitregiilor la care i-a supus istoria. Bucovina ocupă un loc special în istoria națiunii noastre și în conștiința poporului român. Este locul copilăriei și tinereții poetului național, Mihai Eminescu, dar și spațiul unde se află Cetatea de Scaun a lui Ștefan cel Mare și mormintele domnești de la Rădăuți, Putna și Sucevița. Cu oamenii săi harnici ce prețuiesc și duc mai departe tradițiile și obiceiurile populare, Bucovina este o invitație pentru descoperirea României profunde.”

E o apreciere cu care bucovinenii se pot mândri, dar pe care trebuie să o trateze cu multă responsabilitate pe întreg ținutul bucovinean, pentru a nu dezamăgi.

M.B.

Corul "Dragoș Vodă" al Societății pentru Cultură Românească "Mihai Eminescu" din regiunea Cernăuți salută Ziua Bucovinei în Sala de Conferințe a redacției ziarului republican "Zorile Bucovinei" din capitala istorică a Țării Fagilor

Foto: Vasile Paladean

Ionică VASILĂȘ

Centrul Cultural Român ”Eudoxiu Hurmuzachi”: bilanțul unui semestru de activitate

**Lansarea monografiilor
despre Eudoxiu Hurmuzachi,
comandate de Centrul Cultural Român
cu prilejul inaugurării sale**

Una din primele activități culturale ale Centrului Cultural Român a fost lansarea monografiilor despre patronul spiritual al Centrului, scrise la comanda acestuia, pe cheltuiala vicepreședintelui Eugen Patraș, cu prilejul inaugurării instituției la 10 mai curent. La lansare au participat, alături de publicul cernăuțean, domnul Cornel Ionescu, Ambasador al României în Ucraina, și doamna Eleonora Moldovan, Consulul General al României la Cernăuți.

Cartea doctorului în istorie Ilie Luceac, *Eudoxiu (Doxaki) Hurmuzachi (1812-1874)*, coproducție a editurilor Alexandru cel Bun și DrukArt, a fost prezentată de colegul Marin Gherman de la ”Glasul Bucovinei”, iar cea a scriitorului și publicistului Dumitru Covalciuc, *Eudoxiu Hurmuzachi – omul providențial*

Arhivistul Dragoș Olaru, prezentând monografia publicistului Dumitru Covalciuc despre Eudoxiu Hurmuzachi. La masă (discutând) – (de la stânga la dreapta) politologul Marin Gherman, istoricul Ilie Luceac, poetul Vasile Tărățeanu

Foto: Nicolae Hauca

al Bucovinei, de colegul de lucru în arhivă Dragoș Olaru.

De asemenea, a fost lansat și volumul arheologului Mugur Adronic, *Viața ca un vis*, care a venit special pentru aceasta din Suceava.

**Simpozion: ”Mihai Jar,
promotor al școlii românești la Cernăuți”**

La 30 iunie, Centrul Cultural Român a găzduit Simpozionul dedicat primului director al școlii românești nr. 29, deschisă în centrul orașului Cernăuți la începutul anilor 90 prin efortul deosebit al societăților românești de cultură, în special al Societății pentru Cultura Românească ”Mihai Eminescu”. Profesorul Mihai Jar a luptat pentru înființarea acestei școli și a condus-o, cu multă pricepere și dăruire, de la început și până la moartea sa prematură. Între timp, școala a devenit liceu. În memoria primului său director, corpul didactic i-a instalat o placă comemorativă pe frontispiciul clădirii. Prin acest simpozion, Centrul Cultural Român ”Eudoxiu Hurmuzachi” înțelege să comemoreze aniversarea a 55-a a nașterii fostului director. Au venit să-i aducă un omagiu foștii colegi, cei care s-au aflat alături de el în opera, deloc ușoară, a înființării școlii și transformării ei într-o instituție performantă. Profesorul de istorie Ion Abobutoaie a făcut o prezentare generală a personalității fostului coleg, remarcând rolul decisiv al acestuia în formarea colectivului profesoral. Și ceilalți colegi au subliniat în discursurile lor contribuția lui Mihai Jar la ridicarea prestigiului școlii, la creșterea semnificativa a numărului de elevi veniți aici să facă școală. Cei apropiați, soția, Larisa, și sora au evocat calitățile deosebite ale omului Mihai Jar. Despre valoarea activității didactice și manageriale a fostului director au vorbit și reprezentanții

conducerii regiunii, Mihail Gainiceru, președinte al Consiliului regional Cernăuți, Corneliu Nichitovici, fostul viceguvernator, Mihail Bauer, fost șef al Inspectoratului școlar regional. La simpozion a participat ministrul-consilier Ionel Ivan care a prezentat un mesaj de salut din partea Consulatului General al României la Cernăuți. Simpozionul s-a încheiat cu vizionarea unui film documentar despre trecutul și prezentul fostei școli nr.29, în prezent liceul nr.6 din oraș. Violonistul Dumitru Ignat a interpretat la vioară două melodii dragi celui comemorat: *Lume, lume*, cântec popular, și *Balada* lui Ciprian Porumbescu.

De Sâncetru pe muntele Munșel, cu Maria Iliuț și invitații săi

La 14 iulie, cunoscuta interpretă de muzică populară Maria Iliuț a venit din Chișinău pentru a prezenta un concert la Crasna, satul ei natal, dar nu pe scena Căminului Cultural, ci pe plai, sub cerul liber, sus pe muntele Munșel. Spectacolul a fost organizat cu sprijinul Centrului Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” din Cernăuți. Alături de crăsneanca Maria Iliuț au cântat invitații ei, voloceanul Ioan Paulencu, solist al Operei din Chișinău, ropceanul Ilie Caraș, solist al ansamblului ”Ciocârlia” din București, și Grigore Gherman, din Pasat, ținutul Herței, sosit tot din România. Alături de crăsneni au privit spectacolul scriitori și cărturari din Cernăuți, Consulul General al României la Cernăuți, Eleonora Moldovan, însoțită de colegi.

Lansarea Campaniei

Doi interpreți de muzică populară, unul din Chișinău, celălalt din București, pe care cântecul i-a adus acasă: Maria Iliuț, din Crasna, și Grigore Gherman, din Pasat, pe scena de pe muntele Munșel

Foto: Nicolai Hauce

Oamenii Timpului 2015

Sub auspiciile Centrului Cultural Român ”Eudoxiu Hurmuzachi” a fost lansată, în după amiaza zilei de vineri, 14 august, Campania Oamenii Timpului—2015, inițiată de echipa revistei *Timpul*, sprijinită de Primăria Iași. În sala arhiplină a cafenelei ”București”, ieșenii și-au expus proiectul. Au vorbit: prof. univ. dr. Daniel Șandru, director al revistei „Timpul”, conf. univ.dr. George Bondor, redactor-șef, Adriana Nazarciuc, președinte al Asociației revistei, prof. univ. dr. Doru Tompea, rector al Universității ”Petre Andrei”, partener academic al Campaniei, viceprimarul Municipiului Iași, Mihai Chirica (foarte atașat de capitala istorică a Bucovinei și de Centrul Cultural Român deschis aici, la inaugurarea căruia a participat în primăvara acestui an). Lansarea a fost salutăată de Excelența sa, Consulul General al României la Cernăuți, dr. Eleonora Moldovan.

Consulul General al României la Cernăuți, dr. Eleonora Moldovan, salută lansarea Campaniei Oamenii Timpului la Cernăuți. În stânga – vice primarul municipiului Iași, Mihai Chirica

Foto: Nicolai Hauce

Rusia la Răspântie, o nouă carte a politologului Oleg Serebrian, lansată la Cernăuți

La 22 august 2015, în cafeneaua ”București” a Centrului Cultural Român ”Eudoxiu Hurmuzachi” din Cernăuți a avut loc lansarea volumului *Rusia la Răspântie* de Oleg Serebrian, politolog, director al Institutului de Studii Europene din Moldova. Cu câțiva ani în urmă, când era ambasador al Republicii Moldova la Paris, domnia sa și-a mai lansat o carte la Cernăuți, la Universitate. Atunci era în postura de scriitor, iar volumul lansat era un roman, *Cântecetele*

mării. Un roman istoric, cu acțiune în Bucovina. Acum autorul se prezintă ca analist politic. Volumul a fost prezentat de tânărul politolog cernăuțean, doctor în științe politice, Marin Gherman. A vorbit pe marginea volumului și acad. Alexandrina Cernov.

Politologul Oleg Serebrian, din Republica Moldova (în centru), alături de Mihai Gainiceru, președintele Consiliului Regional Cernăuți (în dreapta), la Centrul Cultural Român "Eudoxiu Hurmuzachi"
Foto: Nicolai Hauce

Senatori români sărbătorind Ziua Limbii Române, la Cernăuți

De Ziua Limbii Române, a sosit în vizită în Bucovina o delegație de senatori români condusă de Președintele Comisiei românilor de pretutindeni din Senatul României, Marcel Bujor. Delegația s-a întâlnit cu conducerea regiunii, cu care a discutat, între altele, și problema Casei Muzeu Aron Pumnul, casă care urmează a fi reabilitată, s-a deplasat în raioanele Herța și Storojineț, unde locuiesc români, a avut întâlniri la Cernăuți cu reprezentanți ai societăților culturale. Nu a fost ocolit nici Centrul Cultural Român "Eudoxiu Hurmuzachi". Senatorii au vizitat Centrul tocmai când aici aveau loc dezbateri aprinse privind statutul limbii materne în școlile din localitățile compact populate de români, aflate în trei regiuni ucrainene: Cernăuți, Transcarpatică și Odesa. Societățile culturale românești din Cernăuți au înțeles să marcheze Ziua Limbii Române prin întocmirea unui Memoriu pe care să-l prezinte conducerii regiunii. Despre situația limbii române în școli reprezentanții societăților românești au vorbit și cu senatori români. În aceeași perioadă reprezentanții comunității românești s-au mai întâlnit și cu secretarul Departamentului Politici pentru Relații cu România de Pretutindeni,

Sebastian-Ioan Hotca, sosit la Cernăuți pentru a participa la sărbătoarea *Limba noastră cea română* care a avut loc la Palatul Academic (organizator – Societatea "Mihai Eminescu") la o săptămână după Ziua Limbii Române, stabilită prin lege ca sărbătoare oficială în România. Românii din Ucraina o consideră tot așa.

Senatori români la Herța, în preajma Zilei Limbii Române. Fotografii de grup la bustul poetului lui Gheorghe Asachi
Foto: Nicolai Hauce

Festivalul *Meridian Czernowitz*, la Centrul Cultural Român "Eudoxiu Hurmuzachi": recital Nora Iuga, traducătoarea bucureșteană a cernăuțeanului Paul Celan

Festivalul internațional *Meridian Czernowitz*, ediția a VI-ea, care în anii trecuți obișnuia să se oprească, pentru un dialog cu românii, la Societatea "Mihai Eminescu", de data aceasta face un popas la Centrul Cultural Român "Eudoxiu Hurmuzachi", unde, în după amiaza zilei de 6 septembrie, între ultimul acord al Sărbătorii tradiționale *Limba noastră cea română* și tăierea panglicii la inaugurarea terasei Cafenelei, cunoscuta poetă română Nora Iuga din București, membră a PEN-Clubului, vine să ne prezinte un recital de versuri proprii și traduceri din Paul Celan. Discuțiile au loc în trei limbi: română, germană și ucraineană. După recital, se servește bere germană, din partea casei, cu prilejul inaugurării terasei "București".

Societatea Scriitorilor Români îl sărbătorește pe poetul Vasile Tărășeanu la 70 de ani

La 27 septembrie 2015, poetul Vasile Tărășeanu, membru de onoare a Academiei Române, președinte al Centrului Cultural Român

”Eudoxiu Hurmuzachi” din Cernăuți, a fost sărbătorit la 70 de ani de colegi și prieteni. Au venit să-l felicite președintele secției regionale a Uniunii Scriitorilor din Ucraina, Vasîl Dovhi, președintele Societății Scriitorilor Români din Cernăuți, Ilie T. Zegrea, scriitorii Mircea Lutic, Mihai Morăraș (sosit special din Chișinău) și alții. Diplomatul Edmond Neagoe l-a asemănat cu un ”Don Quijote învingător”. Alături au fost soția, Elena, și fiica, Cristina, membrii Centrului Cultural Român, secretarul Larisa Jar, Inspectorul secției Învățământ din cadrul Centrului, Arcadie Moisei. I-au cântat de viață lungă și frumoasă rapsozii bucovineni Gică Puiu și Nicolae Mintencu. Vicepreședintele Centrului și patronul Sediului, avocatul Eugen Patras, i-a adresat urări de sănătate și i-a dorit la fel de multă energie ca și până acum în conducerea instituției, iar colegul ziarist Nicolae Toma, i-a dăruit un buzdugan să fie oștean demn în ceata lui Mihai Viteazul. Omagierea s-a încheiat cu o masă de protocol, cum era și de așteptat.

Publicistul Nicolae Toma făcându-i colegului Vasile Tărățeanu un dar aniversar, buzduganul de care tocmai avea nevoie, ca oștean demn în ceata lui Mihai Viteazul. Poetul Mihai Morăraș se uită cu jind la cadou, sperând că, fiind echipat cu o armă nouă, Vasile îi va ceda lancia primită în dar de la aprodul Purice

Foto: Nicolae Hauca

Un simpozion internațional al restauratorilor de monumente de patrimoniu

La începutul lui octombrie, după ce și-a început lucrările la Iași și le-a continuat la Chișinău, Simpozionului Internațional „Monumentul – tradiție și viitor” al specialiștilor în tehnica restaurării monumentelor laice, istorice, de arhitectură și arheologie se mută pentru

o zi la Cernăuți, unde este găzduit de Centrul Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi”. Cercetători științifici de la Complexului Muzeal Național „Moldova” Iași, Institutul Național al Patrimoniului București, membri ai Uniunii Naționale a Restauratorilor de Monumente Istorice, cadre didactice de la Facultatea de Istorie a Universității „A. I. Cuza” din Iași, cercetători de la Academia de Științe a Republicii Moldova și Institutul Național al Patrimoniului, au discutat teme legate de restaurarea patrimoniului local cu reprezentanți ai Departamentului de arhitectură al Universității Naționale ”Iuri Fedkoviți” din Cernăuți. Simpozionul a fost salutat de Consulul General al României la Cernăuți, doamna Eleonora Moldovan. S-a lansat lucrarea în două volume „Monumentul XVI”. Participanții au vizitat și cetatea Hotinului.

Societățile românești din Cernăuți cer unificarea programelor la limba și literatura română pentru școlile din regiunea Odesa cu programele respective pentru școlile din regiunile Cernăuți și Transcarpatică

La mijlocul lunii octombrie, conducătorii societăților Românești din Cernăuți s-au întrunit la Centrul Hurmuzachi pentru a-și exprima sprijinul față de demersurile conaționaliilor din regiunea Odesa privind unificarea celor două programe de învățământ în limba română și ”moldovenească”. Participanții la întâlnire au redactat o petiție către președinția ucraineană, guvern și parlament, în sprijinul acelor demersuri. La finalul întâlnirii, președintele Centrului, acad. Vasile Tărățeanu, redactorul șef la revistei

Președintele Asociației școlare ”Aron Pumnul”, prof. dr. Aurel Constantinovici, ridicând un deget pentru a primi cuvântul și a-și spune oful privind situația limbii române în școlile din regiune. În sala cafenelei ”București”, care găzduiește întâlnirea președinților de Societăți, se află, de asemenea: (de la stânga la dreapta) scriitorul Ilie T. Zegrea (Societatea Scriitorilor Români), prof. Octavian Voronca (Societatea ”Mihai Eminescu”), Octavian Bivolaru (Societatea ”Golgota”), Vitalie Zăgrea (Liga Tineretului ”Junimea”), Mihai Hostiuc (Societatea ”Grigore Nandriș”). Centrul Cultural Român Eudoxiu Hurmuzachi, 30 august 2015

Foto: Nicolae Hauca

”Glasul Bucovinei”, acad. Alexandrina Cernov, și inspectorul Arcadie Moisei din cadrul Departamentului Învățământ al Centrului Cultural Român, au susținut un briefing având ca temă situația școlilor românești din Ucraina.

Oamenii Timpului, la Centrul Cultural Român ”Eudoxiu Hurmuzachi” din Cernăuți

După ce a fost lansată, în vară, la Centrul Cultural Român ”Eudoxiu Hurmuzachi”, campania Oamenii Timpului a realizat prima etapă: au fost nominalizați cei zece candidați din regiunea Cernăuți pentru Gala Oamenii Timpului, care va avea loc la Iași, la 12 decembrie 2015, în Sala Mare a Teatrului Național „Vasile Alecsandri”. Ceremonia nominalizărilor a avut loc la 28 octombrie 2015, în Sala Filarmonicii Regionale de Stat din Cernăuți. Conform puctajului arătat de site-ul oameniitimpului.ro, cei zece Oameni ai Timpului, din Cernăuți, sunt: Mircea Lutic (Literatură), Alexandru Tărățeanu (Arte), Alexandrina Cernov (Educație și cercetare), Episcopul Longhin (Părintele Mihai Jar) (Societate civilă), Iurie Levcic (Diplomație publică), Dumitru Covalciuc (Memorie și istorie), Vitalie Zăgrea (Jurnalism), Marin Gherman (Tineri valori), Simion Bilețchi (Sănătate) și Mihail Grosu (Antreprenoriat).

După ceremonia nominalizărilor, pe scenă au urcat artiștii Ilie Caraș, Grigore Gherman, Gheorghe Posteuca, Alexandru Tărățeanu (Cernăuți) și Laura Lavric (Iași). Partener local principal al evenimentului a fost și de data aceasta Centrul Cultural Român «Eudoxiu Hurmuzachi».

Întâlnire cu președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova, poetul Arcadie Suceveanu

La 14 noiembrie, zi de sâmbătă, cafeneaua literară a Centrului Cultural Român ”Eudoxiu Hurmuzachi” l-a avut ca oaspete drag pe poetul Arcadie Suceveanu, președinte al Uniunii Scriitorilor din Moldova, originar din Suceveni, regiunea Cernăuți. Cu o zi înainte domnia sa a vizitat școala din satul natal, unde a citit elevilor versuri din ultima sa carte pentru copii, premiata anul acesta de Uniunii Scriitorilor din România. La întâlnirea cu publicul cititor din capitala istorică a Bucovinei, organizată de Societatea Scriitorilor Români din Cernăuți (președinte

Ilie T. Zegrea), domnia sa a venit cu o carte mai specială, *Ferestre stinse de îngeri*, scrisă la despărțirea de mama sa, Catrina. Despre această carte și despre creația, în ansamblu, al acestui remarcabil poet român, format ca scriitor chiar aici, la Cernăuți, în anii 70 ai secolului trecut, au vorbit criticii literari Ștefan Broască și Ștefan Hostiuc. În final, poetul a citit câteva din versurile sale din cărțile recent apărute și a dat autografe.

Întâlnire cu poetul Arcadie Suceveanu, președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova. La masă – (de la stânga la dreapta) poeții Simion Gociu, Vasile Tărățeanu, Arcadie Suceveanu, Ilie T. Zegrea (moderând) și criticii literari Ștefan Broască și Ștefan Hostiuc

Foto: Vasile Paladean

Părintele Mihai Ivasiuc, comemorat la Capela Metropolitană din Cimitirul Horecea

Vrednicul părinte Mihai Ivasiuc, cu a căruia binecuvântare și-au început activitatea societățile românești din Cernăuți și al cărui braț l-au simțit alături, ca sprijin de nădejde în lupta pentru deșteptarea conștiinței de neam, a rămas, după moarte sa subită, într-un con de umbră. Nedreptățit în timpul vieții de unii colegi cu care a pledat pentru dreptate și adevăr, când a trecut la cele veșnice era demult părăsit cam de toată lumea, scos de episcop din parohia sa din Corovia, tocmai pentru că fusese un foarte bun român. Pentru a-i cinsti memoria, Centrul Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” din Cernăuți, împreună cu Grupul „Arboroasa” și Consulatul General al României la Cernăuți i-au organizat un praznic cu o slujbă de pomenire la Capela Mitropolitană din Cimitirul Horecea, de ziua Sfinților Arhangheli Mihail și Gavril, care s-a nimerit a fi și într-o zi de sâmbătă (21 noiembrie 2015). Slujba religioasă a fost oficiată de succesorul răposatului la altarul paraclisului, părintele Cristofor Gabor. Personalitatea celui care a fost părintele Ivasiuc au

evocat-o Dumitru Covalciuc, Vasile Tărățeanu și Stefan Hostiuc, tustrei apropiați ai vredicului slujitor al bisericii și neamului. A luat cuvântul și domnul Ministru consilier Ionel Ivan, aducând laudă celor ce-și cinstesc înaintașii.

Cu forțele enoriașilor și asociațiilor amintite s-a pus, la sfârșit, o masă de post, de sufletul celui pomenit.

Preotul Mihai Ivăsiuc, săvârșind o slujbă de pomenire la mormântului lui Aron Pumnul, pentru un parastas organizat de Fundația "Alba Iulia"

Vernisajul expoziției de fotografii, *Cernăuții de ieri și de azi*

La 25 noiembrie a.c. a avut loc în Cafeneaua București din cadrul Centrului Cultural Român vernisajul expoziției de fotografii *Cernăuții de ieri și de azi* organizată de Centru, în parteneriat cu Asociația culturală "Pro Basarabia și Bucovina" și Uniunea Arhitecților din România. S-au expus vederi de epocă, precum și fotografii realizate mai recent de artiști fotografi locali și străini. Au vorbit gazdele și oaspeții. Iar publicul spectator a rămas încântat de vederile rare și pozele originale.

Armuri în piatră, un film proiectat de Asociația culturală "Pro Basarabia și Bucovina"

După vernisarea expoziției, președintele Asociației "Pro Basarabia și Bucovina", domnul Marian Clenciu, și președintele Filialei Constanța a Asociației, domnul Cezar Pânzaru, au prezentat filmul *Armuri în piatră*, despre cetățile Moldovei Medievale, adus cu ei din țară.

Delegația Asociației "Pro Basarabia și Bucovina", din care a mai făcut parte și artistul fotograf Dan Nicolau, s-au aflat la Cernăuți la invitația Centrului Bucovinean de Artă pentru Conservarea și Promovarea Culturii

Tradiționale Românești Cernăuți, care a organizat în perioada 19—22 noiembrie 2015, Zilele Culturii Tradiționale Românești, ediția a IX-a, împreună cu Școala Populară de Artă și Civilizație Românească din Cernăuți (fondată prin proiect cofinanțat de Departamentul Politici pentru Relația cu Românii de Pretutindeni din cadrul MAE al României), în parteneriat cu Asociația culturală "Vatra satului" Suceava, Centrul Cultural Bucovina al Consiliului Județean Suceava, Centrele Județene pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Suceava și Iași, Postul teritorial TVR Iași, cu sprijinul Consiliului Județean Iași, al Primăriei Municipiului Iași și al Administrației Regionale de Stat Cernăuți, și cu participarea Institutului „Eudoxiu Hurmuzachi” pentru românii de pretutindeni.

Ziua Bucovinei, cu inițiatorul Legii care a declarat-o, anul acesta, sărbătoare oficială

Președintele Centrului Cultural Român din Cernăuți, acad. Vasile Tărățeanu, l-a îndemnat pe colegul său sucevean, publicistul Roman Istrati, să vină la Cernăuți cu o delegație din fosta Cetate de Scaun a Moldovei pentru a marca Ziua Bucovinei împreună, în cafeneaua "București". Pentru a nu se suprapune cu evenimentul anunțat a doua zi la redacția gazetei "Zorile Bucovinei", au hotărât ca sărbătoarea să aibă loc în ajunul Zilei Bucovinei, vineri, 27 noiembrie. Delegația suceveană a fost cu adevărat reprezentativă, din ea făcând parte parlamentarul Stefan Alexandru Băișanu, inițiatorul

Președintele Centrului Cultural Român "Eudoxiu Hurmuzachi" din Cernăuți, acad. Vasile Tărățeanu, mulțumind deputatului de Suceava în Parlamentul României, Stefan Alexandru Băișanu, pentru inițiativa care a condus la adoptarea Legii 250/2015 privind declararea zilei de 28 noiembrie – Ziua Bucovinei

Foto: Siviu Buculei

Legii 250/2015 privind declararea zilei de 28 noiembrie – Ziua Bucovinei. Evenimentul a început cu vernisarea expoziției de pictură ”Bucovina în tablourile artistului plastic Anghel Vasile Siminiuc”. Pentru ca discursurile să nu obosească publicul, interpreta de muzică folk Mihaela Popescu a avut grijă să-l învieze cu melodii îndelung aplaudate. Scriitori din nordul și sudul provinciei și-au lansat volumele recent apărute. Sărbătoarea a continuat a doua zi în sala de conferințe a redacției ziarului ”Zorile Bucovinei” (organizatori – echipa redacțională condusă de Nicolae Toma, redactor șef, și Maria Toacă, redactor șef adjunct). La eveniment au participat, alături de cernăuțeni, oaspeții din Suceava și Botoșani. Au vorbit scriitorii Dumitru Covalciuc (Societatea ”Arboroasa”), Ilie T. Zegrea (Societatea Scriitorilor Români din Cernăuți), Dumitru Teodorescu (redactor șef al ziarului ”Crai nou”, Suceava), Doina Cernica (ziarul ”Crai nou”), Lucia Olaru-Nenati (”Monitorul de Botoșani”), acad. Alexandrina Cernov (revista ”Glasul Bucovinei”), ministrul

consilier Ionel Ivan (Consulatul General al României la Cernăuți) ș.a. Oaspeții din Suceava – istoricul Alis Niculică (Biblioteca județeană), editorii Rozalia Motrici (fundația ”Mircea Motrici”) și Maria Olar (fundația ”Leca Morariu”) – și-au lansat cărțile proaspăt apărute de sub tipar. Corul ”Dragoș Vodă” a venit cu un buchet de cântece patriotice, după care au cântat rapsozii populari din nordul Bucovinei: Nicolae Mintencu (Voloca pe Derelui), Gică Puiu (Cernăuți) și Victoria Costinean (Ropcea, Storojineț). Centrul Cultural Român a fost și el prezent la eveniment prin vicepreședintele Eugen Patraș și alți membri.

Ziua Bucovinei a încheiat cu brio activitatea de un semestru a Centrului Cultural Român ”Eudoxiu Hurmuzachi” care, prin implicarea departamentelor sale, Învățământ și Cultură, în rezolvarea problemelor actuale ale comunității și prin relevanța evenimentelor culturale realizate a demonstrat că e o instituție vie, aflată cu adevărat în slujba românilor din Ucraina.

De Ziua Bucovinei, la Centrul Cultural Român ”Eudoxiu Hurmuzachi” din Cernăuți

Foto: Vasile Băcu

Acad. Dimitrie VATAMANIUC

Bucovina istorică și centrele ei de studii *(din memoriile unui director de institut al Bucovinei)*

Instituții de studii bucovinene la Augsburg, Cernăuți și Rădăuți

Existau, înainte de 1992, două centre științifice, care se ocupau de "problemele" Bucovinei. Încă în anii '80 ai secolului trecut, mai exact în 1988, a fost înființat la Augsburg, în Germania, "Bukowina Institut". Institutul era condus de Gottfried Kotzian și avea doi cercetători, Luzian Geier și Otto-Friedrich Hallabrin, amândoi bănățeni de origine. Îndată ce Ucraina își declară independența față de Uniunea Sovietică, se înființează și la Cernăuți un centru științific asemănător: Centrul bucovinean de cercetări științifice de la Universitatea din Cernăuți, sub conducerea lui Oleg Panciuc. Centrul își avea sediul în aripa din dreapta, parter, a Palatului Metropolitan, transformat în Universitate ucraineană. Acolo funcționa și o catedră de filologie română și clasică sub conducerea profesorului Grigore Bostan, membru de onoare al Academiei Române (din 1991), având în micul colectiv și pe soția sa, Lora Bostan, conferențiar.

Bucovina se afla, înainte de 1992, într-o situație nefirească. Două instituții de cercetări, una din Germania și alta din Ucraina, se ocupau de Bucovina, și niciuna din România.

Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina, înființată la Cernăuți, în 1862, dar desființată de dictatura comunistă, își reia activitatea sub conducerea inginerului Mircea Irimescu, la Rădăuți. Inginerul Irimescu conducea și o fabrică la Gălănești, cu o mică clădire pentru reuniuni și, peste șosea, sub pădure la Vicov, funcționa o clădire cu etaj, care ținea loc de Hotel.

Mircea Irimescu se adresa lui Cristofor Simionescu, președintele Filialei Iași a Academiei Române, să sprijine înființarea, la Rădăuți, a Institutului de cercetări asemănătoare celor din străinătate.

Concomitent cu demersul lui Mircea Irimescu, purtam și eu discuții cu Radu Grigorovici, la București, vice-președinte al Academiei Române (1990-1994).

Academicianul Radu Grigorovici întâmpină opoziția unor membri ai Academiei Române, pe motivul că și alte localități din țară puteau cere asemenea favoruri. Academicianul Radu Grigorovici avea suficiente argumente să demonstreze că Bucovina se găsea într-o situație aparte.

Centrul rădăuțean și conlucrarea cu omologii din străinătate

Centrul pentru studierea problemelor Bucovinei (denumit și Centrul de studii "Bucovina") își inaugurează activitatea, ca instituție științifică a Academiei Române – Filiala Iași, în 6 septembrie 1992, sub conducerea mea, ca director executiv, și este instituționalizat prin Hotărârea de guvern nr. 743 din 24 decembrie 1993. Ni s-a fixat și numărul de posturi. Nu ne-a rămas decât să ne stabilim programul de lucru, cum am arătat în cuvântul de deschidere, la inaugurarea activității științifice a noii instituții a Academiei Române.

M-am preocupat, alături de programul de cercetare al Centrului de studii "Bucovina", transformat, în timp, în Institutul Național "Bucovina", de stabilirea legăturilor de colaborare cu celelalte două centre de cercetare științifică.

Prima reuniune științifică am ținut-o la Augsburg, a doua, la Cernăuți, iar a treia, la Rădăuți. O altă reuniune, cu tema "Bucovina între anii 1775 și 1861: realități social-politice, economice, procese demografice", își ține lucrările la Rădăuți între 31 mai și 3 iunie 1996 și le continuă, după o pauză de o zi, la București, în Aula Academiei Române, în 5 iunie 1996.

Am stabilit legături științifice și cu Universitatea din Bochum, prin intermediul lui Helmuth

Frisch, șeful catedrei de romanistică. Am fost invitat, împreună cu cercetători de la Institutul Național "Bucovina", la mai multe sesiuni științifice de la această universitate.

La Cernăuți, cu Radu Grigorovici și Vladimir Trebici

La una dintre reuniunile științifice ale celor trei institute de cercetare, ținută la Cernăuți, academicianul Radu Grigorovici a solicitat colegului ucrainean Oleg Panciuc să ne prezinte rectorului universității ucrainene, Stepan Kostîșin. Ne-am deplasat în corpul central al Universității care funcționa (și mai funcționează încă!) în Palatul Metropolitan. Din echipa noastră făceau parte: academicianul Radu Grigorovici, viitorul academician Vladimir Trebici, și autorul acestor rânduri, Dimitrie Vatamaniuc, director al Centrului de Studii "Bucovina" din Rădăuți. Am fost primiți cu cea mai mare bunăvoință.

Rectorul a răspuns la solicitarea academicianului Radu Grigorovici să ne arate și nouă laboratoarele de la Facultatea de Fizică unde Radu Grigorovici funcționase ca cercetător, cu ani în urmă, sub îndrumarea lui Eugen Bădărău, profesorul de fizică de la Universitatea din Cernăuți. Facultatea de Fizică avea sediul în altă clădire. Rectorul Kostîșin a telefonat, de față cu noi, decanului Facultății de Fizică și a avut cu el o scurtă convorbire. Convorbirea se purta în ucraineană. Radu Grigorovici cunoștea, din copilărie, această limbă. Am observat că dialogul rectorului cu decanul de la Facultatea de Fizică îl nemulțumi pe academicianul Radu Grigorovici. Observă acest lucru și rectorul universității. Ne servi o cafea, ca să plecăm mulțumiți de buna sa primire.

Mergând de la Reședința Metropolitană, unde se afla biroul rectorului universității ucrainene, spre clădirea în care se afla Facultatea de Fizică, construită, și ea, în timpul Austriei, academicianul Radu Grigorovici se mai oprea, din când în când, din drum, invitându-ne să privim la clădiri, în legătură cu care ne dădu explicații, dar n-a spus niciun cuvânt la ce se aștepta în vizita noastră la Facultatea de Fizică. Decanul, un bărbat între două vârste, îmbrăcat frumos, ne primi cu o politețe protocolară ce mi se păru exagerată. Ne călăuzi prin mai multe săli de cursuri, iar când era să ne arate și laboratoarele de fizică, se scuză, tot protocolar, că nu poate îndeplini dorința noastră, întrucât acea parte a facultății era cedată armatei.

Academicianul Grigorovici, nemulțumit de insuccesul său în vizita de la Facultatea de Fizică, propune să vizităm casa părintească a lui Vladimir Trebici, aflată la Horecea, care, cum bine știe toată lumea, e o suburbie a orașului Cernăuți. Am încercat să-l determinăm să renunțe la această idee, pe motiv că era cale de câțiva kilometri de mers pe jos. Argumentul nu-l putu convinge însă. Drumul cobora din Cernăuți, traversa Horecea și mergea mai departe. Ne-am oprit la un loc unde se afla o clădire în șantier. Am rămas cu impresia că era o biserică în construcție. Ne-am așezat pe o bârnă cioplită, să privim la casa de peste drum, în legătură cu care Vladimir Trebici ne dădu câteva explicații. O casă țărănească, ca cele bucovinene de pe vremuri, cu o fereastră în stânga și alte două în dreapta ce dădeau înspre curte, cu o ușă între ele, și altă clădire, în fund, cu o ușă mare, iar în față, la drum, gard cu grilaj de fier. O femeie avea treburi prin curtea destul de largă. Ne-am mirat că Vladimir Trebici nu se ridică să traverseze strada și să intre în vorbă cu ea. Ieși din casă și un bărbat, care ne cercetă de la portiță, dar se întoarse în casă. Am observat că ne urmărea prin fereastră, de după perdea. Apoi veni din nou la portiță.

Vladimir Trebici îl luă la braț pe academicianul Grigorovici și coborârăm în stradă pentru a ne întoarce în oraș. Eu, pășind în urma lor, aveam impresia ciudată că eram urmăriți. Adevărat, cum se mai relata cu diferite prilejuri, persoane venite nu se știe de unde, intrate în casele românilor părăsite la ocuparea Bucovinei, procedau cu violență față de vechii proprietari când aceștia se iveau la poarta casei lor.

Acad. Vladimir Trebici împreună cu alți bucovineni din București, Bacău și Cernăuți, pe treptele Capelei Mitropolitane din Cimitirul Horecea din Cernăuți

Foto: Antoaneta LUCASCIUC

Academicianul Radu Grigorovici și profesorul Vladimir Trebici au participat și după aceste împrejurări la reuniunile noastre științifice, organizate de Institutul Național "Bucovina", însă nu și-au mai manifestat dorința să mergem și la Cernăuți. Am făcut-o numai eu, în mai multe rânduri.

"Analele Bucovinei" și "Glasul Bucovinei", două reviste surori

Fundația Culturală Română, condusă de academicianul Augustin Buzura, îi propuse Alexandrinei Cernov, aleasă în 1992, membru de onoare de Academia Română, al cărei vicepreședinte era Radu Grigorovici, să formeze un colectiv de redacție pentru o revistă de istorie și cultură bucovineană, pe care urma să o editeze FCR. Această revistă, numită, ca și gazeta scoasă de Sextil Pușcariu în 1918 la Cernăuți, "Glasul Bucovinei", apare din 1994 cu o periodicitate de patru numere pe an, spre deosebire de organul de presă al Centrului de studii "Bucovina", transformat ulterior în Institutul Național "Bucovina", cu o apariție de numai două ori pe an. Între cele două reviste, una cu profil strict științific, aparținând Academiei Române, alta cu profil mai larg, aparținând Fundației Culturale Române (apoi Institutului Cultural Român), am stabilit cele mai bune relații de colaborare. Aceasta se explică și prin faptul că ambele publicații au în vedere, deopotrivă, pe cititorul de dincoace și de dincolo de sârma ghimpată impusă de desfășurarea evenimentelor istorice care au tăiat Bucovina în două.

Desființarea institutelor bucovinene la Cernăuți și Augsburg

Desfășurarea evenimentelor istorice a avut consecințe și pentru existența institutelor de cercetare în problemele Bucovinei. Schimbările politice din Germania au hotărât desființarea Institutului de cercetare "Bukowina Institut". S-a găsit și argumentul: germanii din Bucovina emigraseră din Austria, deci acolo, la Viena sau în altă parte, să funcționeze și un institut științific al lor. S-a menținut, totuși, la Augsburg, o mică secție, pe lângă Universitatea de acolo, lăsată în seama lui Luzian Geier. Gottfried Kotzian, directorul de la Bukowina Institut, primește conducerea unei instituții înființată să se ocupe de "germanii din răsărit". Nu se putea face o alegere mai bună. Gottfried Kotzian cunoaște

ca nimeni altul situația germanilor din Bucovina și din afara ei. Mărturisesc că, deși am făcut mai mulți ani școala normală la Cernăuți, dincolo de zidurile ei am cunoscut numai Palatul Cultural, unde am auzit conferințele scriitorilor, cu renume pe atunci, și am asistat la câteva reprezentări la Teatrul Național. L-am însoțit pe Gottfried Kotzian, sosit în delegație la Cernăuți, în vizita sa la sediile instituțiilor germane de altă dată din capitala Bucovinei.

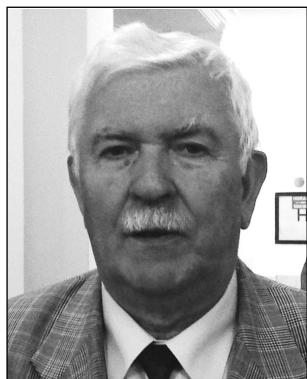
L-am urmat și într-o călătorie în afara Cernăuțiului, departe în Ucraina, unde mi-a fost dat să trăiesc o realitate de neuitat. La un moment dat, s-a înfățișat în fața noastră o biserică, încă bine păstrată, în mijlocul unei câmp. "Aici, ne-a informat Gottfried Kotzian, a fost un sat german bine întemeiat, cu două școli. Nu a rămas nimic din ce a fost, afară de această biserică, după evacuarea populației germane în al doilea război mondial. Acum inventariem și ne îngrijim de ce-a mai rămas să se păstreze, cât se va mai putea." Am rămas cu convingerea că erau speranțe deșarte pentru un timp mai îndepărtat.

S-a desființat și Centrul bucovinean de cercetări științifice de pe lângă Universitatea ucraineană din Cernăuți. Biblioteca înzestrată prin strădaniile lui Oleg Panciuc, cu cărți de mare valoare științifică, a intrat în fondurile Universității. Am purtat discuții cu reprezentantul bibliotecii, o persoană binevoitoare, să găsim formule legale să între biblioteca în patrimoniul Institutului Național "Bucovina". A găsit propunerea mea nepotrivită și nerezolvabilă.

Gottfried Kotzian ne trimite din lucrările sale, pe care le publicăm în "Analele Bucovinei". Ne-a trimis și un studiu foarte documentat privind înființarea institutului "Bukowina Institut" și activitatea sa în cadrul acestuia, pe care l-am publicat, ca editorial, în limba germană ("Analele Bucovinei", XXI, nr. 1, [ianuarie-iunie], 2014, p. 5-38).

Din cele trei institute ale Bucovinei, istoria face să mai rămână în activitate numai unul – Institutul Național "Bucovina" din Rădăuți, a cărui soartă o va stabili istoria. Tot istoria va stabili și soarta viitoare a Bucovinei.

Dumitru CURCĂ

Petre Spânu (1894-1962) patriot român bucovinean

Profesorul universitar Petre Spânu s-a născut la 17 ianuarie 1894, în comuna Vicolul de Jos, județul Suceava. A fost unul din cei zece copii ai țaranului sărac Gavrilă Spânu, din comuna învecinată Gălănești și al Elisavetei născută Nuțescu. Fiind mulți copii la părinți, a dus-o greu cu traiul. Fruntaș la învățătură, atât în cele trei clase elementare urmate la școala cu limba de predare germană din orașul Rădăuți, se întrevedeau în el încă de pe atunci calități deosebite.

În vara anului 1905 dă examen de admitere la Liceul de stat cu limba de predare germană, promovează clasele ca șef de promoție. În anul 1913 își ia bacalaureatul cu distincție.

În toamna anului 1913, reușește să intre al treilea din 180 candidați, la concursul pentru admiterea în Institutul medico-militar veterinar din Viena, urmând cursurile Școlii Superioare de Medicină Veterinară, până în 1917. La 16 octombrie 1917, își ia diploma de medic veterinar de stat.

În anii Primului Război Mondial a fost medic militar veterinar în Regimentul 2 ulani și la un grup de trupe de tren pe front, între anii 1917-1918, ca sublocotenent veterinar. După terminarea războiului, de la 1 decembrie 1918 până la 1 mai 1920 ocupă funcția de medic veterinar.

În 20 noiembrie 1919, promovează examenul de capacitate la Viena, continuând și cercetările pentru efectuarea tezei de doctorat începute încă din anul 1916 și continuate în 1917, când era asistent

voluntar la Catedra de Histologie, Biologie și Patologia Peștilor, de la Școala Superioară de Medicină Veterinară din Viena. În 31 martie 1920 își susține teza de doctorat și este promovat „doctor în medicină veterinară”.

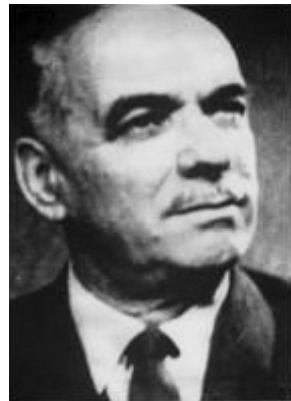
Herghelea Rădăuți ia ființă în anul 1789, ca o herghelie de cai de rasă în satul Vășcăuți, cu scopul asigurării armatei cu un număr mai mare de cai de o calitate mai bună. Herghelea a fost mutată la 1 mai 1792 în orașul Rădăuți, fiind amplasată lângă Mănăstirea Bogdana.

Armata Austriacă a arendat 9.810 hectare de teren cu 12.257 florini și 21 de coroane de la Fondul Religionar al Bucovinei. Statul Austriac înființează Herghelea Rădăuți sub numele de „LANDESGESTUETTS – UND REMONTIERUNGS DEPARTEMENT IN DER BUCOWINA ZU RADAUTZ” în scopul de a-și asigura un debit mai mare de material de călărie și de calitate mai bună

Efectivul de cai a crescut treptat până la începutul Primului Război Mondial (1914-1918). Înaintea începerii războiului, în anul 1914, herghelia a fost evacuată în Austria de Jos, la Waldhof, și de aici caii au fost răspândiți la diferite instituții hipice, precum și armatei austriece, pentru trupele de munte. Chiar fostul armăsar pepinier, Goral I a fost folosit la trupele de munte austriece în perioada 1916-1917. Totodată, cu această ocazie s-au pierdut și toate evidențele scrise ale hergheliei Lucina. În Primul Război Mondial, pe teritoriul Obcinelor

Cursant la Școala Superioară de Medicină Veterinară din Viena

Petre Spânu, profesor universitar la Facultatea de Zootehnie din Timișoara, membru corespondent al Academiei R. S. Române

Grup de studenți de la Facultatea de Medicină Veterinară din București, în perioada Interbelică, între care și un student bucovinean (în picioare, al treilea din stânga, în port popular)

Bucovinei s-au dat lupte grele, care s-au soldat și cu distrugerea construcțiilor de la Herghelia Lucina. După prăbușirea monarhiei austro-ungare, materialul cabalin Huțul, inițial a fost scos la licitație în anul 1919 de către austrieci, și a fost cumpărat de țări ca: Cehoslovacia, Polonia și România. Pe baza materialului cumpărat de statul Român, au fost aduși în țară armăsarii 8 Goral-13, 119 Hroby-3 și 121 Hroby-7, care ulterior au devenit pepinieri. În timp, s-au adus la herghelia Rădăuți 150 cabaline: armăsari și iepe de reproducție, astfel herghelia s-a refăcut treptat.

Petre Spânul este numit subdirector tehnic al noii herghelii și al depozitului de armăsari - de la Rădăuți, herghelie care a fost reînființată de către Statul român și împroprietărită cu 3.253 ha, din care 721 ha teren arabil, 529 ha fânețe naturale, 1.294 ha pășune naturală, 464 ha pădure și 221 ha teren ocupat de clădiri, drumuri, șanțuri și teren neproductiv. Concomitent ocupă și funcția de șef al Serviciului zootehnic al inspectoratului zoo-veterinar din Cernăuți.

De la 1 februarie 1923 la 1 ianuarie 1924, dr. P. Spânul a fost detașat pe lângă inspectorul general hipic S. Nerath, pe care l-a secondat cu simț de răspundere în întreaga sa activitate desfășurată pentru bunul mers al hergheliilor de stat.

Utilizarea cailor pentru nevoile frontului în primul război mondial

După mai puțin de 1 an, la 1 ianuarie 1924, este numit ca director al Hergheliei de stat și

al Depozitului de armăsari Bonțida-Cluj. Cu acest prilej participă la Congresul de Zootehnie și Igienă Veterinară organizat la Cluj, lucrând alături de alți 10 specialiști-referenți la elaborarea materialului intitulat: "Îndrumări tehnice pentru perfecționarea raselor de animale".

În anul 1929 dr. P. Spânul se prezintă la concursul pentru o bursă de specialitate în zootehnie. În acest timp, studiază la Viena cursurile și lucrările de specialitate ale unor profesori celebri de la Școala Superioară de Medicină Veterinară, precum și ale profesorilor de la Școala Superioară de cultura solului din Viena. Vizitează cu acest prilej crescătoriile de animale ale statului de la Wieselbirtig, Piber, depozitele de armăsari de la Schönbrunn și Graz, apoi regiunile cu o zootehnie avansată în creșterea taurinelor și a cailor: Pinzgau, Montafon, Oberinntal, Alpgau, Oberhöllrunn și altele ca și hipodroamele de galop de la Freudenan și cel de trap de la Rotunde.

Trece apoi în Franța, unde audiază cursuri la Școala superioară de medicină veterinară de la Alfort și vizitează cele mai vestite și valoroase unități de creșterea animalelor, ca aceea a Școlii de Agricultură de la Grignon, hipodroamele de la Longchamp și Auteuil, precum și târguri și expoziții de animale.

Dornic de a-și îmbogăți mereu cunoștințele generale de agricultură, între anii 1931-1936 urmează și cursurile Academiei de Înalte Studii Agronomice din Cluj Napoca, obținând în noiembrie 1936 diploma de inginer agronom, cu distincție.

Din aprilie 1937, dr. Petre Spânul este membru în Consiliul zootehnic și sanitar-veterinar din Ministerul Agriculturii din București, cu delegație de director pe mai departe al Hergheliei Bonțida.

Din octombrie 1937 până în 6 mai 1939, este șef al Serviciului zootehnic din Direcția zootehnică și sanitar veterinară din Ministerul Agriculturii, având în continuare delegația de a conduce herghelia Bonțida, de care nu vroia să se despartă, fiind legat și de numeroase realizări îndeplinite aici, nu numai în creșterea calului, ci și în creșterea bovinelor de rasă Simental, a oilor Merinos transilvănean, meșiși Karakul-Țurcană, găini Rhode-Island și Plymouth-Rock, cât și în apicultură: stupina stațiunii dotată cu peste o sută de stupi Dadant-Blatt, servea ca model și stimulent puternic pentru apicultorii din zonă.

Din luna mai 1939 până în decembrie 1946, dr. P. Spânul este inspector general zootehnic, însărcinat cu îndrumarea tuturor instituțiilor zootehnice din țară, iar până în mai 1948, își desfășoară activitatea ca subdirector general în Ministerul Agriculturii și Domeniilor, contribuind la buna organizare a unităților agricole, ce se vor transforma apoi în unități agricole de stat și SMT-uri.

La 22 noiembrie 1947 este numit Conferențiar suplinitor la Facultatea de Medicină Veterinară din București, iar începând cu data de 28 mai 1948, până la 21 octombrie 1948, este director al Secției de animale mari din I.C.Z.

Din 21 octombrie 1948 până la 15 decembrie 1951 a fost profesor universitar și rector al Institutului de Zootehnie și Medicină Veterinară din Arad. În anul 1954 a fost decorat cu Ordinul muncii clasa a III-a iar în iulie 1955 a fost ales membru corespondent al Academiei R. S. România.

Din anul 1955 își desfășoară activitatea la Institutul agronomic din Timișoara, Facultatea de Zootehnie, ca profesor șef de catedră, depunând o muncă asiduă pentru formarea temeinică a specialiștilor în zootehnie, unde rămâne până la sfârșitul zilelor sale, în august 1962.

Prof. Petre Spînu a participat la congrese internaționale în Polonia, Cehoslovacia, Ungaria și Bulgaria, reprezentându-ne țara cu cinste.

Opera profesorului Petre Spânul, vastă și multilaterală, poartă caracteristicile pionieratului. Aproape în toate direcțiile, unde prin activitatea sa temeinică a obținut remarcabile realizări, a fost deschizător de drumuri noi, pentru știința și practica din țara noastră.

Realizările sale, obținute cu prețul unor eforturi deosebite „per aspera ad astra” - cum îi plăcea să spună uneori spre a-i încuraja pe cei apropiați să-și continue cu mai mult curaj cercetările întreprinse -sunt mărturia neîndoielnică despre capacitatea sa de bun organizator, de marea sa competență didactică și de pasionat cercetător în zootehnie, genetică, parazitologie, patologie veterinară, bază furajeră etc.

În ziua de 27 iunie 1974, Secția de Științe Agricole și Silvicultură a Academiei R. S. România, a comemorat 80 de ani de la nașterea profesorului Petre Spânul, membru corespondent al Academiei R. S. România din anul 1955.

Prof. dr. Petre Spânul a fost un OM drept, corect și de o mare bunătate sufletească. Discuta întotdeauna calm, decent și frumos cu colegii și

subalternii săi, ca un frate mai mare, ori ca un părinte. Nu ridica vocea și nu rezecea pe nimeni în nici o situație, oricât de gravă sau neplăcută ar fi fost ea.

Pe cei care se aflau într-un moment greu din viața lor, îi ajuta frățeste. În discuțiile pe care le avea cu colegii sau studenții săi îi plăcea să le împărtășească din experiența și cunoștințele sale, iar atunci când aceștia aduceau în discuție probleme importante, legate de teren și de practica creșterii animalelor ori de agricultură în general, se înviora, simțea o deosebită bucurie și, dacă era cazul, preciza sincer că nu le cunoscuse până atunci.

Un act de mare curaj al doctorului Petre Spânul a avut loc în anul 1940. Imediat ce s-a aflat despre Dictatul de la Viena din 30 august 1940, a dat ordin specialiștilor și îngrijitorilor de animale care nu doreau să rămână pe loc, ca toate animalele Hergheliei Bonțida să fie mânate din urmă cât mai repede peste granița fixată prin acel act nedrept. Până ce au aflat hortiștii, ordinul a fost adus la îndeplinire, dar pentru acest fapt Petre Spânul a fost condamnat la moarte de către statul ungar, sentință care n-a putut fi îndeplinită, prof. Petre Spânul lucrând în continuare pentru binele patriei sale, România.

Așa cum s-a menționat, prof. Petre Spânul era un OM drept, corect și de o mare bunătate sufletească, o dovadă concretă a acestei atitudini rezidă din cele declarate de profesorul Pavel Țugui cu referințe la anul 1953: *”Aveam aproape 32 de ani și fusesem numit locțiitor al ministrului Culturii, obligat să lucrez într-o instituție de stat - noul Minister al Culturii. Între alte însărcinări mi s-a repartizat și sistemul învățământului artistic - școli medii, conservatoare, institute de artă. Încă din primele zile ale lui octombrie m-am confruntat cu o situație*

Utilizarea cailor pentru deplasare

Aspect din interiorul grajdurilor hergheliei Rădăuți

deosebită, creată de examenul de admitere la Institutul de Cinematografie. Fără să fu anunțat, a sosit la locuința familiei mele, în casa de pe Bd. Aviatorilor 24, - proprietatea unei doamne Puricescu -, profesorul Petre Spănu, fost rector al Institutului de Medicină Veterinară și Zootehnie din Arad, din anul 1953 șef de catedră la Institutul de Agronomie din Timișoara. Dr. Petre Spănu era fratele mai mare al socrului meu și deținuse, între anii 1920-1940, funcția de director al celebrei herghelii naționale Bonțida, județul Cluj. Încă din acei ani, îl cunoscuse și colaborase cu medicul veterinar Ștefan Piersic, bucovinean și el, stabilit după al doilea război mondial în Cluj. Prof. Petre Spanu mi-a dat un memoriu al d-nei Piersic, în care se arăta că soțul ei a fost arestat, din motive pe care nu le cunoaște, fapt menționat de fiul ei, Florin, în dosarul de înscriere la examenul de admitere în Institutul de Cinematografie. Băiatul reușise la examen cu medie mare, dar, probabil din pricina situației tatălui său, nu apăruse pe lista de "admiși", afișată la terminarea sesiunii de admitere. Memoriul era însoțit de "declarații" favorabile doctorului Ștefan Piersic, semnate de colegii săi, inclusiv de universitarul Petre Spănu. Acesta mi-a spus că dr. Piersic este victima unor intrigi și calomnii. La minister l-am consultat pe Nicolae Bellu, șeful Departamentului Cinematografiei, și pe directorul Oficiului Juridic. Juristul ne-a spus că, în anii anteriori, au existat asemenea situații, ca elevi reușiți la examenul de admitere să nu fie înscriși studenți, deoarece în anul 1949 Ministerul Învățământului a emis un ordin prin care fiii persoanelor condamnate de justiție să nu fie admiși în facultăți... Totodată, juristul a considerat ordinul respectiv "depășit". Toți trei am prezentat memoriul și întreaga chestiune ministrului Constanța Crăciun care, în urma discuțiilor, a cerut

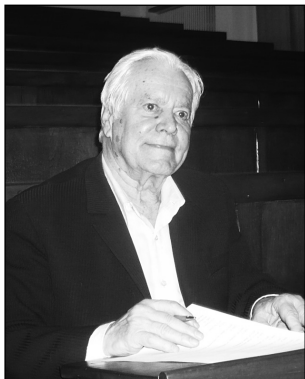
să redactăm un proiect de ordin în care să se precizeze: copiii unor părinți care au suferit sau sunt condamnați pentru diferite delictе nu pot fi pedepsiți, sub nici o formă, de societate, deoarece greșelile și faptele unei persoane nu se transmit alteia... Membrii Colegiului ministerial au aprobat textul ordinului, care a fost difuzat, conform legii, la institutiile din subordinea Ministerului Culturii.

Petre Spănu a fost Membru al Cercului Științific al Medicilor Militari și Civili din Cluj Napoca și al Asociației Medicilor Veterinari din România și vicepreședinte al Societății Franceze pentru Încurajarea Creșterii și Îmbunătățirii Calului din Provinciile Românești Transcarpatine. Lucrările sale de referință: *Noțiuni elementare de exteriorul animalelor domestice*, 1922; *Diagnosticul gestației la iapă pe cale vaginală*, 1926; *Contribuțiuni la combaterea pestei porcine cu ser*, 1926; *Studiu asupra exteriorului iepelor adulte „Furioso North Star” din Herghelia Statului din Bonțida*, 1931; *Contribution a l'etude de la maladie Acariasis autumnalis*, 1933; *Contribuții la studiul bolii „Dermatosis aestivalis serpiginoasă buccarum equi”*, 1933; *Importanța zooeconomiei naționale*, 1937; *Creșterea mânjilor*, 1937; *Ereditatea brahignatismului inferior la cal*, 1938; *Cercetări asupra aclimatizării taurinelor de rasă Simmenthal în Bonțida, Cluj*, 1942. Împreună cu Gh. Moldoveanu a scris lucrarea *Creșterea ecvinelor* (Curs unic), litogr.; M.A.S., București, 1958. A întocmit și un tratat referitor la *Creșterea ovinelor*.

În ziua de 7 august a anului 1962, profesorul doctor Petre Spănu a încetat din viață la vârsta de 68 de ani, în plină putere de activitate și fără să-și fi terminat opera, moartea lui producându-se prematur și pe neașteptate spre regretul întregului corp veterinar român.

Pavilionul administrative al Hergheliei din Rădăuți

Dumitru BALAN

Jertfe românești pe altarul unei ideologii funeste (II)

Documentariști cu înclinații poetice

Fiecare volum al *Cărții durerii* este precedat de câte o poezie în limba română și de câte una în limba ucraineană

Prezența poezilor în colectivele de autori se face resimțită în descrierea biografiei victimelor, unde, nu de puține ori, fișele seci de dicționar se potentează cu pronunțate valențe poetice, textele respective având drept scop sporirea emoțiilor cititorului-receptor. Pentru confirmarea, voi cita câteva exemple, indicând între paranteze, volumul cu cifre romane, iar paginile, cu cifre arabe:

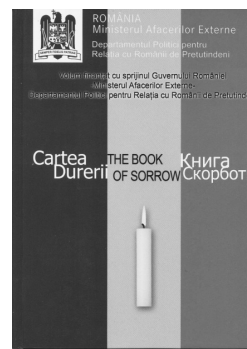
”Când pe meleagurile carpatine a coborât vara cu miros de cireșe coapte și cântecele duioase ale privighetorilor, cu florile codrului, unde fagii seculari își mărturisesc gândurile lor, a pornit împreună cu Ecaterina PĂDUR, cumnata ei (cumnata sa – D. B.), spre Prisăcăreni, încadrat astăzi în componența raionului Hliboca, regiunea Cernăuți, Ucraina, să-și viziteze rudele. La întoarcere, în ziua de 16 iulie 1990, ambele vor fi arestate de grănicerii sovietici” (I, 34 – din articolul fragment din relatarea despre PĂDUR Genoveva, născută în 1915, în Frătăuții Noi din actualul județ Suceava, condamnată ”pentru trecerea ilegală a frontierei de stat” și trimisă în lagărul de la Vorkuta).

”Rașela a avut fericirea să se întoarcă la Herța, unde a văzut pentru prima dată lumina zilei, venind pe lume în luna care poartă chipul Luceafărului. S-a întors după moartea tiranului Stalin, găsind averea părinților devastată și pustiiată. Timp îndelungat o urmăreau visurile despre Siberia, pornite din inima iernii, care veneau în nopțile de iunie ca o rană veșnic deschisă în inima ei. Aceste visuri erau încrustate cu un sigiliu de sânge în destinul trecutului” (I, 41 - din articolul despre adolescența

Rașela, născută la 10 ianuarie 1928 și trimisă împreună cu părinții acuzați că ar fi ”elemente antisovietice, social primejdioase” în lagărele siberiene; fragmentul este extras din textul despre LEIBOVICI Clara, născută în 1890, la Botoșani, mama Rașelei).

”În ziua de 6 mai 1941, a urcat în tramvai prin ușa din față, încălcând astfel regulile de conduită în transportul obștesc. Fiindcă nu cunoștea limba rusă, n-a reacționat la observațiile făcute de taxator. Este dată pe mâna miliției. Organele de represalii ale dictaturii staliniste au clasificat comportarea ei ca un act de dușmănie față de puterea sovietică și tânăra nimerește în feroasa închisoare enkavedistă din centrul regional. Încep interogările (interogatoriile – D.B.) și tortura. Odată cu declanșarea operațiunilor militare între România și fosta Uniune Sovietică, este transferată în Siberia. Îmbolnăvinduse de ftizie, trece în lumea celor dreți în ziua de 23 decembrie, același an. Secăuită de boala nemiloasă, a închis ochii pentru totdeauna în lagărul stalinist nr. 49 din orașul Sverdlovsk, împlinind 20 de ani. S-a stins din viață departe de glia străbună, fără lumânare la căpătâi. Cine a plâns la moartea ei?... Cine a petrecut-o pe ultimul ei drum?... Poate până astăzi sufletul ei rătăcește prin taigaua siberiană și nu-și poate găsi alinare... Știe oare Patria-mamă de destinul fiicei sale?...” (I, 70 – din articolul despre VĂRZĂREANU Florica, născută la Curtea de Argeș și stabilită la Cernăuți în 1937).

”A ajuns în împărăția înghețurilor veșnice, unde urlă sălbaticii lupi flămânzi și pământul

durerii zace de veacuri, unde călăii lui Stalin, cu semne pe frunte și cu moartea la brâu, își băteau joc în modul cel mai barbar de sărmanii osândiți. A ajuns în Gulagul comunist ca să-și plângă feciorii pierduți, pe care cu cântecele neamului i-a legănat, cu dragoste și vorba dulce a mamei i-a educat, crescându-i ca să-i fie de ajutor și sprijin la bătrânețe. Vroia să-i fie soacră mare, stimată de rudele sale și de locuitorii satului. Dorea să aibă nepoți, să le spună povești cu Ilene Cosânzene și Feți-Frumoși în nopțile lungi de iarnă, când lemnele trosnesc în gura sobei și gerul pune flori de gheață la ferestre. A venit învazia de la Răsărit și au căzut scumpii ei feciori. Au căzut ca doi brazi doborâți de furtună. Pentru care vină? După trei ani de chinuri cristice, în 1944, a închis și ea ochii pentru totdeauna. A murit în Siberia, departe de glia străbună. A murit cu inima sfâșiată de întrebări și suferință” (III, 186-187 – din articolul despre HOSTIUC Ana, condamnată și deportată în ținutul Krasnoiarsk, pentru că ”era rudă cu trădătorii patriei”; în esență era vorba de fiii acesteia care încercaseră să treacă frontiera sovieto-română – un fiu a fost împușcat mortal, iar celălalt a fost prins și condamnat la zece ani de detenție ”într-un lagăr stalinist de muncă corecțională”).

Secvențe poetice de acest gen lipsesc cu desăvârșire în textele ucrainene, precum și în cele în limba engleză, din volumul II. De altfel, unele biografii mai ample, în limba română, de circa 1-1,5 pagini, sunt expediate lapidar în limba ucraineană, de regulă, în 2-3 propoziții.

Tirajul mai mare al primelor două volume – de 300 și, respectiv, 500 de exemplare – spre deosebire de volumul III – cu doar 100 de exemplare – se explică prin existența sponsorilor pentru prima *Carte a durerii* (Corneliu Constantinescu, din Elveția) și pentru volumul II, singurul cu text bilingv român-englez (Departamentul Politici pentru Relația cu România de Pretutindeni din cadrul Ministerului Afacerilor Externe al Guvernului României).

Pledoarie pentru o enciclopedie a martirilor români din întreg spațiul românesc

Cartea durerii continuă, nu numai ca datare cronologică a anilor de apariție, ci și ca un

substanțial și necesar adaos, ca o completare utilă la martirologul din masivul *Dicționar* al lui Cicerone Ionițoiu, deoarece, cu excepția câtorva cazuri de victime, menționate în ambele lucrări, pot fi semnalate destule omisiuni în cercetarea românească la care am făcut referire la început. Apud *Cartea durerii* se pot întreprinde fructuoase corijări, precizări și completări atât la *Dicționarul* lui Cicerone Ionițoiu, cât și la monumentală *Carte a morților* de sub îndrumarea lui Romulus Rusan, unde există un capitol (al IV-lea) intitulat *Cetățeni din Basarabia morți în anchete, închisori, în tentativa de trecere în România, în deportări ”pe veci” din ținuturile îndepărtate din URSS (1940-1951)* și unde, între paginile 762-872, se întâlnesc multe nume de victime prezente în *Cartea durerii*.

În partea III a *Cărții durerii*, autorii, într-o consistentă prefață, își motivează cercetarea de arhivă prin solicitările venite din parte unor cetățeni din România, adresate Centrului de Cercetări Istorice și Culturale din Cernăuți, pentru a afla măcar ceva despre soarta rudelor sau a cunoscuților dispăruți în imensul spațiu sovietic. Autorii mai fac și referiri la ecoul prilejuit de apariția primelor două părți ale lucrării, citează aprecierile elogioase consemnate în publicațiile periodice de la Suceava (“Craionou”) și Cernăuți (“Zorile Bucovinei”), sistematizează victimele terorii după criteriul apartenenței lor etnice, după profesie, studii, precum și după pretinsele culpe care au condus la întemnițarea, deportarea sau condamnarea lor la moarte, evocă zguduitorul masacru din noaptea din 27 spre 28 ianuarie 1940, de lângă satul Lunca din ținutul Herței, când ”peste 150 de locuitori din Ținutul codrilor de fagi au hotărât să treacă clandestin în Patria-mamă”, prezintă liste impresionante – pentru fiecare volum în parte – cu condamnații decedați în lagăre (din totalul de 287 de persoane incluse în volumul III, 65 pier în lagărele staliniste și doare 5 supraviețuitori au avut norocul să se întoarcă în localitățile lor de reședință).

Sunt și cazuri când nume de victime, incluse în *Dicționarul* lui Ionițoiu, lipsesc din *Cartea durerii*. Nu ne-am propus să verificăm acest aspect, invocând aici doar cazul lui BILEȚKI Vladimir despre care se menționează lapidar: ”Student. A fost arestat de NKVD și trimis în lagărele de muncă forțată din Urali”, caz absent

în cercetarea cernăuțeană.

Aceste două lucrări esențiale se întregesc reciproc, constituind o bună bază pentru elaborarea unei cât mai complete enciclopedii româno-ucrainene.

În realizarea *Cărții morților*, colectivul îndrumat de Romulus Rusan, neavând acces la documente arhivistice din Ucraina, n-a putut consemna pretutindeni locul și data trecerii la cele veșnice a victimelor, în schimb multe nume nu apar în paginile *Cărții durerii* (de exemplu, ABUȘTEI Maria din Târnuța-Herța, deportată în 1941, sau AVASÂLCHI Vasile din Godinești-Herța ș.a.).

Sunt și situații când nici cercetătorii cernăuțeni n-au putut afla locul și data exactă a decesului victimelor ca, de exemplu, la AN-DRONIC Vasile din Horbova-Herța, unde e consemnat doar că a murit într-un lagăr stalinist, iar în *Cartea morților* se menționează numai că a murit în Rusia.

Într-un viitor apropiat, pornind de la publicațiile deja existente în România, Republica Moldova și Ucraina, ar fi de datoria statului român să realizeze, sub auspiciile sale, o vastă enciclopedie a tuturor martirilor români, jertfe ale regimurilor comuniste, evident cu colaborarea cercetătorilor din cele două state vecine. Bineînțeles, respectiva întreprindere ar necesita un efort financiar considerabil, dar destinele frânte brutal a sute de mii de cetățeni români onești, patrioți adevărați, îndreptătesc acest efort din partea Patriei recunoscătoare.

Dar deocamdată, după o atentă revizuire a textului în limba română (stilistic, ortografic și tipografic), după traducerea integrală a biografilor din română în ucraineană și engleză, inclusiv a prefetelor la volumele II și III, cu care ar putea fi deschis primul tom, precum și după traducerea poeziilor din ucraineană în română, *Cartea durerii*, ar merita să fie reeditată în România, într-un tiraj satisfăcător, merit să acopere, cel puțin, cerințele bibliotecilor publice din județele României și ale asociațiilor non-guvernamentale cu filiale în toată țara, precum Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina, Asociația "Pro Basarabia și Bucovina" sau Asociația "Ținutul Herța" etc.

Tirajul volumului III, de numai 100 exemplare, nu acoperă nici măcar solicitările ipotetice ale rudelor și prietenilor celor 287 de victime ce au constituit subiectul respectivului tom.

Câteva sugestii privind limbajul textelor

Autorii au avut la dispoziție dosare și sentințe de condamnare redactate în limba rusă, după care s-a efectuat traducerea în limba română; nu toate echivalențele sunt reușite. Aș sugera, în continuare, o serie de retușuri, rectificări, consonanțe cu spiritul limbii române, în concordanță cu tălmăcirile din alte texte apărute în România. Astfel, foarte des utilizata de către autori sintagmă "оперативная тройка" era mai potrivit să fie tradusă în română nu prin "triunghiul operativ", ci prin "troica (eventual, troika) operativă" sau "trio-ul operativ". De fapt, este vorba despre un așa-zis "tribunal" al organului de securitate (securitatea sovietică a purtat, de-a lungul timpului, diferite denumiri – CeKa, GPU, OGPU, MGB, dar cele mai cunoscute sunt NKVD și KGB), înființat încă în 1918 și compus din reprezentantul CeKa, secretarul de partid al localității și președintele Sovietului (Consiliului) local; ulterior toți cei trei membri ai completului de judecată reprezentau doar organul de securitate. *De jure*, aceste complete au existat până în 1934, dar nu rareori NKVD-ul a continuat să întreprindă propriile anchete, să procedeze la arestări fără mandat judecătoresc și să administreze propriile închisori și lagăre. Pentru întrunirile acestor complete de judecată e mai nimerit să se folosească termenul "ședință" în loc de "consfătuire". Inadecvată pentru limba română este expresia "cu semne pe frunte și moartea la brâu", utilizată de autori pentru caracterizarea, ca indivizi, a agenților și slujitorilor-călăi ai securității sovietice. Ca variantă aș sugera: "cu stea la chipiu și pistolul la curea". EVTEEV Ivan, VASILOV Vladimir (ambii din Climăuți) și PETROV Filimon (din Sokolinți), prezentați drept ruși, sunt, de fapt, ruși lipoveni, care își trag originile din rușii de rit vechi, refugiați în România în secolul XVIII, spre deosebire de rușii stabiliți în țara noastră în secolului XX. Printre altele, satul Lipoveni din județul Suceava (denumire dată de băștinașii moldoveni), prima așezare a rușilor de rit vechi (staroveri) pe care aceștia au numit-o inițial Sokolinți, a fost atestată încă în anul 1724.

Textele dedicate, în primul volum, acestor trei victime, se repetă, cuvânt cu cuvânt, în volumul II, cu singura deosebire că la PETROV,

localitatea de naștere, Sokolinți, este numită ba Socolița (I, 48), ba Sokoliți (II, 158), evident, eronat în ambele cazuri.

Numele statului vecin, Ucraina, apare în primul volum ortografiat Ukraina, eroare corijată de autori în următoarele două volume.

Printre revizuirile de ordin gramatical-stilistic aș propune să se acorde atenție unor exprimări de genul: ”Moare [...] cu gândul la părinții lui (corect *săi*)” (I, 14); ”hotărârea despre (corect: *privind*) deportarea lui”; ”reușește să evadeze din exil” (?!); ”pus în (corect: sub) urmărire” (I, 13); ”își face (corect: își satisface) serviciul militar în termen în componența (corect: în cadrul) Regimentului 14 Infanterie” (I, 15); ”satul Pelipăuți, încadrat (corect: aflat) astăzi în...”, ”era rudă cu trădătorul (corect: cu un trădător al) patriei” (I, 17); ”Direcția [...] în (corect: din) regiunea Cernăuți adoptă hotărârea despre includerea țăranului în categoria elementelor social-primejdioase (corect: elementelor care prezintă un pericol social)” (I, 21), ”Republica Comi (corect: Komi)” (ibidem); ”fost docent (corect: conferențiar) la Universitatea” (III, 10); ”muncitor în sistemul căilor ferate (corect: muncitor la căile ferate)”; ”în cadrul stațiilor (corect: gărilor) feroviare”; ”Facultatea Juridică (corect: Facultatea de Drept, eventual, Facultatea de Științe Juridice)”; ”lucrează în (corect: la) biroul avocatului” (I, 25); ”Acasă îl așteptau bătrânul tată și sora-i (corect: sora) mai mare” (I, 18); ”a fost arestat, iar sora-i (corect: sora sa,) Xenia [...]” (vezi și III, 92); ”lucrării date (corect: lucrării respective, eventual, lucrării de față)” (III, 9); ”locotenentul inferior (corect: sublocotenentul)” (III, 27); ”Deși *Cartea durerii* a ieșit numai ce de sub auspiciile Editurii... (corect: a fost recent tipărită, eventual, de abia a ieșit de sub tipar la Editura...)” (III, 18) etc.

Numele Mariei Zaboloțchi (coautoare în prezenta cercetare) ar trebui grafiat corect Zaboloțki, ca și numele poetului rus Nicolai Zaboloțki. După noile reguli ortografice și alte nume slave ca Pușkin, Maiakovski se scriu cu ”k”, și nu cu ”ch”.

Pentru o mai mare diversificare a unor expresii intens vehiculate în lucrare, pentru evitarea prea dese repetabilități, pentru ocolirea monotoniei în lectura textului s-ar putea opera și alte modificări sinonimice, precum: în loc de *încadrat în componența URSS* ar trebui să

se scrie *anexat la URSS*, pentru *încercare de trecere ilegală a frontierei* ar trebui folosită *tentativa*, pentru *învinuit – acuzat*, pentru *în timpul instalării frontierei – stabilirii* sau *amplasării frontierei*, pentru *adresări – solicitări* (vezi I, 26) ș.a.m.d.

Adesea apare cuvântul *interogări*, deși s-ar potrivi mai bine mult mai expresivul termen *interogatorii*. De asemenea, în sintagma *după luni de batjocură*, cuvântul subliniat nu relevă nici pe departe supliciile fizice și psihice la care au fost supuse victimele terorii.

Descrierea oferită de autori noțiunii de ”sobacnik” drept ”o cameră întunecoasă, cu suprafața de doi metri pătrați” (III, 40) ar putea fi completată cu explicitarea cuvântului rusesc prin ”cușca câinelui” (de la rusescul ”sobaka”, în traducere, ”câine”), cu explicarea: ”loc în laborator pentru experiențe pe câini-cobai”.

La o iminentă reeditare, se impun și corecturi, să le zicem așa, după o veche obișnuință, de natură tipografică. Câteva fugitive semnalați: *drumul perzaniei* (corect: *pierzaniei*) (III, 10); *ancetator* (corect: *anchetator*) (I, 12); *judes* (corect: *judet*) (I, 27); *pe lune* (corect: *pe lume*) (I, 41); *primegdioase* (corect: *primejdioase*) (II, 144, III, 25 și 170); *încustate* (corect: *încrustate*) (III, 11); *univesitar* (corect: *universitar*) (III, 20); *administrarivă* (corect: *administrativă*) (III, 23); *ferecare* (corect: *ferecate*) (III, 71) și câte altele.

Cele trei volume ale *Cărții durerii* sunt realizate în condiții grafice de înaltă ținută, hârtie albă ofset, format 60x84/16, coperte de carton tare, având pe părțile exterioare tricolorul României, cu câte o lumânare aprinsă în mijlocul acesteia (doar la volumul al treilea, pe coperta întâi, există două lumânări pe margini); în volumul al doilea, lumânarea aprinsă apare și după fiecare fotografie în parte.

Schițe, reproduceri după tablouri și câteva fotografii din groaznica realitate a Gulagului sovietic sunt incluse în volumele I și III.

Pentru a-și regăsi identitatea, parțial pierdută în serbede confruntări fratricide, România de azi are nevoie reală și acută de asemenea cercetări solide, precum *Cartea durerii*, despre un trecut nu prea îndepărtat, însângerat și îndoliat, despre adevărați eroi ai Patriei, exterminați de promotorii unei ideologii străine de fibra neamului românesc.

Maria TOACĂ

Cuvânt de laudă pentru cenușăresele scrisului românesc din provinciile abandonate

Voi vorbi, de data aceasta, despre câteva cărți de autori bucovineni apărute recent pe rafturile puținelor librării cernăuțene ce comercializează publicații în limba română (între care și recent inaugurata librărie ”Mihai Eminescu” de pe Strada Domnească), dar și despre altele mai puțin norocoase, nepuse în vânzare, ci purtate în traistă, de autorii lor, ca în evul mediu, și distribuite printre prieteni și cunoscuți, cărți muncite greu și tipărite, multe din ele, cu bani din buzunar, care, chiar dacă nu au șansa unor lansări spectaculoase, nu sunt mai puțin importante pentru cititorii români din Ucraina, iar unele poate și pentru cititorii de dincolo de frontieră, și care, chiar dacă circulă din mână în mână, într-un spațiu oarecum închis, nu port pică suratorilor din Țară, purtate pe la târguri naționale și internaționale și promovate intens de edituri și reviste literare de notorietate. Deși mai modest aranjate, aceste cenușărese ale scrisului românesc din provinciile rămase în afara țării perpetuează tradiția culturală a locului, contribuind la revigorarea literelor autohtone în meleagurile abandonate, dovedind că, în ciuda condițiilor nefaste, românii, oricât de strâmtorați ar fi, sunt capabili să creeze valori.

Elena Marița: purificarea prin lacrimă (*Vistieria tăcerii* sau)

Cu ceva timp în urmă, consemnam existența, la Cernăuți, a unei enigmatice doamne a cuvântului artistic, protejată, printr-o aură de nepătruns, de cei care țin cu tot dinadinsul să deschidă toate porțile unui suflet captiv poeziei. Reflectam atunci asupra primului volum de versuri al poetei Elena Marița, *Hotarul de foc* (Ed. „Augusta”, Timișoara, 2001), debut editorial cu totul deosebit în peisajul literar din nordul Bucovinei, produs în zenitul maturității

creative a autoarei, mult timp după ce se impuse ca o voce lirică deosebită în poezia românească nord-bucovineană.

A trebuit să treacă mai bine de un deceniu ca Elena Marița să vină cu o nouă carte, *Vistieria tăcerii* (ce titlu sugestiv pentru redarea distanței parcurse de la *Hotarul de foc!*), o răscolitoare confesiune, o zguduitoare mărturisire a bucuriilor născute din suferință. Deși înaltă, ca valoare supremă, tăcerea, poeta se pare că se adresează de altundeva, decât din turnul de fildeș, cititorului, chemându-l la rugul aprins al poeziei și făcându-i o tulburătoare destăinuire: „În lumina candelii divinei iubiri, a credinței și năzuinței, sufletul meu îngenunchat se roagă pentru părinții și copiii mei, pentru soțul mei, nepotul meu, sora mea, pentru prieteni și neprieteni. Dragii mei dragi, îndrăznesc să vă ofer acest buchet de «flori decapitate», această «vistierie» de cuvinte-necuvinte, ecouri mute și abia deslușite umbre.”

În noua sa carte, poeta Elena Marița își deschide sufletul ca pe un templu al Duhului Sfânt, ne ia părtași la întâlnirea ei cu divinitatea, ne înaripează, ne cheamă să participăm cu flacăra sufletului la focul din vatra dumnezeiască pe care se rumenește pâinea rotundă a binelui și frumuseții pentru a avea, pe urmă, la masa tăcerii, dreptul măcar la o fărâșă din ea, ne îndeamnă la rugă și la purificare prin lacrimă, căci, în luptă cu suferința, ființa omenească nu e decât o minusculă lacrimă în oceanul durerilor. Scri-se, aproape toate, pe patul de suferință (sare în ochi extraordinara definiție a sinelui: ”O lebdă cântă pe negrele ape”), poemele din „*Vistieria tăcerii*” întruchipează rodul întâlnirilor sufletului liric cu Dumnezeu în Iubire, iar sentimentele transpuse în versuri de vibranta forță artistică exprimă nu numai relația poetului cu

divinitatea, ci transfigurează și spiritul cititorului, îl face să simtă reverberația sacralului. Acesta și este mesajul misionar al poeziei creștine, al cărui purtător este poetul, mărturisitor al Logosului, al Iubirii, al Luminii, al Bucuriei și Învierii Mântuitorului.

Mircea Lutic, patru decenii de exercițiu poetic (Opera Omnia: *Eon în flăcări*)

Am lăsat cu bună știință ca impresiile proaspete de pe urma primei lecturi a admirabilei antologii de poezie *Eon în flăcări*, din colecția "Opera Omnia", de Mircea Lutic (Iași, ed. Tipo Moldova, 2014), să se așeze liniștit în acele depozite ale sufletului, la care mereu las ușile deschise. Și asta pentru că Mircea Lutic nu face parte din categoria poezilor deprinși să se odihnească la umbra prăfuiților lauri, poeți de care ne amintim, din bun simț, doar la date rotunde, cu prilejul unor jubilee, pentru a le trece în revistă drumul vieții și a le preamări rodul creației. El este omul care nu ne lasă să-l uităm și care nu-și pune (re)numele la păstrare în naftalina efemerelor gloriei. Ne amintește, pe cât de surprinzător, pe atât de răsunător, de crezul său de artist (martir, ostatic, creator) al cuvântului cel puțin o dată, de două ori pe an.

Noi, cei care trăim cu obsesia scrisului, nu de puține ori suntem constrânși de imaginație să recunoaștem că nu ne ajung, nu găsim, cuvintele pentru a reda unele emoții, a descrie ceva ce ne-a frapat sau ne-a fascinat peste măsură. Admit că și poetul Mircea Lutic s-a pomenit nu o dată în captivitatea unor asemenea senzații. Dar din volumele sale de versuri, atât din cele scoase în ultimii ani, care îi încununează creația lirică (*Arminden cu heruvimi*, pentru care a luat Premiul Academiei Române, sau *În lumina cumincării*, ediție bilingvă, sau *101 poeme*, carte de colecție, sau *Datul întru ființă*), cât și din cele apărute în prourul tinereții poetice, se conturează deplinătatea unui creator căruia îi ajung cuvintele chiar și atunci când simțămintele trec peste țărurile cunoașterii, chiar și atunci când magicul, unicul „cuvânt ce exprimă adevărul” nu poate fi găsit în dicționare. Că n-a siluit nicicând metafora, dar și-a chinuit sinele ca s-o scoată din adâncimi de abis, așa cum se naște perla în scoici de opal, ne mărturisește și curajul includerii în recenta antologie, scoasă,

cum spuneam, la Iași, în colecția "Opera Omnia", și versuri din placheta de debut, *Baștina luminii* (1973) și din următoarea, *Fereastră de veghe* (1978), pentru ca, pornind de la ele, să se vadă evoluția imensă, până la maturizarea deplină, a eului liric, până la conștientizarea, de către sinele creator, a transcendenței salvatoare și a sacrificiului mântuitor.

Mircea Lutic, sonetistul (*Ofranda întemeietoare*)

Pun deoparte *Eon în flăcări* și deschid o altă carte scoasă recent de sub tipar de Mircea Lutic, purtând un titlu la fel de grăitor pentru creația sa din ultima vreme, *Ofranda întemeietoare*. Aici poetul ridică rug din flăcări de cuvinte potrivite măiestrit în regalul veșmânt al sonetului logodit cu nemărginirea. Și iată că o nouă cunună de noblețe strălucește pe crestele creației sale. Adunându-și într-un volum sonetele publicate în cărțile anterioare, poetul încearcă să ne dea o expresie completă a urcușului său, deloc ușor, spre celestele forme fixe ale versului clasic.

În această nouă formulă editorială, am citit fiecare vers ca pentru prima oară – încet, cu repausuri pentru meditație, primindu-l ca o ofrandă întemeietoare întru credința că poate noi, oamenii, am fost cândva, foarte demult, ființe divine care s-au aventurat într-o experiență materială. Deși ne percepem, mai curând, ca muritori păcătoși, în carne și oase, deși ne surprindem expuși, mai cu seamă, durerilor fizice, identificând imediat osul care ne roade din cauza frigului, a sărurilor sau din pricina altor factori din afară, mai avem și suferințe lăuntrice, inexplicabile, despre care nu prea vorbim, pentru că, de cele mai multe ori, nici nu ne dăm seama de unde vin și de ce ne răscolesc ființa până în adâncurile ei insondabile. În acest caz, te ajută nu atât doctorii cu medicația pe care obișnuiesc să o prescrie celor suferinzi, cât poeții cu cuvântul lor tămăduitor: „*Desăvârșit în noima frumuseții,/ Ales podobnic tainelor de sus,/ Își înfioară flamurile vieții/ Întru-mplinirea ce nu are-apus*”.

Poezia lui Mircea Lutic are darul de a ne sustrage imediatului, de a ne abate, fie printr-o văpaie de simțăminte trăite profund, fie printr-un curcubeu de lirice plâsmuiri, arcuit pe bolta așteptărilor noastre, fie prin alte farmece ale cuvântului său, de la banala cale a existenței

de rutină, pe care o parcurgem toți cei care ne naștem, ne maturizăm, cu sudoarea frunții ne câștigăm pâinea de toate zilele, ne căsătorim, creștem copii și nepoți și, tot așa, sporim, cum au făcut-o și alții până la noi, armata de miliarde de nefericiți trăitori în teama de a nu-și pierde agoniseala.

Noul volum al lui Mircea Lutic, *Ofranda întemeietoare*, e ca o cupolă de catedrală în care poezia întâlnește cântarea liturgică, iar versul virtuos orchestrat în tipare fixe revarsă peste vitralii și arcade, frumuseți supratemporale.

Vasile Tărățeanu, la trântă cu soarta (*Și de-o fi să mor*)

Deși îl cunoaștem cu toții vitalist, plin de vervă, energic, mereu angajat în luptă cu nedreptățile și mereu învingător, Vasile Tărățeanu, prin recentul său volum de versuri tipărit la Râmnicul Sărat (unde a mai scos și alte cărți), se pare că-și anunță intrarea într-o albie a liniștii și împăcării cu destinul. Iar destinul, dacă e să-i dăm crezare lui Nicolae Titulescu, care, bineînțeles, îl vede prin prisma diplomatului, nu al poetului, "este scuza celor slabi și opera celor tari". În poezie poate fi și invers.

Și de-o fi să mor, titlul cărții ce a câștigat Marele Premiu al Festivalului internațional de creație literară „Titel Constantinescu”, (ediția a VII-a, Râmnicu Sărat – Edineț), ne duce cu gândul la fatalitate. Am putea spune că versurile cuprinse în cele trei metafore care marchează secțiunile „Ram detrunchiat”, „Zări în ceață” și „Lumini întârziate”, sunt parcă anume structurate pe ideea că forțele supranaturale determină cursul implacabil și inevitabil al existenței. Profeticul suspin al ciobanului moldovean, care își acceptă soarta fără a face măcar un minim efort de apărare, reverberează în mentalitatea colectivă a poporului nostru, îl marchează pe orice român.

Descifrând fie chiar și școlărește tâlcul versurilor din „Miorița”, preluate ca reper moral de poetul Vasile Tărățeanu, vom găsi în mesajul lor nu atât un eșec, nu atât o înfrângere a voinței, cât o predestinare. Există o vorbă des rostită de români: „De ce ți-i ursit nu poți să scapi”. Am putea aduce, ca exemplu în susținerea acestei idei, rânduri din mai multe poeme. Bocet nesfârșit este cântarea poetului pe „drumul spre masa tăcerii”, locul unde îl așteaptă ilustrații

înaintași, dar și simplii țărani cărora le-a fost ursit să parcurgă același drum mai devreme. De la capătul lui, poetul nostru, sau, mai exact, personajul liric al versurilor poetului, îi aude, făcându-i cu mâna, pe „pe-atâția Ioni și Marii/ pe-atâția Constantini și Ilene/ pe-atâția Mircea și Mihai/ Marini și Florini...”.

La fel de edificatoare, în susținerea fatalității mioritice a ciobanului din baladă, par a fi și versurile: „Nu vreau să mă răzbun. Eu, dimpotrivă / la răul ce mi-l fac răspund frumos / și-n loc de-otravă le servesc colivă / și vorba bună, cea de la Hristos // Să nu mă sting într-un pustiu decor / ajută-mă să pot ierta trădarea lor” (*Coliva împăcării*). Acest „să pot ierta trădarea lor” e o recunoaștere nu a neputinței, ci mai curând a superiorității morale în fața dușmanului din afara sau din lăuntrul ființei rănite. Scria marele filozof Emil Cioran că „fatalismul neamului nostru este un blestem pe care va trebui să-l lichidăm în fulgere”. E tare și frumos spus, dar e extrem de greu pentru un neam mioritic să tragă cu tunul în soartă. La Vasile Tărățeanu, „Și de-o fi să mor” este departe de primitivul instinct al conservării ființei materiale prin împăcarea cu destinul. De o sensibilitate aparte sunt versurile dedicate unor prieteni și confrăți întru credință la masa netăcerii românilor înstrăinați: Ștefan Hostiuc, Mircea Lutic, Ilie Zegrea, Dumitru Covalciuc...

„Și de-o fi să mor” este demersul poetului pentru înțelegerea sensului și prețului vieții.

Grigore Crigan, la a doua carte de proză (*De ce ne iubesc femeile*)

Grigore Crigan este unicul, la momentul actual, dintre bărbații condeiului din spațiul literar al Bucovinei înstrăinate care are curajul să abordeze genul epic. Primul a fost Grigore Bostan. Dar după plecarea sa la „Eterna” (zic așa, ca să folosească chiar titlul romanului pe care l-a scris cu puțin înainte de moartea prematură), țarina literelor bucovinene a rămas cu ogorul prozei necultivat, așteptând să vină altcineva din urmă să-l destelenească.

La ora actuală, unul Grigore Crigan dez-minte părerea că nordul Bucovinei naște doar poeți și nu poate fi decât un apanaj al plângerii în versuri. Începându-și cariera de ziarist la „Zorile Bucovinei”, unde a funcționat mai întâi ca traducător, Grigore Crigan a abordat genul

epic din tinerețe, dar în scurt timp după primele exerciții narative, a abandonat, din nu se știe ce motiv, arta prozei. A debutat editorial ca prozator destul de târziu, în 2002, cu volumul de nuvele *Casa cea nouă*. Până la acea dată, toată lumea l-a cunoscut doar ca publicist.

De obicei, prozatorii își încep cariera scriitoarească pînă a compune, la începuturi, versuri. Grigore Crigan este, deocamdată, unicul dintre confrății de condei care n-a trecut prin sporadice experiențe poetice. Sau poate a scris și versuri, dar le-a dat la o parte, spre deosebire de creațiile narative, pe care le-a pus la sertar. În orice caz, nu ne amintim ca Grigore Crigan să fi cochetat cu poezia. Astfel, el și-a asumat un rol cu totul aparte în procesul literar din nordul Bucovinei, și încă unul dintre cele mai dificile. Proza scurtă, căreia îi dă preferință scriitorul, este unul din speciile cele mai complexe. Cel care scrie schițe sau nuvele trebuie să posede măiestria de a condensa cât mai multe idei și emoții într-un spațiu cât mai restrâns. Proza scurtă reclamă sobrietate în exprimare, concizie în structurarea narațiunii, rafinament în descrieri și multă pricepere în alegerea detaliilor semnificative pentru construirea subiectului.

Cele mai scurte povestiri din volum, *Cer cu lacrimi*, *Vioara*, *Argentina*, *Fotografiile*, chiar dacă ocupă nu mai mult de două pagini, cuprind un întreg univers uman, sunt adevărate bijuterii literare. Fiecare se încadrează într-o metaforă, anunțată de titlu, fiecare dezvoltă o parabolă, pe care cititorul o va descoperi la sfârșitul lecturii. *Cer cu lacrimi*, bunăoară, este o parabolă a indiferenței cu care majoritatea oamenilor adulți trec prin viață, o parabolă a nepăsării ce-și face cuib în sufletul omului când acesta, maturizându-se, încetează să mai simtă puritatea de a fi copil. Pornind de la o banală întâmplare, căderea mortală a unui cocostârc după ce s-a lovit, în zbor, de o sârmă, autorul ne conduce, prin trăire participative, la nebănuite cataclisme ce se pot produce, în nuvelă, la nivelul ființei lăuntrice.

În *Blestemata*, același motiv al nepăsării, dublat de sentimentul fricii, de starea de lașitate a oamenilor sortiți să-și trăiască viața în suferință și ascultare, capătă dimensiunea unei incomensurabile tragedii. Și aici se face simțită arta autorului de a nu spune totul, ci doar de a sugera adevărurile rămase dincolo de rândurile scrise. Odioasa întâmplare, când niște țărani scoși

la muncă în zona de frontieră urmăresc, fără a putea să intervină, cum o scroafă sălbatecă sfârtecă o tânără femeie, mamă a patru copii, iese din tiparele prudenței impuse autorului. Nu e greu de presupus că această nuvela, a cărei fabulă reproduce, probabil, o întâmplare reală din viața unui sat de frontieră, dar al cărei subiect se țese în jurul unei teme tabu, a fost scrisă într-o perioadă când gândurile nu puteau fi așternute liber pe hârtie, când autocenzurarea era pentru autor o necesitate vitală. Martorii acestei scene de groază nu pot întreprinde nimic pentru a salva victima, deoarece sunt supravegheați de un grănicer sovietic. O privire mai compătimitoare aruncată peste sârma ghimpată, către România, era de ajuns ca bietul țăran să fie acuzat de nu știu ce sentimente iredentiste. E și aceasta o parabolă despre blestemul căzut peste un neam, autorul exprimând alegoric, prin episodul cu crunta bestie ce o sfâșie pe tânăra mamă, soarta unui neam sfârtecat în bucăți.

Mihai Morăraș & Vasile Tărățeanu: un duet al condeielor (Viața ca un solo de vioară)

Delicat ca întotdeauna, comunicativ și deschis sufletește celor dragi, cu nelipsitul său zâmbet pe buze și cu neștersa umbră de tristețe melancolică în priviri, neschimbat la chip și cu alese maniere, l-am avut oaspete drag, la Cernăuți, anul acesta, în a treia zi de Paști, pe scriitorul și publicistul Mihai Morăraș din Chișinău. Când revine acasă, la Roșă, unde s-a născut și a copilărit și unde-i trăiesc cele mai dragi neamuri, sau la Cernăuți, unde are atâția prieteni, dar și la Sinăuți unde și-a durat casă de piatră fiul Lucian cu nevasta Lilia și unde s-a născut nepoțica sa, Mihaela, cea mai scumpă comoară, dăruită de tânărul cuplu, își deschide larg brațele, gata să cuprindă, cu suflet candid de copil, orice om bun sau pom roditor întâlnit în cale. De data aceasta n-a venit singur, presat de grijile întoarcerii imediate la Chișinău, cum se întâmplă de cele mai multe ori, ci cu gând să stea mai mult, ca să poată respira pe săturate aerul Bucovinei sale dragi, împreună cu soția sa Catinca, ”îngerul său păzitor”, cu consăngeinii săi de obârșie bucovineană Ioan Paulencu și Maria Iliuț, vedete ale scenei basarabene, și cu întregul alai de prieteni, neamuri de la Roșă, admiratori și prețuitori ai creației sale, cunoscute

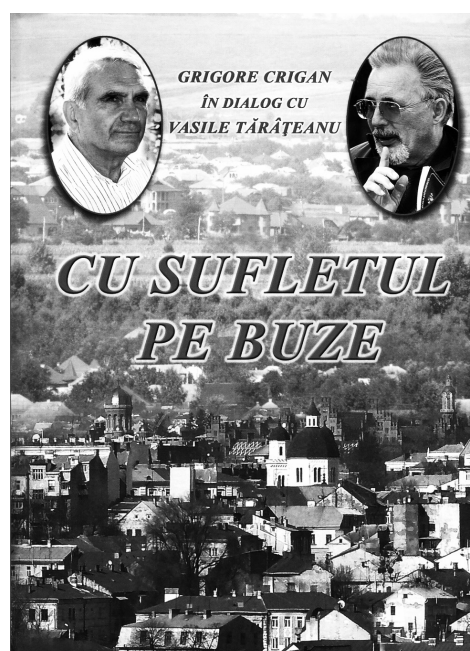
la fel de bine în Bucovina ca și în Basarabia. Pe toți i-a adunat într-un unic colind pascal, într-un imn înălțat bucuriei Învierii și Luminii. Or, în a treia zi din Săptămâna Luminată, în sala de spectacole a Casei Orășenești de Cultură și Estetică din Cernăuți s-a cântat „Hristos a înviat” în românește și tot în românește s-au purtat discuții despre cartea *Viața ca un solo de vioară*, care ne înfățișează parcursul unui destin reprezentativ pentru istoria vitregă a neamului trunchiat. De fapt, în partitura acestui concert solo la vioară se înscrie numai viața, ca obiect al cărții, nu și cartea însăși, care reprezintă mai curând un duet al condeielor: Vasile Tărățeanu & Mihai Morăraș. Acestui armonios tandem îi datorăm româneasca răzbunare pe un rătimp de tăcere și lăncezeală spirituală.

După ce virtuozul violist Nicolae Hacman din Ostrița a sensibilizat publicul cu trilurile ”Ciocârliei”, picurând aur stelar din nadirul folclorului românesc, a vorbit, ca pe strune de vioară, despre cartea celor doi prieteni, cu totul ”ieșită din comun prin răvășitor conținut și excelentă prezentare grafică”, poetul, traducătorul și cărturarul Mircea Lutic, de curând devenit cetățean de onoare al Bucovinei (Felicități!). Căutând comparația cea mai potrivită, exegetul a apreciat cartea ca fiind „simplă ca aerul ce-l respirăm zilnic”. Aș mai adăuga, la aprecierile distinsului cărturar, că *Viața ca un solo de vioară* este cartea despre care, parafrazându-l pe Tudor Arghezi, am putea exclama: Cinste cui te-a trăit!. Căci ea evocă drumul în devenire al scriitorului intervievat, pornind de la istoria unei familii tipice pentru suburbiile Cernăuțiului tot mai împuținate de români. E o mărturie a dramei distrugerii seminției românești și a pierderii semeției neamului nostru în spațiu de centură ce înconjoară urbea ctitorită, prin gramolă voievodală, de Alexandru cel Bun, urbe spre care și astăzi poeții basarabeni, prieteni ai lui Mihai Morăraș, privesc ca la o Mecca a românismului. Neuitatul Grigore Vieru a lăsat o lacrimă pe cerul Cernăuțiului, scriind în mesajul său cu prilejul jubileului de 600 ani al orașului: „*Avem două Putne: una aparține lui Ștefan cel Mare și Sfânt și alta ctitorită de Alexandru cel Bun, numită Cernăuți. Din adâncul suferințelor mele încerc să mă ridic în picioare pentru a-ți săruta Lumina*”. Acest mesaj a fost citit, în lipsa poetului basarabean, chiar de Mihai Morăraș (motiv

pentru care a și fost reprodus în cartea pe care o prezentăm aici) la Marea Sărbătoare a orașului, în octombrie 2008, la întâlnirea cu roșoșenii săi. Merită să deschidem aici o paranteză și să spunem că, la acea întâlnire, care avuse loc la școala unde, în copilărie, poetul bucovinean învățase alfabetul dragostei față de mica sa Patrie, se adunară mai mulți admiratori ai scrisului său, iar el le aduse în dar câteva cărți de-ale sale și, ca surpriză nu mai puțin plăcută, tot cu titlu de dar, bucuria comunicării cu scriitorii Nicolae Dabija și Arcadie Suceveanu.

E în stilul lui Mihai Morăraș să dăruiască sărbători conaționalilor, el însă, fiind de-o rafinată modestie, preferă să stea în umbra altora, pe care-i consideră mai valoroși, mai importanți. Astfel a procedat și la recenta lansare a cărții sale, *Viața ca un solo de vioară*, postându-i în față pe Ion Paulencu, Artist al Poporului din Republica Moldova, și pe incomparabila Maria Iliuț, devotații săi prieteni care, împărtășindu-i crezul de viață, întruchipează, asemenea poetului de la Roșă, dârzenia bucovineană.

Formula de duet al condeielor i-a încântat pe mai mulți scriitori din Cernăuți, prozatorul Grigore Crigan provocându-l pe poetul Vasile Tărățeanu să vină cu întrebări și către domnia sa. Nu demult a apărut pe piață și noua cartedialog *Vasile Tărățeanu & Grigore Crigan*. Dar despre ea, la o nouă întâlnire în paginile ”Mesagerului bucovinean”.

Ștefan HOSTIUC

Actualitatea bucovineană, în culori dulci-amare

Două ziariste prietene, Doina Cernica din Suceava (ziarul "Crai nou") și Maria Toacă din Cernăuți (ziarul "Zorile Bucovinei"), au decis să-și adune o parte din cronici într-o carte comună pe care fiecare să o numească în felul său, dar și în deplină armonie cu principiul unității în diversitate, principiu care, în final, a condus la formula integratoare: "Dulce de Suceava / Amar de Cernăuți".

Titlul volumului reverberează intertextual cu epitetul crestomatic "dulce Bucovină" lansat de Alecsandri ("Dulce Bucovină, / Veselă grădină / Cu pomi roditori / Și mândri feciori...// Ah! cine te vede / Chiar în rai se crede / Cine-i trecător / Te plânge cu dor") și reluat de adolescentul Eminescu la numai un an după publicarea, la Cernăuți, a versurilor bardului de la Mircești, din care se inspiră, fără nici o îndoială, păstrând atmosfera exaltantă, căreia îi adaugă o tentă lamartinian melancolică: "N-oi uita vreodată, dulce Bucovină, / Geniu-ți romantic, munții în lumină, / Văile în flori, / Râuri resăltânde printre stânce nante, / Apele lucinde-n dalbe diamante / Peste câmpii-n zori... / Mână doru-i tainic colo, înspre tine, / Ochiul îmi sclipește, genele-mi sunt pline, / Inima mi-i grea; / Astfel totdeauna, când gândesc la tine, / Sufletul mi-apasă nouri de suspine, / Bucovina mea!". Seninătatea și tristețea se întâlnesc și în atmosfera titlului cărții despre care vorbim.

Odată cu numărul inaugural 1/1865 al "Foi Soțietății pentru Literatura și Cultura Română în Bucovina" a intrat în spațiul bibliotecii gimnaziștilor din casa lui Aron Pumnul și "dulcea Bucovină" a lui Alecsandri. Aici bibliotecarul Eminowicz își avea, la cumpăna anilor 1865-1966, primul său "atelier literar". Faptul că el a preluat de la Alecsandri dulcele calificativ al plaiului bucovinean este mai mult ca sigur,

iar împrejurarea că *La Bucovina* s-a publicat în cursul anului 1866, în "Familia" lui Iosif Vulcan, la Oradea, ne îndrituiește să credem că ea a fost scrisă chiar în acea perioadă. Eminescu consacră definitiv magicul vocativ, astfel încât el devine o formulă de referință pentru Bucovina tuturor timpurilor următoare. Nu întâmplător, la o distanță de mai bine de un secol și jumătate, două ziariste bucovinene îndrăgostite de poezie, Doica Cernica și Maria Toacă, îi exploatează resursele expresive într-un titlu de carte, în care "Dulcea Bucovină" își dă întâlnire cu un alt simbol reprezentativ pentru Țara Fagilor - "albastrul de Voroneț".

Dacă poeziile lui Alecsandri și Eminescu revarsă bucurie amestecată cu "nouri de suspine" peste primitoarea "veselă grădină" a Hurmuzăcheștilor, icoanele Voronețului revarsă albastrul lor divin peste peisajul ondulator al obcinelor, vibrând în dangăt de clopot cu zvon tânguios până în dealul Mitropoliei din Cernăuți. Mai curând trăită decât gândită, apropierea sinergetică a *dulcei Bucovine de albastrul de Voroneț* (eventual de *verdele de Sucevița*) conduce aproape inevitabil la "Dulce de Suceava" versus "Amar de Cernăuți". Chiar dacă simetria termenilor din titlu reclamă armonizare, poziționarea antitetică a epitetelor "dulce / amar" anunță clar drama unei realități, în care bucuria și suferința se întâlnesc la fiecare pas. Ca obiect al descrierii jurnalistice, această realitate nu poate fi decât expresia unor atitudini marcate de ambivalență. Pe de o parte, regulile duetului reclamă armonizare, pe de altă parte, vectorii umorali etalați de fiecare voce în parte introduc disjuncție. Astfel, "povestea unei prietenii", anunțată în prefață de Doina Cernica, capătă nuanțe dulci-amare. Acestea sunt induse atât de destinul istoric al provinciei, cât și de

contextul social-politic în care ia ființă apropierea celor două ziariste care locuiesc, una la Suceava, alta la Cernăuți.

Etimologic vorbind, simbolul reprezintă o parte ruptă dintr-un întreg care își caută partea de care s-a desprins, pentru a reface întregul. Cele două autoare dețin, fiecare în scrisul său, o parte a acestui întreg care se cheamă Bucovina. Sârma ghimpată care le trece prin inimă lasă, de fiecare dată, la despărțire, tristețea rămânerii cu numai o parte, dulce sau amară, din viața unei provincii sfârtecate, pe care doar în cuget și simțire o pot reîntregi la o mereu altă nouă întâlnire la Cernăuți. "Focalizând interesul asupra capitalei Bucovinei [...], scrie în preambul Doina Cernica, cartea încearcă integrarea ei unei realități mai cuprinzătoare în care sudul sucevean și nordul cernăuțean continuă să existe împreună în dragostea pentru limba română, pentru Eminescu, pentru tradiții și obiceiuri și în care nordul cernăuțean și sudul sucevean confluează mai puternic poate în ziua de mâine a Uniunii Europene, poate în necunoscuta viitorului".

Cartea, ca și provincia, este împărțită în două, cele două autoare luând în stăpânire aproximativ câte 250 de pagini, în care reproduc selectiv articole publicate în "Crai nou", respectiv, "Zorile Bucovinei", având, în fond, aceeași tematică și reflectând cam aceleași evenimente culturale desfășurate, în principal, la Cernăuți, în perioada 2000-2014. Cele câteva incursiuni în anii nouăzeci ai secolului trecut aduc doar lămuriri întregitoare și practic contează puțin în economia întregului.

Prima parte, *Dulce de Suceava*, aparține publicistei sucevene, partea a doua, colegei sale din Cernăuți. Aranjate în ordine calendaristică, articolele Doinei Cernica, prezintă, în succesiunea lor, filmul manifestărilor culturale și literare organizate în nordul și, parțial, sudul Bucovinei: saloane de carte, simpozioane, festivaluri, spectacole, concursuri, întâlniri literare, expoziții de tablouri sau fotografii, sărbători ale limbii române, sărbători ale orașului etc. Aceleași, în proporție de nouăzeci la sută, sunt și manifestările reflectate de Maria Toacă în textele sale, cu deosebirea că acestea sunt aranjate nu cronologic, ci tematic, în 4 subcapitole. *Elegii urbane* adună articolele consacrate jubileului de 600 de ani al orașului Cernăuți. *Autografe pe*

caldarâm, include, în cea mai mare parte, interviuri cu scriitori, editori, artiști plastici, majoritatea bucovineni trăitori în România, veniți în vizită la Cernăuți cu diverse ocazii (lansări de carte, vernisaje, întâlniri literare etc). Cine sunt aceștia? Lista e plină de nume mai mult sau mai puțin răsunătoare: Maria Olar din Suceava, editoarea senzaționalului volum postum al lui Dragoș Viitencu, *Cernăuțiul meu*, Nina Cionca, îngrijitoarea jurnalului lui Ciprian Porumbescu și al memoriilor lui Iračie Porumbescu, Tudor Flondor, un mare pictor bucovinean stabilit la Timișoara, Ana Ravliuk, pictoriță ucraineană stabilită la București, Stela Covaci, scriitoare bucureșteană, de origine din Lipcani, cu o cutremurătoare poveste a familiei destrămată de sovietici (similară cu cea a familiei artistei Adela Popescu), Radu Mareș, prozator clujan, premiat de Uniunea Scriitorilor din România pentru romanul *Când ne vom întoarce*, cu acțiunea în Bucovina nordică în perioada interbelică, Adela Popescu, poetă, bucovineancă prin adopție (soția regretatului George Muntean) ș.a. Mai greu de definit este subcapitolul *Iubire și tristețe*, întrucât structura

Doina Cernica, de Ziua Bucovinei, la Cernăuți. Sala de conferințe a redacției "Zorile Bucovinei", 28 noiembrie 2015

sa compozită nu permite acest lucru. El include, deopotrivă, articole despre destinul limbii române în Cernăuți, despre cartea românească, despre oameni deosebiți, unii contemporani (farmacista Maria Gaisan, gazdă primitoare, pictorul Mihai Alisavetei, român înstrăinat care reînvăță limba română, pictorița Madlen Zărnescu din Bacău - sora Doinei Cernica, căreia i se consacră un interviu și un articol ce s-ar fi potrivit mai bine secțiunii anterioare, polonezul Iuzef Demirovski), alții trecuți mai de mult sau mai de curând la cele veșnice, dar rămași vii în amintirea contemporanilor: primarul Traian Popovici, salvator al evreilor cernăuțeni în al doilea război mondial, profesorul Grigore Bostan, primul Președinte al Societății "Mihai Eminescu", seniorii Societății pentru cultură, academicienii Vladimir Trebici și Radu Grigorovici, avocatul Radu Econonu, scriitorul George Muntean ș.a. La finele acestei secțiuni, Maria Toacă vorbește și despre sine, mai exact despre momentul revenirii acasă, în Bucovina, de la studiile făcute în capitala Moldovei Socialiste, Chișinău: "Dacă îmi iau ca dată a nașterii sosirea mea la «Zorile Bucovinei», la sfârșitul verii (anului 2011 - n.n.) ar trebui să împlinesc 33 de ani". E un articol cu note dramatice despre destinul jurnalismului cernăuțean pe vremea regimului comunist ("trebuia să ne cenzurăm orice gând și orice rând tipărit"), cu anumite remușcări sau, dacă vrei, cu puțină cenușă turnată în cap, răsând ea însăși de ce a putut să scrie pe vremuri ("cum m-a slujit mâna să scriu asemenea absurdități ridicole!"), dar și cu momente de mândrie de a fi rezistat presiunilor ideologice ("anume acei simpli "comuniști" de la coada vacii și robi ai pământului colectivizat

Maria Toacă, la lansarea volumului de versuri *Ferestre stinse de îngeri de Arcadie Suceveanu*. Centrul Cultural Român "Eudoxiu Hurmuzachi" din Cernăuți, 14 noiembrie 2015

m-au ajutat să mă mențin cât de cât pe poziție verticală"). Mândria se combină cu bucuria de a fi scris nu altcumva, ci românește, la gazetă: "Că [ziarul] era o tribună a partidului, pentru mine însemna prea puțin vizavi de posibilitatea de a scrie în limba maternă". E o încercare de autoportret pentru care trebuie să o felicităm pe Maria Toacă. Ultimul subcapitol, *Eternitatea eminesciană*, adună acele materiale ale ziaristei cernăuțene care sunt scrise, așa cum ne sugerează titlul, cu ocazia sărbătorilor Eminescu. Firul roșu care trece prin toate textele este că, la Cernăuți, Eminescu e mai nemuritor decât în orice altă parte, pentru că Cernăuțiul e orașul în care poetul s-a format și în care a revenit, peste ani, ca simbol al deșteptării naționale și ca scut protector pentru români.

Cum spuneam mai sus, multe din subiectele atacate de cele două condeie ale ziaristicii bucovinene, din nord și din sud, sunt identice. Aceiași sunt și organizatorii manifestărilor culturale reflectate în scrierile lor: Societatea "Mihai Eminescu", Editura "Alexandru cel Bun", Societatea Scriitorilor Români, Fundația de binefacere "Casa limbii române", Ziarul "Zorile Bucovinei", Consulatul Român din Cernăuți, Societatea Scriitorilor Bucovineni și Centrul Cultural "Bucovina" din Suceava. Și actorii principali ai evenimentelor sunt comuni - acad. Alexandrina Cernov, prof. dr. Ilie Luceac, poezii Vasile Tărățeanu (devenit între timp academician), Ilie T. Zegrea, Mircea Lutic, Simion Gociu (mai rar), Vitalie Kolodii, Ion Beldeanu, Ion Cozmei, Constantin Arcu, regretatul Mircea Motrici, cu soția, Rozalia, prozatorul Grigore Crigan, ziaristul Nicolae Toma. Comună este și harta evenimentelor desfășurate la Cernăuți în locațiile: Sediul Societății pentru cultura românească "Mihai Eminescu" (o mică părticică din Casa Națională a Românilor), Muzeul orașenesc de Artă, Sala de conferințe a Bibliotecii regionale "Mihailo Ivasiuk", Palatul Tineretului, Palatul Academic al Universității de Medicină, Teatrul muzical-dramatic "Olga Kobileanska", Liceul românesc, Sala de conferințe a ziarului "Zorile Bucovinei", Spațiul expozițional "Diplomat Club Art" de la Consulatul Român. Catedra de română de la Universitate e amintită doar în treacăt, ceea ce înseamnă că nu mai este un focar al vieții culturale românești ca pe timpurile profesorului Bostan, iar Sala de marmură

(fosta sinodală), ca și Salonul roșu din ansamblul fostei reședințe metropolitane, unde s-a ținut la începutul anilor '90 ai secolului trecut celebra conferință cu diaspora bucovineană, organizată de Societatea "Mihai Eminescu", prin osârdia președintelui Alexandrina Cernova și vice-președintelui Eugen Patraș, apar în texte mai curând ca obiective turistice. Pe harta cernăuțeană a evenimentelor reflectate de Doina Cernica mai apare (și încă destul de des) Primăria orașului, ca loc de întâlnire în cadrul proiectelor transfrontaliere TACIS, "Poduri de toleranță" (stranie denumire!), "Granițe comune. Soluții comune" (proiect de turism), cu protagoniști pe care nu-i regăsim decât ocazional (și în cu totul altă ipostază) la Maria Toacă: Carmen-Veronica Steiciuc (consilier artistic, Centrul cultural "Bucovina", Suceava) și Tetiana Tatarciuk (șefă de secție, Primăria Cernăuți), coordonatoare de proiect, Vasile Ursache și Petru Horvat, directori ai Centrului sucevean „Bucovina” în perioade diferite, Călin Brăteianu, șef al Centrului Județean Suceava pentru Conservarea și Promovarea Culturii, Zbigniew Kowalski, inițiator și director al Festivalului Internațional de Folclor "Întâlniri bucovinene", Ioan Ițco, președintele Institutului de Învățământ și Cercetare în Turism din Câmpulung Moldovenesc, Gheorghe Albu, directorul agenției Real Tur din Rădăuți etc. Desfășurate de oficialități fără antrenarea comunității românești din Cernăuți (ci doar a celei ucrainene din Suceava, ca și a celei poloneze din Cernăuți), aceste proiecte rămân în afara atenției ziaristei cernăuțene Maria Toacă.

Completându-se, cele două secvențe ale cărții, creează o istorie a culturii române la Cernăuți, cu actorii său constanți sai mai puțin constanți. Cine va parcurge cartea peste vremuri va putea să afle numele tuturor consulilor generali și suplinitori care s-au succedat în capitala Bucovinei (Romeo Săndulescu, Dorin Popescu, Tatiana Toma, Denisa Gabor, Eleonora Moldovan), dovadă că misiunea diplomatică română nu a fost niciodată indiferentă față de soarta și viața comunității românești din regiune.

De asemenea, interviul pe care Doina Cernica îl solicită doamnei Alexandrina Cernova, revarsă lumină asupra biografiei interviewatei, atât de discutate, interpretate sau chiar inventate în mediile intelectuale cernăuțene. Lipsa de

informații privind viața și activitatea unei persoane publice conduce la apariția de zvonuri și măsluiri care pot fi evitate prin satisfacerea interesului publicului pentru biografia acesteia.

Întrucât ambele autoare prezintă și scriitori, unii dintre aceștia, în urma unor analize mai curând culturologice decât literare, devin aproape "geniali". O scriitoare mărunță (nu dau nume, pentru a nu jigni) e "mare scriitoare", o carte destul de modestă e "o carte de referință", un foiletonist e "un critic de elită", un publicist cu nimic mai presus decât ceilalți colegi de breaslă e "un condei redutabil". N-ar fi oare cazul să fim mai selectivi, iar în emiteri de judecăți de valoare, ceva mai reținuți, dacă exigenți nu putem sau nu considerăm obligatoriu a fi?! La fel, cu titlurile didactice. Chiar e atât de greu să se afle care este titlul didactic al unui profesor de apare ba "prof. univ. dr.", ba "conf. univ. dr.", ba "prof. dr. doc."?!

Ca stil, cele două autoare sunt oarecum apropiate, participând cu inima la ceea ce scriu cu condeiul. Pentru că se aseamănă foarte tare ca temperament, se potrivesc și în discursul jurnalistic: așezat, temperat, fără prea multe artificii sau prețiozități. "Până la un punct, o linie", spune Doina Cernica în unul din articolele sale, „poveștile Bucovinei sunt la fel, mai departe nu se știe și nici dacă vom mai apuca să le citim”. Același lucru ar fi putut spune și Maria Toacă. Există însă și particularități. Doina Cernica e ceva mai sobră în formularea frazei și parcă ceva mai rațională, mai calculată în organizarea textului, pe când Maria Toacă e o fire mai sensibilă, mai emoțională, îi plac digresiunile și descrierile cu tentă poetică, încearcă să fie mai artistă în exprimare, dar numai în măsura

Lansarea volumului *Dulce de Bucovina / Amar de Cernăuți* de Doina Cernica și Maria Toacă, în cadrul ediției a II-a Zilei Bucovinei. Sala de conferințe a redacției ziarului "Zorile Bucovinei", 28 noiembrie 2014

Foto: Nicolae Hauca

în care îi permite genul materialului, specia publicistică abordată. Doina Cernica practică tableta, ca specie publicistică. Maria Toacă preferă reportajul cu inflexiuni poeticești. Doina Cernica sensibilizează cititorul prin așezarea calculată a cuvintelor în frază, folosind contrastul și repetiția, dând ritm interior discursului și dinamism textului publicistic: "La sărbătoarea celor 600 de ani de atestare documentară, orașul Cernăuți a făcut dreptate tuturor, mai puțin românilor, care nu au primit niciuna din clădirile care le-au aparținut, niciuna din recunoașterile la care aveau dreptul. Nici Cernăuțiul și nici Suceava nu au găsit de cuviință să dăruiască așezării un bust al lui Alexandru cel Bun, domnitorul român grație căruia există atestarea." (p. 101-102) sau "Fosta Reședință a Mitropoliei Bucovinei, astăzi Universitatea Națională "Yu. Fedkovic" continuă să impresioneze, să genereze exclamații admirative și să declanșeze zumzăitul aparatelor foto și al camerelor de filmat. Totul este superlativ aici, minunat, mai puțin faptul că tânărul cernăuțean, crescut și școlit în limba română în învățământul preuniversitar, nu poate să devină student la Catedra de Filologie Română și Clasică fără un examen de admitere exclusiv în limba ucraineană" (p.187-188). Cu o constatare care îi caracterizează perfect stilul, Doina Cernica își încheie capitolul lăsând deschisă tema continuării periplului cernăuțean într-o nouă carte: "Deși orașul Cernăuți este orașul în care am fost cel mai des, nu pot socoti călătoriile acolo decât secvențe ale unei singure călătorii" (p.268).

Maria Toacă folosește și ea frecvent antiteza, dar o colorează și-i dă valențe metaforice; iar pentru a comunica dinamism discursului utilizează tehnica înlănțuirii construcțiilor verbale: "Nu putem spune că orașul este lăsat de izbeliște. Odată cu apropierea marelui jubileu, se refac piețe, ce repară străzi și clădiri, se câmpesc găuri pe acoperișuri, apar uși și geamuri moderne pe la subsoluri părăsite. Ar trebui numai să ne bucurăm de norocul ce ne-a pălit, însă dacă ne ridicăm privirile mai sus, vom vedea îngeri triști și ne vor cădea în palme lacrimi de piatră din ochii spartii ai atlantiilor și cariatidelor." (p.280). Maria Toacă nu e întotdeauna la fel. Pe cât e de directă, francă și necruțătoare uneori, pe atât e de sceptică, dilematică și conciliantă în alte locuri. Pentru a evita dilema, care, se știe, este expresia unei atitudini ambivalente și a

unei tensiuni ce caută, dar nu găsește rezolvare, ziarista acceptă, când crede că e cazul, să se împace cu un gând pe care altădată nu l-ar admite nicidecum: "Multe răni sângerează în inima limbii noastre române la Cernăuți. Însă în preajma duminicii care ne va aduna la o nouă sărbătoare a spiritualității românești, am evitat apropierea de ele, muind penița doar în balsamul care ne atenuază durerea." (p.289). Vorbind despre curajul românilor în perioada destrămării URSS-ului de a deschide școli sau clase românești în localitățile în care acestea nu existau, și, prin contrast, despre neputința de azi a românilor de a stopa deznaționalizarea școlilor prin deschiderea de clase ucrainene, Maria Toacă remarcă cu un umor acid, că "și puterea democratică, firavă la început, a prins la slănină, considerând că e un lux prea mare, o risipă prea neîndreptățită să-i bage în seamă pe niște amărăți de români care, de fapt, au și uitat cine sunt, de unde se trag - chiar dacă din an în paști îmbracă sumanul și mai cântă de dor ori de frunză verde" (p. 469). În alte împrejurări, în alt context cultural, ziarista Maria Toacă ar fi putut fi o bună scriitoare și eseistă.

Editarea cărții și-a asumat-o, așa cum am putut să vedem, Doina Cernica. Nume cunoscut în mass-media suceveană, dar și în mediile scriitoricești din fosta cetate de scaun a Moldovei, răzbătătoarea reporteră de la "Crai nou" reușește să convingă, prin autoritatea sa, trei instituții județene importante - Consiliul județean, Centrul cultural "Bucovina" și Centrul pentru conservarea și promovarea culturii tradiționale - să sprijine financiar tipărirea lucrării. Aceste instituții merită să fie amintite aici și pentru faptul că, în calitatea lor de parteneri activi în proiecte europene transfrontaliere cu regiunea Cernăuți, sunt obiectul mai multor cronici din volum.

Editura Mușatinii a avut grijă să dea cărții un aspect poligrafic atractiv, iar cele două autoare au știut să organizeze imediat după ieșirea volumului pe piață, la finele anului 2014, lansări în orașele lor de reședință.

Dincolo de valoarea sa publicistică, acest volum mai are și valoare de document istoric, întrucât reflectă evenimente relevante pentru viața comunității românești din Bucovina nordică într-o perioadă bine determinată, cu care practic începe secolul al XXI și mileniul III.

Făptuitoru-și face cetate în hotarele lui Dumnezeu

(Sonete noi din cartea "Umbra lacrimii")

Andante al inimii

Liturghie interioară, tămadă prin mărturisire,
Rod al buzelor ce proslăvesc numele Eternității,
Cupă de-aur plină cu miruri și întâmâieri peste fire,
Treaptă celest străluminată întru înnoirea vieții.

Brațele-mpreunate aspiră înnemuirea cu Cerul,
În aurora nădejzii gândurile se cuminecă,
Ca o livadă veșnică, înflorește în suflet misterul
Și-n preajmă firea e într-o neamurgită duminică.

Intim andante al inimii, tainic murmurat pe rozariu,
Cu înclinarea frunții a pioșenie; blagă de preț –
Lacrime vie ce cade, fierbinte, pe sinaxariu.

Înălțându-l la pristolul dumnezeiesc din oarba vremelnicie,
Comesenia prin rugă face pe credincios condrumet
Cu cei preafiericiți din străsempiterna Împărăție.

Vestitorul tainelor

Oficiant, în comuniunea cu Dumnezeu,
De sacralități izărate-n zoriri pământești,
Se-arată înveșmântat în raze de curcubeu,
Ca un bătrân codalb, reînchipuit din povești.

Veghetor al minunii logodite cu Cerul
Și-al divinelor taine împătimit vestitor,
Simțitor cu ochiul și cu inima văzător,
În proorocirile lui învie misterul.

Depășind dimensiunea umanului trecător,
El cercetează vidul absolut ca o hartă,
Galactica toată în degetul mic o poartă

Și fără păs, pe-ndelete, merior-merior,
Distinge calea parcursă sau scrisă de soartă
În secunda de viață a omului muritor.

Vitam impendere vero

Dreptatea, prin adevăr profețită,
De nalt vestitorul din veac – Duhul Sfânt,
Răsună arare de tot pe pământ
Și e de omul căzut nepermisă.

Umblă de-a pururi năpăstuită,
Tratată-n instanțe cu necrezământ,
Învăscută în al hulirii veșmânt,
Bătută, scuipată și răstignită...

În zisa vitam impendere vero*
E sensul înnobilitor al lumii
Și înșfidarea tenebrelor humii.

Peste cel cu duhul demonit de Nero
Mirul dreptății nicipând nu se varsă,
Căci cupa nu către el e întoarsă.

Nebunia înțeleptilor

Măgarul, cu fumuri de-augustă prostie,
Mugește în plină agora, ritos:
"Decât înnebunit de filosofie,
Mai bine prost, însă cu trup sănătos".

Ce-i pentru măgar înrobustețea minții –
Cea mai osebitoare dintre averi?..
Decât judecata, mai scumpi sunt dinții
Și-ovăzul ce-i dă întru corvadă puteri...

Nebunia înțeleptilor e un har,
Menit din naștere unor fericți –
Ființe cu iruri regești și suflete miruite.

Nu se dă cu valma la neisprăviți,
Nici pe daiboj la fiecare dârvar
Și e străină minților măgărite.

Din vis de fulger

Un nepreget demiurgic îmi viază-n ființă,
Gânduri noian se revarsă ca lava, vulcanic,
Dezvăluindu-mi din străstrăfunzimi epifanic
Înzestrările cugetului, zămislite-n credință...

Inspirația din vis de fulger se-ncheagă,
Prin sânge mi se petrece, râurind foc arzător,
Cu-n fir sacrosant de eternitate mă leagă
Și, trasfigurându-mă-n verb, mă face nemuritor.

Faptă de vrajă, în neștire și-n nevedere –
Creația-i fenomenul antropoc arhetipal,
Mister din veac între ale vieții mistere,
Prin care a luat naștere chipul lumilor...

În ea făptura-mi află înțelesul primordial
Din dumnezeica deșteptare a mumelor.

Dragoș OLARU

Bucovineanul Gregor von Rezzori și realitatea românească

Spectrul "cititorului băștinaș"

„Acest scriitor încă nu este cunoscut publicului rusesc, dar, judecând după succesul său tot mai mare în Occident, va ajunge, mai devreme sau mai târziu, la cititorul băștinaș”, afirma în 2006 corespondentul redacției ruse în peninsula Apeninică a postului „Радио Свобода”, Mihail Talalai, preocupat de depistarea „petelor rusești pe harta Italiei”. Scriitorul vizat nu e altcineva decât Gregor von Rezzori, iar prin „cititorul băștinaș” se subînțelege cititorul rus. E greu de înțeles logica reporterului, după care apatridul Gregor von Rezzori constituia „o pată rusească pe harta Italiei”. Afirmatia lui M. Talalai ar fi fost valabilă dacă prin „cititorul băștinaș” s-ar fi avut în vedere cititorul român.

La 13 mai 2014 s-au împlinit 100 de ani de la nașterea scriitorului. Merită să venim aici cu câteva repere biografice și să luăm în dezbateră o parte din creația sa cu vizibile nuanțe românești.

Lumea reală și lumea ironiei

Scriitor de valoare, voce inconfundabilă în spectacolul multicultural al secolului XX,

Casa în care s-a născut Gregor von Rezzori – Cernăuți, str. Lumea Nouă (Neuweltgasse), nr.23a (acum Str. Șevcenko nr.31).

Foto și comentariu: Dragoș Olaru

Rezzori poate fi numit, fără nici o tăgadă, un cetățean al lumii. Iar lumea sa, pe care și-a creat-o singur în romanele sale, începând cu *Istoriile maghrebinene* (1953), a fost ironia. Prin ironie și metafore grotești marele prozator a creat, la „răsăritul de miazăzi”, miraculoasa țară Maghrebinia cu frontiere „ce trec prin inimile și sufletele locuitorilor ei”. Artist de mare sensibilitate, Rezzori reușește să atace în romanul său subiecte picante, să evoce evenimente trăite în tinerețe pe care le transfigurează artistic. El creează, cu mare măiestrie, personaje inconfundabile, purtând nume atât de românești și cu trăsături de caracter atât de specifice nouă, chiar dacă nu întotdeauna ne fac cinste. Desigur, Rezzori, ca artist, a hiperbolizat deseori aceste trăsături de caracter, personajele sale păstrând, bineînțeles, vizibile reminiscențe subiective. Nu putem spune că ne sunt străine unele din viciile și metehnele personajelor sale cu nume atât de semnificative ca Mitocan, Caracriminalovici, Cleptomanovici-Cleptomanov, Pungașiu ș. a.

Pe urmele lui Hugo Rezori, la Cernăuți

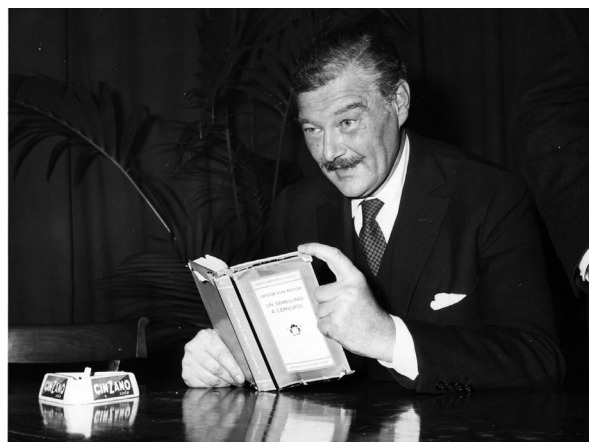
Gregor sau Grișa, cum a acceptat și i-a plăcut să i se spună după obiceiul practicat în urbea cernăuțeană, s-a născut la 13 mai 1914 în capitala Bucovinei, avându-i ca părinți pe Hugo și Klara Rezori (al doilea z în numele de familie îl va adăuga mai târziu fiul Gregor). În cărțile bisericești ale parohiei romano-catolice din Cernăuți pe anul 1909 am depistat sub numărul 138 înregistrarea căsătoriei, la 9 octombrie 1909, dintre „Rezori Nobilis Hugo” de 32 ani și Klara Frank de 19 ani, fiica consilierului Georg și a Klarei Ullmann din Graslitz, Bohemia. La aceeaș pagină se află o notiță din anul 1923, care constată că „această căsătorie este desfăcută conform deciziei definitive a Tribunalului Cernăuți din 31 mai 1923”.

Hugo era fiul consilierului Wilhelm Rezori, arhitect cunoscut în capitala imperiului austriac, și al Mariei Smidt. Rezori (d'Arezzo) se trage dintr-o familie siciliană, care a emigrat pe la mijlocul secolului al XVIII-lea la Viena, ceea ce l-a determinat, probabil, pe scriitor, mai târziu, să trăiască o bună parte a vieții sale în Italia.

Faptul că Hugo se trăgea dintr-o veche familie evanghelică nu l-a împiedicat să lucreze mai toată viața la Cernăuți (din 31 octombrie 1901) ca inginer și arhitect în Consiliul eparhial ortodox al Mitropoliei Bucovinei. A fost și un vânător pătimaș, iar după mărturisirile fiului, această dragoste pentru codrii Bucovinei a fost decisivă în cazurile când se punea problema de a-și schimba locul de trai.

În dosarul personal al Lui Hugo Rezori, care se păstrează în fondurile de arhivă din Cernăuți, se menționează că o îndeletnicire suplimentară a arhitectului era fotografia. Dar în cultura Bucovinei Hugo Rezori s-a afirmat ca pictor. În depozitele Muzeului etnografic din Cernăuți se află și astăzi 15 tablouri lucrate în acuarelă de mâna pictorului Rezori, reprezentând mai multe mănăstiri și biserici bucovinene. La fel, și Muzeul de Artă din localitate păstrează în expoziții și în depozite 11 tablouri rezoriene ca „Mănăstirea Putna”, „Biserica din Ilișești”, „Schitul Crișceatec”, „Biserica din Toporăuți”. Ca o apreciere a calităților sale de pictor, menționăm următorul caz. În anul 1926, când Mitropolia Bucovinei organizează o expoziție de artă bucovineană la Paris și Geneva, organizatorul ei, domnul Drăghileanu îi va solicita lui Rezori câteva lucrări. După cum menționează Drăghileanu într-o scrisoare din 28 mai 1926 către ministrul Ion Nistor, lucrările lui Rezori au fost expuse la Paris, dar, cu părere de rău, în drum spre țară s-au pierdut, iar autorul lor îi cere insistent „despăgubire pentru pierderile suferite”.

La Cernăuți familia Rezori a avut mai multe locuințe. Una dintre primele, în anul 1905, a fost casa de pe Neuweltgasse nr. 20, pe care am reușit s-o identificăm astăzi sub nr. 32 pe actuala str. Șevcenko, alături de casa altui pictor cernăuțean Vladimir Zagorodnikov, al cărui tată, Grigore Zagorodnikov, trăia în acei ani pe Neuweltgasse nr.18. În 1914, anul nașterii lui Gregor, părinții locuiau pe aceeași stradă, dar peste drum, la numărul 23a. În 1924, după desfacerea căsătoriei, cartea de adrese a orașului Cernăuți

Gregor von Rezzori, pe când purta mustață

indică pentru Hugo Rezori adresa din str. Grădinii (Gartengasse) nr. 19. Aici va fi locuit și Gregor un timp oarecare, fapt confirmat și în romanul „Blumen im Schnee” („Flori în zăpadă”), adresă ce nu a putut fi identificată nici de Gregor la revenirea lui la Cernăuți după 50 de ani în 1989. Fiul Gregor a locuit cu maică-sa și într-un apartament din str. Brâncoveanu (acum str. I. Franko).

În timpul primului război mondial familia Hugo locuia la Câmpulung sau la Vatra Dornei, dar revenea la Cernăuți, imediat după ce orașul era eliberat de sub ocupația rusească. E posibil ca Rezori să fi trăit un scurt timp și la Siret, fiindcă într-o cerere din 1936, depusă la Consiliul eparhial ortodox al Bucovinei, Gregor indică drept adresă or. Siret din județul Rădăuți, pentru ca apoi să corecteze cu „Cernăuți, str. Aviator Gagea, 38” (actuala str. Frunze). Într-adevăr, cartea de adrese pe anul 1936 arată această reședință pentru Rezori, deși actele cadastrale îl nominalizează pe arhitectul Paul Hizigrat (deci coleg de profesie) drept proprietar al casei. Este posibil ca Rezori să fi fost, ca și în alte cazuri la Cernăuți, doar chiriaș.

Grișa și cetățenia română

Se cuvin și câteva precizări referitoare la cetățenia scriitorului, temă pe marginea căreia se fac mai multe speculații. Același Mihail Talalai susține că după primul război mondial, odată cu destrămarea imperiului austro-ungar, „Cernăuții ajung să facă parte din Regatul României, însă tânărul Grișa continua să se considere austriac și refuză cetățenia română”. Cât despre „tânărul Grișa”, menționăm că, la vremea unirii Bucovinei cu România, nu avea decât 4 anișori și e

Casa în care a locuit familia Hugo și Klara Rezori, până la nașterea lui Gregor – Cernăuți, str. Lumea Nouă (Neuweltgasse), nr.20 (acum Str. Șevcenko nr.32)

Foto și comentariu: Dragoș Olaru

puțin probabil ca el să fi înțeles subtilitățile primirii sau refuzului vreunei cetățenii. În schimb Hugo Rezori, tatăl viitorului scriitor, s-a folosit de la bun început de prevederile legilor românești în vigoare la acea vreme, prin care toți cetățenii austrieci născuți sau rezidenți până la război în Bucovina aveau dreptul la indigenat în România. Ca funcționar al unei instituții românești de stat („arhitect-director” la Direcția poduri și șosele a Bucovinei), Hugo va depune la 16 august 1920 „jurământul de credință față de regele Ferdinand I, dinastia regală și Constituția țării”.

Același jurământ de credință față de rege și țară îl va depune în anii '30 și Gregor, care, fiind desigur cetățean român, își va întrerupe studiile universitare din Viena și se va întoarce în România pentru aș satisface aici stagiul militar.

Cât privește școala primară, Gregor o termină la Cernăuți (probabil în particular). Studiile gimnaziale însă le face la Brașov, Fürstenfeld (Stiria) și Viena. La „Montanuniversität” în Leoben a studiat mineritul, iar la Universitatea din Viena – arhitectura și medicina.

După stagiul militar a mai rămas pentru 4 ani la București, unde s-a preocupat de pictură și desen, absolvind, se pare concomitent, o școală de artă la Viena.

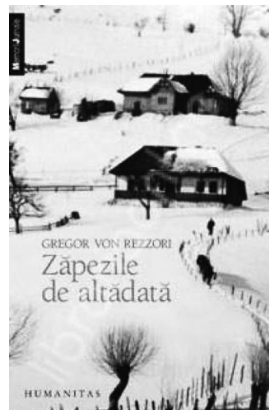
La București, imediat după revoluție

Nu e deci întâmplător că, după revoluția din decembrie '89, revine chiar în ianuarie 1990, la București. Oare ce sentimente l-au readus, la bătrânețe, pe acest cetățean al bătrâniei Austriei (și nu numai) în capitala României? Iată ce ne mărturisește însăși scriitorul la 1994 într-un dialog cu traducătoarea cărților sale Catrinel Pleșu:

„M-am simțit depășit de situație. Nu m-am întors în Bucovina, ci la București – locul evenimentelor istorice, ca să zicem așa. Nu mă aflu acolo în căutarea urmelor mele, ci pe urmele așa-numitei revoluții. Dar firește că la tot pasul dădeam peste mine însumi. Nu puteam scăpa de propriul meu trecut la București (tot așa cum nu pot scăpa de el nicăieri). Desfășuram o ridicolă procesiune de-a lungul propriei mele umbre. Pășeam ca o stafie alături de propria mea stafie care-mi vorbea neîncetat. Trăncănea despre deosebirea dintre simultaneitate și prezent. Mă aflu aici după o jumătate de secol, cu doar două întreruperi fulgerător de rapide și târzii – **în țara trecutului meu** mai mult decât îndepărtat, din al cărui steag albastru-galben-roșu îmi făcusem un drapel al mitului meu. Pășeam pe un asfalt pe care-mi tocisem tălpile pantofilor ca tânăr *flâneur* cu garoafă la butonieră. Treceam pe lângă locurile viselor și împlinirilor, bucuriilor și durerilor, succeselor și eșecurilor, cuceririlor și înfrângerilor de odinioară... și toate mi se întâmplau deodată, într-o dimensiune a timpului care nu era nici prezent nici trecut. Nimic nu trecuse: totul se petrecea în mine acum și aici și totuși nu era prezent. Îmi ridicam ochii spre steagul albastru-galben-roșu din care fusese decupată emblema sistemului comunist și mă gândeam: gaura din mijloc sunt eu.

Ce căutam de fapt la București? Vroiam să fiu de față. De față la ce? Pentru a face ce? Venisem cu intenția spontană de a nu pierde ceasul când vor cădea lanțurile; când steagul albastru-galben-roșu nu va flutura doar ca un drapel mitic al originii mele suspecte dintr-o țară de operetă balcanică ci – eliberat în sfârșit de însemnele detestate ale dictaturii secerii și ciocanului – se va înălța mândru deasupra **patriei mele**. Voiam să asist la momentul în care **țara mea**, ieșită din beznă de după Cortina de Fier, urma să cânte la unison în concertul națiunilor libere și democratice ca «partener de comerț în economia liberă de piață, ca frate de nădejde și atracție turistică căutată»; la intrarea ei în „realitate”.

Oare se poate declara mai frumos dragostea de

baștină, de țară, de poporul printre ai cărui semeni ai crescut și te-ai realizat ca om, de cum o face acest *Alt-Österreich*? Dar aceste declarații de dragoste, sincere și duioase sunt numai până la un anumit punct, până la momentul când pătrunde esența grotescă a timpului pe care-l trăiește.

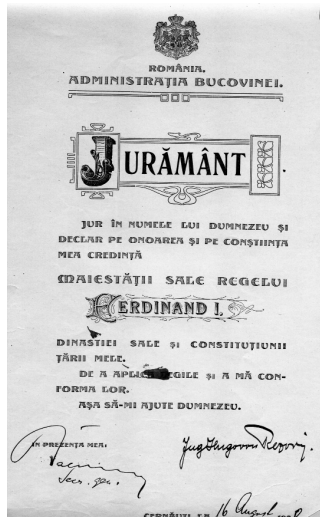
„Idea mea n-a fost strălucită. România rămâne o țară suprarealistă. Nu din întâmplare s-a născut acolo „patristica” suprarealismului: Tristan Tzara, Eugen Ionescu, ca să nu mai vorbim de guru-ul tuturor, moldoveanul Urmuz care, în douăsprezece pagini, ne-a lăsat o mostră strălucită în proză de nonsens plină de sens. E o țară minunată de frumoasă și bogată, dincolo de care se întinde stepa. Dintr-acolo au năvălit peste ea, secole de-a rândul, hoarde de nomazi cu coame zbârlite și, mai recent, urmașii lor: rușii dintr-o parte și nemții de cea opusă. Turcii au ținut poporul în robie, biserica ortodoxă în ignoranță. Fiii de boieri dandyfizați, care studiaseră la Paris, i-au adus sifilisul și iluminismul; inginerii francezi și germani i-au jefuit bogățiile și i-au livrat echipament militar. Și la toate acestea poporul de clăcași ținut sub cnut a rezistat cu o tenacitate pe care o extrăgea, asemenea lui Anteu, din pământul de sub tălpi pe care nu înceta să-l lucreze cu mâini harnice. Până în clipa în care naționalismul epidemic al secolului XIX a izbucnit și în România care începuse să se deștepte și a însoțit mitul formării poporului român – din conducătorii romani și daci mândri – cu o megalomanie corespunzătoare. Copilul diform și profitorul acestei megalomanii a fost Nicolae Ceaușescu – urât desigur, dar totuși iubit de mulți tocmai din acest motiv”.

Radiografia unui popor de artiști în existențial

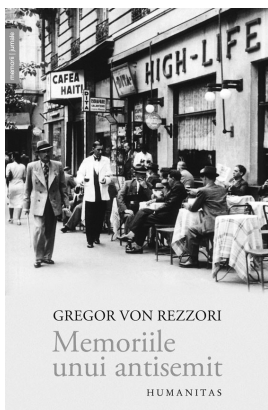
Va reveni la aceste idei în ultimul său roman de proporții „Greisengemurmel” („Murmur de moșneag”). Mulți au căutat în el, fără prea mult succes, ironia cu care Rezzori i-a obișnuit. Dar acesta este un jurnal, de fapt, un jurnal de reflecții filosofice adânci pe care îl scrie în urma călătoriei în România și India în anul 1990. Realitatea românească postrevoluționară și, în deosebi, cea a misticismului existențial, descoperită

la Pondicherry și întruchipată de Guru Sri Aurobindo și de “portparolul înțelepciunii sale, profetesa clarviziunilor sale, executoarea (pe deplin lumească) a puterii sale spirituale: Mama” i-au trezit, pe neprevăzute ura: “ura mea somnolentă de bătrân”. Ubicuitatea Mamei și toate activitățile acestei secte religioase i-au reactualizat chinuitor lozincile din satele transilvănene pe care le văzuse numai cu câteva săptămâni în urmă. Era în situația celui care se lovește mereu dureros peste degetul rănit, iar parodia neintenționată a puterii, practică de cei de la Societatea Sri Aurobindo cu Mama lor, era prea izbitor asemănătoare cu cea a cuplului ceaușist, și autorul continuă să fie cu gândul la București, unde a “avut revelația legitimității satanice a puterii... Am umblat pe străzile orașului înghețat și cenușiu, urmărit de ecoul inexplicabilului. Puterea exercitată tiranic mai putea fi simțită în fiecare ungher, în fiecare privire, în fiecare

cuvânt, în fiecare gest și în fiecare sunet – ba chiar și în tăcere. Acolo unde ea se surpă, se ridică și umblă aerul însuși pe care-l respiri, la fel ca praful unei clădiri demolate. Chiar ruptă de realitatea faptică, ea acoperă lumina zilei. În București domnea un frig metalic. Nu eram atât de stupid încât să mă aștept ca, peste noapte, după căderea tiranului și – cum se spera – a sistemului comunist, orașul să înflorească pentru a redeveni ceea ce fusese odată (odată ca niciodată, adică pe vremea mea). Dar zăpada de pe străzi, înghețată, murdară, tare și uscată ca un os, pe care-ți rupeai picioarele, era o mărturie ironică a continuării sărăciei, a fricii, a apăsării și a deznădejdiei dinainte. Aici nu simțeați nici un fel de eliberare, de vindecare. Nici urmă de euforie, de mândrie, de înfiorare sfântă după uciderea tiranului. Singurul semn de schimbare era dezordinea. [...] Fantoma Conducătorului bântuia pretutindeni. Pretutindeni dădeai de urmele sfârșitului său lipsit de glorie și mârșav. Pe unele clădiri distruse de împușcături se înălțau, deasupra găurilor ferestrelor, urmele de funingine ale limbilor de foc, iar ici-colo, pe bulevarde, pe mici insule de pietoni, ardeau lumânări pe paturi de flori înghețate, în amintirea celor căzuți. În jur și printre ele, mișunau oameni. Roiau neliniștiți, într-o îmbulzeală decerebrată, asemenea furnicilor cărora un picior uriaș le-a distrus cu brutalitate

Jurământul lui Hugo Rezzori față de rege și Țară

mușuroiul. Nici mașinile, nici pietonii nu păreau să aibă un scop precis sau să se îndrepte într-o direcție anume. Ceea ce-i mâna era o neliniște și o panică tâmpă care-i năucea ca un narcotic (până la emasculare). Singurii vioi și plini de viață, răsărind parcă din sedimentul străzii, erau cerșetorii țigani. [...] Cred că am înțeles: când puterea nu mai are nume, o exercită soarta. Asta îi făcea pe oameni să fie smintiți și năucii. Știau că soarta le rezervă întotdeauna numai lucruri înfiorătoare. Dar nu-și dădeau încă seama ce anume îi așteaptă. Erau dezorientați fiindcă pierduseră obiectul concret al urii lor. Poți urî un tiran; nu poți urî soarta. Soarta e anonimă. Românii sunt mari maestri în înjurături. Din limba lor țâșnesc flori tropicale, inventivitatea lor atinge genialul atunci când variază, parafrazează, nuanțează forma tradițională a înjurăturilor lor. Cu alte cuvinte: pe un tiran poți să-l înjuri. Are tată, mamă, strămoși, frați, surori, copii, copii ai copiilor pe care îi poți combina într-o *Poloneză* de afurisenii. E cu neputință să faci la fel cu soarta. E ridicol să o acuzi, să o blestemi. Oamenii din București mi s-au părut a fi castrați colectiv în acele zile din ianuarie 1990 fiindcă nici măcar nu înjurau. Li se răpise identitatea lor fiindcă nu mai puteau spune, referindu-se la un adversar concret: *Ba-gă-l în p. mă-si.*”

Sunt spuse aici niște adevăruri cutremurător de reale. Este exact ceea ce mai trăim încă și astăzi în Ucraina. După Euromaidanul din Kiev și fuga tiranului la vecinul din nord ucrainenii trăiesc aceleași deziluzii. Frigul străzilor bucureștene din iarna lui 1990 mai bântuie și astăzi pe străzile ucrainene, indiferent de oraș, indiferent chiar de anotimpul anului.

Deși a scris în limba germană și engleză, a vorbit în franceză și italiană, povestea bancuri în idiș, cânta cântece bătrânești în românește, Rezzori a iubit foarte mult limba română. În același dialog cu Catrinel Pleșu scriitorul recunoaște că “limba română e o limbă superbă, bogată, foarte expresivă și nuanțată. Mi-e dor să vorbesc românește, vorbește-mi cât mai mult românește, te rog. Când eram tânăr, cred că se întâmpla în

Elveția, o doamnă din aristocrația română (pare-mi-se principesa Știrbey?) a spus despre mine odată: Rezzori vorbește o românească cam din topor.”

Fiind în India la un moment dat, când încerca să-i lămurească consoartei, care-l însoțea în călătorie, deosebirea dintre suprarreal, supranatural și suprasensibil, recunoaște că „alăturarea strânsă dintre teribil și absurd face ca sentimentul meu albastru-galben-roșu al vieții să se continue și dincolo de realitate. Un român get-beget ca mine, i-am spus, (de fapt, biologic doar cu o picătură de sânge diluat românesc în potpourriul arborelui meu genealogic, din partea străbunicii) se împacă (căscând a lehamite) și cu fățărnicia sufletească a tuturor celor care aud clinchetul de clopoțel al ghiocelilor și voci de elfi în fiecare ciripit de pasăre”. În alt loc va declara: „Român sunt, printre altele, prin atitudinea mea față de lume: nu cred în nimic – adică cred în tot.” Și apoi, referindu-se la poporul român, va continua: “Un popor care se așteaptă să piardă tot în fiecare clipă, să asiste la distrugerea a ce a construit cu mare trudă, să fie nevoit să slujească mereu noi stăpâni, să nu reușească niciodată să obțină o ordine durabilă; un popor care-și vede mereu ideile invalidate, intențiile zădărnice, aspirațiile puse sub interdicție – un astfel de popor nu crede în unidimensionalitatea lumii faptelor. Are simțul absurdului. Al irealității Realității. Nu crede în nimic. Doar în sensul adânc al lipsei de sens. E și asta un mod de a pătrunde sensul lumii. Un popor cu o mare înzestrare artistică. Artiști în existențial.”

Acesta este Gregor von Rezzori, un român autentic și, ca parte a acestui popor pe care l-a iubit, un artist în existențial.

Casa din fosta str. Aviator Gagea nr.38, acum str. Aksenin (fosta str. Frunze) în care a locuit Gregor von Rezzori după 1936 la arhitectul Paul Hizigrat. Foto și comentariu: Dragoș Olaru

Antoaneta LUCASCIUC

Un regătean cu obârșii maramureșene, membru fondator al Societății pentru Literatura și Cultura Română în Bucovina

Vasile Costinescu s-a născut în anul 1838, la Sass-Regen. Părinții săi, Ion și Ana Costin, erau originari dintr-un sat maramureșean, Vad, aflat la sud de Baia Mare și la nord de Cernești, pe drumul ce leagă depresiunea Chioarului de Maramureșul istoric.

Numele original al lui Vasile Costinescu a fost Basile Costin. În satul Vad au existat, și poate mai există încă, numeroase familii cu acest nume.

La trecerea sa în “regat”, prin adăugarea sufixului “escu”, numele său capătă altă formă. Cu ea apare și pe diploma de membru fondator al Societății pentru Literatura și Cultura Română în Bucovina. Emisă la Cernăuți în data 31 decembrie 1870, Diploma este semnată de Gheorghe Hurmuzachi, ca președinte, și de Miron Călinescu, în calitate de secretar. Cine a fost Gheorghe Hurmuzachi nu mai e cazul să relatez aici. Toată lumea îl cunoaște. Mai puțin e cunoscut preotul Miron Călinescu. De aceea, se impun unele precizări. Până a fi ajuns arhimandrit (1883), iar mai apoi și vicar general al eparhiei Bucovinei (1905), părintele Miron Călinescu a fost profesor de religie la Obergymnasium și, alături de Aron Pumnul și Ion G. Sbirera, i-a fost dascăl lui Mihai Eminescu, pe care l-a și apreciat foarte tare ca gimnazist.

Acum, ca să revin la Vasile Costinescu, voi mai semnala un moment semnificativ legat de numele lui. Îl vom găsi tot “românizat”, din Costin în Costinescu, și pe actul de deces, emis în București la 9 februarie 1913.

Vasile Costinescu a păstrat o legătură strânsă cu rudele sale, trăitoare din satul natal, Vad, din Maramureș, cărora le-a cumpărat pământ. Ca semn de recunoștință, multe dintre ele au venit la înmormântarea sa în Cimitirul Bellu ortodox, să-și ia rămas bun de la darnicul binefăcător al lor, toți în straie tradiționale țărănești.

Așa cum apare în scrisorile păstrate în familie, Vasile Costinescu ajunge un prosper om de

afaceri, explorând terenuri agricole și mori, pe care le vindea cu profit.

Rentierul Costinescu călătorea mult prin Ardeal, dar vizita și Bucovina, mărturie fiind diploma primită de la Societatea noastră, în 1870.

Din scrisori transpar și nume de localități care dovedesc, pe lângă pasiunea sa de viligiaturist, și calitatea de pacient la renumitele băi Karlsbad și Marienbad din Imperiul austro-ungar.

Căsătorindu-se cu o nobilă poloneză, s-a stabilit la Iași și a avut cu ea copii, dar a divorțat și a plecat din capitala Moldovei.

Mai cunoscută este ramura genealogică pe linie paternă, reprezentată până în zilele noastre de unicul strănepot, pictorul Radu Costinescu (n. 2 iulie 1931) și antecesorii săi, nepotul, Scarlat Costinescu (magistrat la Curtea de Apel București) și fiul, Silviu Costinescu.

Interesat să cunoască meleagurile natale ale străbunicului, Radu Costinescu întreprinde de curând o călătorie de documentare care-i confirmă o mare parte din informațiile scrise și orale cunoscute în familie. Neamul Costinilor, cu mare probabilitate se trage din *cnezii* de Vișeu (cum estimează genealogistul Filipescu). Un Costin este atestat încă din 1453. E vorba de Costi din Maramureșul istoric. În 1656, la 4 aprilie, un Ignațiu Costin din Gavra de Vad primește de la Gheorghe Racozi titlul nobiliar de “pușcaș”, cu blazonul “Dextrasu cu spadă”, împreună cu alți Costini din Vișeu de Sus, Ieud, satul Vadu, Lăschia, Costeni, etc (1).

Istoria acestor ținuturi este scrisă pe bază de documente care lămuresc problematica “in-nobilărilor”, demonstrând vechimea instituției *cnezilor* și *juzilor*, a “căpeteniilor satelor și ținuturilor”, conducători ai formațiunilor politice din sec. IX-X din Transilvania și din următoarele veacuri. Etimologia cuvântului este legată de “aleșii obștei”, cu funcții răsplătite prin acordarea de diplome nobiliare, transmise și urmașilor, așa cum a fost și cazul *Costineștilor*.

Mihai Onciul: "Pentru mine, fotografia este o pasiune, iar pentru Societate, o șansă de a dăinui în imagini"

Șt.H.: *Dragă domnule inginer Mihai Onciul, sunteți artist fotograf și filmați evenimentele Filialei București a Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina. De unde vine pasiunea dumneavoastră pentru film și arta fotografică?*

M.O.: Plăcerea de a înregistra imagini foto este, de fapt, o "moștenire" de familie. Vine de la bunicul Dimitrie Onciul, născut în 1895 la Straja și decedat în 1964 la București. Bunicul era fiul lui Ilașion Onciul, frate cu istoricul Dimitre Onciul. Intre altele fie spus, în anul în care deceda la București Dimitre Onciul, președinte al Academiei Române, se năștea la Chișinău tatăl meu, tot Dimitrie Onciul (1923). Bunicul avea negative "pe sticlă", cum se făceau atunci, ale unor fotografii realizate în timpul României Mari (la Balcic, spre exemplu). Le mai am și acum. De la tata am moștenit un aparat foto Rolleiflex (cu două obiective). Cu acest aparat am făcut primele poze, cu filme pe care le păstrez cu "sfîntenie". În anii de liceu am primit cadou, de la U-I Viorel, cum îi spuneam eu celui de-al II-lea soț al mamei (părinții mei, Dimitrie și Leocadia, divorțaseră în 1952, când aveam 4 ani), un aparat de mărit-foto alb-negru. Acum e o relictă. Filmele-foto le dezvoltăm la atelier fotografice.

Șt.H.: *Deși ați făcut poze cu Societatea cam de la începuturile ei, ați preferat să stați oarecum în umbră. Cum se explică această reticentă?*

M.O.: Nu e vorba de reticentă. E mai degrabă un fel de a fi. Nu mă reped la tribună. Mai degrabă filmez. Primele poze cu Societatea le-am făcut la Cernăuți și Storojineț, în 1991. Am fost invitat atunci să particip, în cadrul unei delegații a Filialei București a Societății, la Simpozionul "Autohtonie și diasporă bucovineană", organizat la Universitatea din Cernăuți, între 21 și 23 noiembrie, de Societatea "Mihai Eminescu" și Catedra de Filologie Română și Clasică. S-a ținut în fosta Sală Sinodală a fostei Reședințe mitropolitane, unde s-a semnat, la 28 noiembrie 1918 actul Marii Uniri, zi pe care o sărbătorim azi oficial, ca Ziua Bucovinei. Pozele le-am

publicat în "Curierul Național" din 2 decembrie 1991.

Șt.H.: *Dar de vreo cinci ani filmați sistematic...*

M.O.: Sunt la pensie și am mai mult timp liber. Filmez evenimentele Filialei din 2011. Mai întâi am filmat cu un mic "Panasonic", apoi cu videocameră de împrumut. De anul trecut, 2014, am propriile aparate - "Canon", pentru fotografiat, și "Panasonic" pentru filmat. În noiembrie anul acesta, am terminat ratele la bancă, care s-au ridicat la cca 2600 lei. Am tot făcut DVD-uri, 35 la număr până în aprilie anul curent.

Șt.H.: *Și ce faceți cu atâtea poze și filme de la evenimente?*

M.O.: Mi-am pus în gând să realizez o arhivă digitală a Filialei. Ea ar consta din DVD-uri, și harduri-externe de calculator. Chiar pe 28 noiembrie 2015, la Aniversarea a 97 de ani de la Revenirea Bucovinei la Patria-mamă, am primit de la președintele Filialei, un hard-disk extern cumpărat de Filială. În măsura posibilităților financiare ale Filialei ar fi bine să pot realiza și albume de fotografii, în special pentru membrii Filialei care nu au PC sau laptop.

Șt.H.: *Să dea Dumnezeu să găsească Filiala sponsori, că au trecut vreo patru ani de când nu a venit de nicăieri niciun ban, și să vă vedem visul împlinit.*

M.O.: M-aș bucura foarte mult.

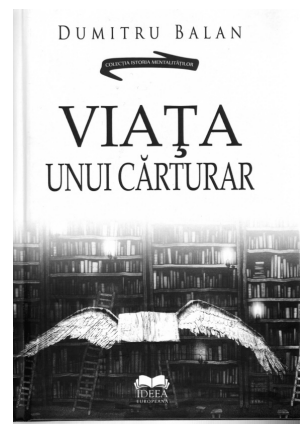
O viață de slavist, într-un volum de scrieri răzlețe

A apărut, la editura Ideea Europeană, volumul *Viața unui cărturar* de Dumitru Balan, profesor universitar, doctor în filologie, slavist. Harnicul cărturar născut în Bucovina, cu studii liceale la Suceava (colegiul "Stefan cel Mare") și superioare la București și Moscova, este unul dintre cei mai activi membri ai Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina și de mai mulți ani vicepreședinte al Filialei București a Societății.

Masivul tom (1172 pagini + 20 pagini cu fotografii) se deschide cu un *Preambul explicativ* și cuprinde mai multe secțiuni, dintre care primele patru – *Univers literar slav (rus, bulgar, iugoslav) și român; România și emigrația rusă; „Memoria ca formă de justiție” (comunicări la Simpozioanele de la Sighetu Marmației); România și lumea azerbaigeană* – includ texte de autor, secțiunea a cincea – *Opera și autorul în balanța criticii* – adună referințele critice la opera autorului, iar secțiunea a șasea (ultima), *Addenda*, găzduiește un articol despre mai mulți scriitori disidenți din timpul regimului ceaușist, scris de autor și într-un volum al Academiei de Științe din Rusia, la sfârșitul anului 2014. Volumul se încheie cu *Note finale*, urmate de *Lista de referate și comunicări prezentate și nepublicate (selectiv)*, un *Indice de nume* și un paragraf cu fotografii, *Din fototeca cărturarului*.

Scrise de autor pe parcursul unei jumătăți de veac, în limbile română, rusă, franceză, bulgară și engleză, articolele, studiile, eseurile, recenziile, prefețele și postfețele, dialogurile, interviurile, cronicile, tezele, rezumatele etc. ce fac obiectul acestui volum au fost publicate anterior în periodice, culegeri și antologii din România și din străinătate. Diversitatea

tematică a volumului, durata impresionantă de timp pe care acesta o cuprinde, varietatea perioadelor istorice guvernate de ideologii contrare, în care au fost scrise textele, eterogenitatea genurilor și, nu în ultim rând, "vârsta" scrierilor fac din această carte romanul unei vieți dedicate în întregime și până la capăt exercițiului cărturăresc. Dovadă e că de mai mulți ani cărturarul Dumitru Balan e alături de noi în realizarea revistei "Mesager bucovinean", din colegiul de redacție al căreia domnia sa face parte.

Mihai NICOLAE

Limba română și cetățenii ei

A tunci când românii basarabeni, proaspăt ieșiți din lagărul sovietic, au cerut declararea limbii române ca limba de stat, ei și-au câștigat, practic, dreptul la identitate. Cel mai firesc element al identității noastre nu și-a intrat însă în drepturi fără un efort pe potriva însemnătății sale. „Arma lingvistică” a fost introdusă în „luptă” și, în timpul dezbaterilor la cea de-a XIII-a sesiune a Sovietului suprem al R.S.S. Moldovenești, opoziția rusofonă a confirmat, a câta oară!, că niciun aspect al vieții sociale nu este neglijat de puterea imperială.

Prima victorie a fost adoptarea propunerii făcută de sutele de mii de oameni adunați din toate colțurile Basarabiei, printre care erau și bucovineni, unii chiar în tribune, spre a participa la Marea Adunare Națională din 27 august 1989. Participanții la Adunare au cerut cu insistență revenirea la alfabetul latin și recunoașterea oficială a limbii române ca limbă de stat a republicii.

Cea de-a doua izbândă s-a obținut cu un an mai târziu, în 1990, când s-a instituit „Ziua Limbii Române” sau, păstrând formula consacrată din poezia lui Mateevici, „Limba noastră cea română”. Strădaniile nu s-au oprit aici, deoarece după încă patru ani, în 1994, la insistențele de loc „academice” ale Partidului agrarian, sărbătoarea e rebotezată în „Limba noastră” (care o fi fost aceea?...). În 2009, când comuniștii pierd puterea, harța asupra limbii române se reia cu și mai mare intensitate.

Prețuirea limbii naționale găsește acceptare internațională odată cu instituirea Zilei internaționale a limbii materne (UNESCO, 17 noiembrie 1999) și apoi, în 2008, când se declară anul Internațional al limbilor.

Acest scurt istoric a Sărbătorii trebuie reamintit din când în când, pentru a înțelege mai bine de ce avem nevoie de asigurarea protecției

patrimoniului imaterial. În condițiile contemporane, limba română (și nu numai ea) necesită o grijă permanentă atât din partea instituțiilor lingvistice, care-i standardizează uzul, și a legiuitorilor, care-i asigură existența oficială, cât și din partea vorbitorilor de toate zilele. Ea reclamă o atenție încordată din partea tuturor. Dar cel mai mult așteaptă prețuirea nativilor săi, a celor ce au deprins-o din pruncie, aflându-se la pieptul mamei, venind spre ei odată cu laptele matern.

După manifestările anuale din Chișinău au urmat, sporadic, „concertele limbii române” la București, în fața Teatrului Național, pentru ca în anul 2013 să fie legiferată o propunere legislativă inițiată în 2011 (Legea nr. 53/2013).

Astfel am ajuns ca în fiecare zi de 31 august să ne sărbătorim limba pe ambele maluri ale râurilor despărțitoare – Prut și Siret (care, în fond, ar trebui să ne adune, unul în aval, în Basarabia, altul în amonte, în Bucovina). Aici și pretutindeni, în toate comunitățile românești, aflate, unele, mai aproape, altele, mai departe sărbătoarea limbii române a devenit lege.

La 27 august a.c., Institutul Frații Golescu pentru relații cu românii din străinătate a marcat Ziua limbii române prin organizarea, în cadrul Clubului Țăranului de la Muzeul Țăranului Român din Bucureștia ediția a II-a a Chioșcului de ziare. Au fost expuse publicații românești de pretutindeni, inclusiv din Bucovina nordică, începând cu periodicele republicane („Concordia”, „Zorile Bucovinei”), și sfârșind cu cele regionale („Libertatea cuvântului”) și raionale („Gazeta de Herța”, „Monitorul de Hliboca”, „Adevărul cuvântului” din Noua Suliță). Toate acestea au stârnit un viu interes. S-a organizat și o teleconferință cu ONG-uri din Republica Moldova și Ucraina.

Lucina, o parte a ființei mele

Pentru prima oară am auzit de Lucina când eram student în ultimul an la Zootehnie. Mi-a sunat frumos. Era în anul 1949. La un curs de cabaline, profesorul Gheorghe Moldoveanu ne-a vorbit despre un raport făcut de armată asupra comportării mai multor rase de cai în campania de război contra URSS. Rasele de cai mici, rustici, obișnuiți cu lipsuri alimentare, care aproape că nu știau ce-i ovăzul sau porumbul, au făcut tot frontul din Rusia, vara și iarna, întorcându-se acasă cu stăpânul sau căzând eroic împreună cu el pe câmpul de bătaie. Când ne spunea asta, pe obrajii profesorului, fost colonel de cavalerie, se prelingeau lacrimi. Huțul era unul dintre acești cai-eroi, semnalat pe aceste meleaguri, încă în 1603, de Dohorstajski, în lucrarea sa *Hippika*. Cunoscut în lume pentru calitățile sale, fusese cumpărat chiar și de englezi, pentru războiul lor cu burii din Africa de Sud (1898-1901). Atunci am simțit, pentru prima oară, ca un fior, pentru calul Huțul, pe care îl văzusem doar în poze...

Așa a început mai mult decât o pasiune, o dragoste deosebită pentru această rasă de patrimoniu, crescută de veacuri în zona Carpaților de Nord, rasă autohtonă a cărei inimă este herghelia Lucina. La sfârșitul facultății, mi-am luat, pentru lucrarea de diplomă, o temă legată de masivizarea acestei rase, ceea ce m-a obligat să caut materiale în cărți și reviste și, astfel, să cunosc Huțul și mai bine, deși nu-l văzusem niciodată. Lucrarea a fost apreciată cu nota nouă...

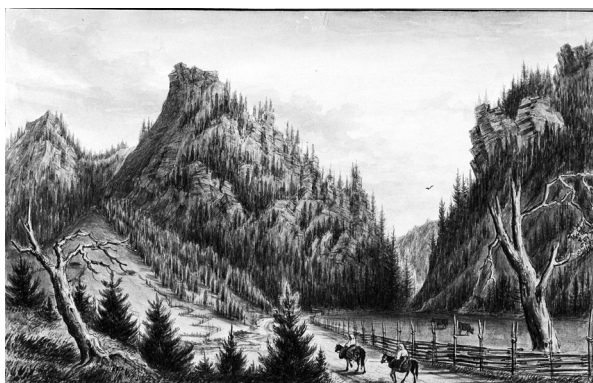
Odată ajuns "asistent provizoriu" la Institutul de Cercetări Zootehnice, am optat pentru teme privind calul Huțul. Pasiunea mea tainică pentru Lucina se potrivea, de minune, cu dorința colegilor mei de a scăpa de cea mai incomodă deplasare într-un fund de țară. Așa că

marea majoritate a deplasări la Lucina, le-am făcut de unul singur.

Cu domni de la minister, pe valea Lucavei

Pentru prima oară am ajuns în Lucina în iarna anului 1951. Veneam de la București, 4-5 delegați, cu acceleratul de Vatra Dornei. La Fundu- Moldovei ajungeam pe la 4 dimineața. Ger mare, noapte cu lună, munți și brazi în toate părțile! În noapte, sunete de zurgălăii. Huțului își scuturau coamele de promoroacă, în așteptarea noastră. Două sănii cu "zițuri" de fân parfumat și cu cojoace de îmbrăcat și de acoperit. Eu, un biet asistent provizoriu, cu un salariu de 550 lei pe lună, n-aveam încă palton, dar, pe sub trenți, îmbrăcasem tot ce aveam mai gros. Colegii mă porecleau "sportivul". În sănii mai erau și niște sticle de rom, *ca să nu înghețe domni de la Minister și să ajungă, bine dispuși, "sus"*. Până la herghelia mai era un drum de 40 de km. Eu nu prea beam, și nu pentru că eram cel mai mic dintre șefi, ci pentru că nu eram obișnuit cu alcoolul și nu vroiam să mi se facă rău. Ceea ce mă amețea pe mine era luciul zăpezii. Toți sporovăiau vrute și nevrute. Eu tăceam și savuram acest minunat drum, cu lună, zăpadă, zurgălăi, parfum de brad și miros de cal încins... Apoi a venit urcușul pe valea Lucavei, cu zgomotul apei de munte sub ghiață și cu șfichiul de vânt tăios care venea de la Lucina, de parcă își râdea de "domni de la București".

Deodată, s-a deschis valea și au apărut luminile Lucinei. Lucina arse de mai multe ori, în istoria sa, iar cel care a avut grijă să o reconstruiască, în anul 1949, a fost Manole Bodnăraș, fratele ministrului din guvernul comunist, amândoi de prin partea locului. Așa că, în 1951, găseam o Lucină nouă, cu case și grajduri din scândură nouă de brad, mirosind a rășină.

Franz Xavier Knapp (1809, Tachau – 1883, CErnpăuți), Lucina, acuarelă.

Moartea doctorului Călinescu

În vremea aceea, în Carpații de Nord, opera un grup de partizani anticomuniști – români, ruteni și poloni. Casierul hergheliei era nevoit să plece după salarii tocmai la Câmpulung, de unde se întorcea mai cu autobuzul, mai cu sania, mai cu trăsura. Drumul era lung și periculos. Odată, urcând dealul Lucavei, sania a fost oprită de câțiva ”mascați” cu arme pe umăr. Casierului i s-au luat banii, pe motiv că erau banii statului comunist. În schimb, i s-a dat o chitanță din partea grupului de partizani. Soția secretarului de partid al hergheliei, o femeie de ultimă categorie, care teroriza herghelia, a reclamat la Siguranță, că medicul veterinar Călinescu are legături cu partizanii. A urmat o anchetă. Dar nu existau dovezi. Atunci, doi agenți ai Siguranței, au venit la herghelie și l-au sechestrat pe Călinescu în casa sa de sub pădure, după care l-au anchetat pe copilul doctorului, care nu avea decât 4 ani. La întrebarea lor, copilul le-ar fi spus că, din pădure, vin niște ”neni” cu căciulă și vorbesc cu tata. Mai pe înserate, unul dintre agenți s-a îmbrăcat în hainele lui Călinescu și a mers spre pădure. De acolo, a ieșit un tip, în cojoc. Dovada era certă! Călinescu fusese arestat și acuzat că ar fi comunicat cu partizanii, spunându-le data când vine casierul cu salariile. Și asta, chipurile, ca să primească și el o parte din bani. În drum spre Suceava, doctorul a reușit să înghită o stricnină și așa s-a terminat povestea. Nimeni nu știe ce a fost în sufletul lui... După moartea doctorului, soția lui s-a măritat după un colonel de securitate, iar copilul care și-a „trădat tatăl” a ajuns ”mare” specialist și om de încredere al regimului, trimis mereu de comuniști cu misiuni prin țări capitaliste...

Un ”refugiat” din URSS

La Lucina, veneam cam de 8-10 ori pe an, să fac cercetare. Îmi plăcea herghelia. În timpul liber umblam călare, ca fermecat, prin păduri și prin poieni. Peste tot, urme din primul război mondial. Găseam cranii sau resturi de cranii, pe care le îngropam. Dar câinii sau lupii le adulmecau și le scoteau din pământ. Astfel, le mai găseam odată și iar le îngropam. Așa-i în codru. Dar, cea mai stranie întâlnire a fost cu o manta soldățească. Atârna de o creangă, iar sub ea, pe pământ, niște oase. Am atins creanga, și mantaua a căzut, ca o cenușă, îmbrăcând iarăși, după 40 de ani, oasele soldatului, care a fost și el un om, cu mamă și soție sau iubită... La Lucina, se întâmplau, adesea și lucruri ciudate. Odată, oamenii au observat un câine-lup, care hălăduia, de câteva zile, pe dealuri. Au tot încercat să-l prindă, dar n-au reușit. Atunci i-au strecurat printre crengi o cățea în călduri. Era o splendoare de câine! L-a luat directorul și l-a botezat Lord. Ciudățenia lui însă era că nu răspundea la comenzi, fapt neobișnuit pentru un câine de rasă. Abia după ce unui funcționar de la herghelie i-a venit ideea că s-ar putea ca Lord să nu știe românește, oamenii au înțeles comportamentul straniu al cânelui. I-au dat o comandă în rusește și Lord a executat-o imediat, dând bucuros din coadă. Lord era, de fapt, ”un refugiat din URSS”, cu care herghelia avea graniță și ai cărei grăniceri, veneau adesea, să se îmbete la crâșma din Izvoarele Sucevii.

Vechile chei de la casa cu bani și noile rochii ale nevastei politrucului

Altă dată, abia venise casierul, cu salariile, de la Câmpulung și le încuiase bine, în casa de bani, că a și pierdut cheia! Scandal mare, muncitorii mâniași foc, să-l bată nu alta, că din cauza lui nu sunt plătiți la timp. Zvonul s-a răspândit prin satele de pe unde erau oamenii și un fost director și-a amintit că, pe când lucra la Lucina, scăpase dublura cheii de la casa cu bani într-o fântână. Fântâna adâncă, cu multă apă, s-a curățat și s-a găsit cheia. Comisie, pentru deschiderea casei de bani ! Dar, surpriză, casa de bani era goală. Toți s-au uitat spre casier. Acesta era un biet pensionar sărac ca vai de el, dar știut de toată lumea ca om cinstit. Sfăt mare, după care s-a hotărât să nu se anunțe miliția dacă presupusul vinovat pune banii la loc. Omul și-a vândut casa și vaca și a pus banii la loc. Iar,

numai la o săptămână, toată lumea se mira cum de așa, dintr-o dată, nevasta secretarului de partid, aceeași care îl pârâse pe doctorul Călinescu, și care de o vreme făcea curățenie prin birouri, ca femeie de serviciu, se plimba fudulă prin herghelie, în rochii noi.

Un secretar de partid dând în bobi

Într-o zi, m-am înțeles cu bunul meu prieten Sandu, medicul veterinar al hergheliei, să pornim călări, peste munți, spre Izvoarele Sucevei, sat situat chiar pe granița cu URSS-ul, mai exact, cu Bucovina de nord stăpânită de ruși. De sus cernea o ploaie mocănească. Plecam cu treburi la secția de armăsăruși ce-și avea acolo țarcurile. Încălecasem doi armăsari tineri din secția de dresaj de pe muntele Găina.

Armăsărușii de la Izvoare erau, de fapt, cai în toată regula, aveau între 2 și 3 ani. Când ne-au simțit, au lăsat pășunea și au pornit în goană spre noi, grupându-se, din mers, în două "roți": una împrejurul meu și a doua împrejurul lui Sandu... Și a început bătaia cu armăsarii noștri, care cabrau și zvârleau, iar noi, abia ne mai puteam ține în șea, de teamă să nu cădem în grămada luptei. Noroc că a venit hergheliegiul care-i păzea. A pocnit din harapnic și i-a împrăștiat. Aveau respect pentru hergheliegiu. Acesta îi păzea mai cu seamă să nu o ia razna peste frontieră, că s-a mai întâmplat să fugă la ruși și s-au întors cotonogiți, după ce fuseseră încălecați acolo cu șei de lemn.

Ne-a primit Coroamă, șeful de secție. Și cum nu mai aveam ce face afară, pentru că "văzuserăm" deja caii, am intrat, înfrigurați și murați de ploaie, într-o bucătărioară cu o plită încinsă, în care trosneau bușteni de brad. Dezbrăcarea, și sticla de "horospincă" pe masă! O băutură cu nume huțulesc, făcută din spirt, apă și zahăr ars, care arde pe gât. Alcoolul provenea din trusa de urgențe aflată în dotarea medicului veterinar. Acum urgența era la noi... Băutura ne încălzi grabnic, alternată cu bobi copti pe plita fierbinte, așa că, în curând, ne uscasem de-a binelea și chiar ne înveselisem. A urmat partea mai interesantă, când Coroamă, care era și secretar de partid pe comună, s-a oferit să ne dea în bobi. Ți-arunca bobii pe plită, într-un anumit fel, și, ca o adevărată ghicitoare, îți spunea ceva din viitorul apropiat. După Sandu, am urmat eu la rând. Când mi-a dat mie, s-a înegrit la față și mi-a zis că nu-mi poate spune ce vede. Era prin 1956,

deci aveam cam 30 de ani... Am insistat. "Vă cade moarte... Și foarte aproape. Dacă scăpați din asta, veți trăi mulți ani." N-am luat în serios treaba, dar parcă mă râcăia puțin, printr-un loc scăpat de sub controlul rațiunii.

Am mai băut. Se înoptase de-a binelea. Și Sandu, și eu eram făcuți bine. Am pornit spre casă. Ploaia mocănească era tot mai deasă. Aplecați pe gâtul huțulilor, ne-am lăsat duși de ei. Căci, nu degeaba i se spune huțului "calul bețivului". Și am pierdut drumul. Căiuții noștri ba urcau pieptiș culmile, ba coborau, luncând ușor, văile. În jur, numai pădure, noapte și ploaie. Ne biciuiau crengile brazilor. Dar noi nu simțeam, căci eram aplecați de-a-ntregul pe gâtul cailor. Într-un târziu, murați și pe jumătate adormiți, zărim de pe un vârf de munte, niște lumini în vale. Erau luminile secției de iepșoare, Camionca, cea de sub muntele Chiciura. La vederea luminilor, caii au pornit în galop. Trecând printr-o curte locuită, am luat în gât o frânghie de rufe. Din cauza vitezei, lovitura a fost puternică și am căzut de pe cal. Noroc că aveam un fular gros, altfel putea să-mi rupă beregata. Sandu m-a ajutat să încălec și am ajuns, cu bine, acasă.

Călătorii cu momente de cumpănă

A doua zi se făcu timp frumos. Plecam cu un docar, până la poșta din Moldova Sulița. Pe drum, niște țigănci, pe care le luasem în docar, ne-au ghicit în palmă. Zice una, ferește-te, ai dușmani lângă tine. Ai grijă!

La întoarcere, am luat cu noi o învățătoare, care mergea și ea, "la deal". Uitasem să vă spun că la Lucina era și o școală, cu o singură clasă și cu șase elevi din patru clase... Ședeam cu fata și cu vizitiul, în față. În dreapta, apa Lucavei, în stânga, șanțul și un gard din sârmă ghimpată. Eram veseli, trecusem puțin și pe la crâșmă. Că, așa-i la munte! Deodată, o bucată de stâncă se

desprinde din munte și cade în drum, izbindu-se de roata docarului nostru. Rupt în două, docarul o ia razna. Caii, cu roțile din față, o iau înainte. Noi, prăbușiți în colbul drumului, rămânem în urmă. Când deschid ochii, văd, în sus, două picioare zgâriate. Erau picioarele fetei, care fusese proiectată în gard. Eu m-am ales doar cu un braț călcat, în rest n-am avut mare lucru, dar pe loc mi-am adus aminte, fără să vreau, de datul în bobi și de țigănci.

A doua zi, am pornit spre casă. De curând fusesem transferat la stațiunea experimentală de lângă Cluj. Era zi de salariu și toată lumea mergea, cu camionul hergheliei, "la vale", la "Câmpu", să-și cheltuiască banii și să se întoarcă seara, "veselă", acasă. Și iată că un camion de acela, plin cu oameni, intră într-un șanț și se răstoarnă alene, numai așa ca să-i proiecteze pe câțiva dintre noi peste gard, în pășunea unui om, iar eu să cad pe mâna sclintită o zi înainte, cu unul cu un acordeon, peste mine... M-a durut, dar a trecut.

De la "Câmpu", am luat acceleratul și am ajuns, cu bine, la Cluj. La barieră, am făcut semn cu mâna cea bună și m-am urcat într-un camion, în față, lângă șofer. M-am bucurat că mașina mergea chiar spre stațiunea noastră, dar bucuria mi-a trecut repede când am constatat că șoferul era "bine făcut". Puteam să cobor, dar am rămas în mașină. Drumul a decurs normal, până la ultima cotitură. Dar cum numai cotise să intre în sat, camionul intră într-un cogeamite castan. Parbrizul din față, făcut țândări, și eu, cu fruntea înfiptă în el. Sângele îmi curgea drept în ochi. Am crezut că mi-am spart un ochi. Dar a am avut noroc: ochiul mi-a rămas întreg. Până atunci și de atunci înapoi, n-am avut niciun accident. Trecusem, cu bine, o cumpănă a vieții. Una mare și... nici măcar nu-mi trecuse prin cap să-i mulțumesc lui Dumnezeu, că m-a apărut.

Despărțirea de Lucina

Lucina, pentru mine, nu e doar o localitate, ea face parte din ființa mea. Am venit acolo, pentru prima dată, când aveam 25 ani, și am plecat de acolo, pentru ultima dată, cu doi ani înainte de pensie. I-am dăruit hergheliei o parte din viața mea. I-am reconstituit registrele genealogice, arse în război, i-am pus la punct creșterea huțului pe linii și familii, acolo am produs "Poneiul românesc", am realizat, prin infuzia huțului cu Semigreul românesc, "Calul

de Bucovina", am sărbătorit jubileul de un secol și jumătate al istoricii hergheliei. Și asta fără nici o lozincă comunistă, cu toate mărimile județului de față. Dar câte alte lucruri frumoase s-au făcut la Lucina!

Pe cât de încântătoare a fost prima mea venire la Lucina, pe atât de dureroasă, de sfâșietoare a fost despărțirea. Îmi venea să sărut fiecare piatră, fiecare floare, fiecare mînz, pe care știam că nu le voi mai vedea niciodată.

Era în septembrie 1984. Aveam pașaportul în buzunar. Am sărutat pentru ultima oară pământul Lucinei. Am mai cutreierat odată, la despărțire, toate înălțimile, toate potecile, tot, tot, tot. Pentru ultima oară. Am fost și la Chiciura, la crucea întemeietorului Lucinei, pe care o restaurasem mai odinioară. Și, de aici, am plecat în lume. Sărac, dar atâta de bogat, cu aceste amintiri...

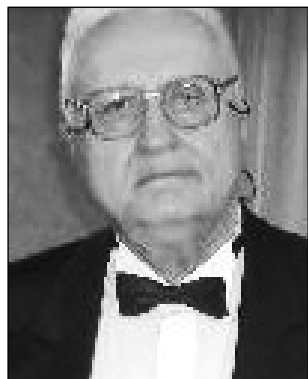
Canada, 1989.

DESPRE AUTOR:

Erast CĂLINESCU (n. 1926, Cernăuți). Refugiat în România, mai întâi în 1940, apoi în 1944, împreună cu părinții (tatăl agronom, mama casnică). Studii liceale la Deva (1945). Licențiat al Facultății de Zootehnie București, cu specialitatea inginer zootehnist (1950). Cercetător la Institutul de Cercetări Zootehnice București și la Stațiunea de Cercetări Zootehnice Bontida, județul Cluj (1950-1970). Cadru de cercetare în instituții ale Ministerului Agriculturii, colaborări FAO (1971-1984). Doctor în agronomie, la Institutul Agronomic Cluj (1969). Refugiat politic în Canada (1984). Repatriat în România (2011).

Activitate publicistică: *Viața, ca o vizită, instantanee* (București, Ed. Vremea, 2008), 76 publicații în broșuri, anale și reviste de specialitate, colaborator permanent al revistei "Cuvântul Românesc" (Canada) și al revistelor "Puncte Cardinale" și "Permanențe" (România).

Vremuri de bejenie

Refugiul polonezilor, premergător refugiului românesc

Primul nostru refugiu, din august 1940, se întâmpla la un an de la refugiul polonezilor, la care am fost martor și cu care întotdeauna am asociat fuga noastră de sub ocupații. Memoria afectivă reproduce imagini din copilărie, cu ofițeri polonezi, înaintând în coloane interminabile pe drumul ce ducea din Cernăuți spre Siret și Suceava. Chiar dacă acest drum nu trecea pe lângă sâtișorul nostru, Privorochia, din Bucovina, el putea fi văzut de pe dealurile din împrejurimi. El trece acum prin inima mea. Tot într-o coloană am plecat și noi, camuflându-ne, în faptul nopții, prin păduri, pe poteci lăturalnice, spre noua frontieră cu România, țara noastră din care noi nu mai făceam parte de patru săptămâni. Și acest drum a rămas întipărit în mintea mea de copil prins în vârtoarea războiului.

Drumul bejeniei. Cine l-a cunoscut, a rămas cu el în memorie pentru toată viața. Să-ți părăsești casa, lăsând-o în voia Domnului, pentru a te aciuia într-o altă casă, părăsită și ea, de alți bejenari, și lăsată tot în voia Domnului, nu e cea mai plăcută situație din viață. Dar nici viața nu poate fi țesută doar din clipe frumoase.

Pentru mine, un copil de șapte ani, refugiul polonezilor era privit ca un fapt divers, oarecum estompat de preocupările inerente începutului de an școlar 1940/41. Intram atunci în clasa a II-a la școala primară din Privorochia, un mic sâtișor de lângă Cernăuți. Totuși, nu a fost ceva care să nu se țină minte. Deși satul meu era, în linie dreaptă, la o depărtare de circa trei kilometri de șoseaua națională Cernăuți-Siret, norul de praf ridicat de mulțimea vehiculelor de tot felul ale refugiaților polonezi a stăruit la orizont mai bine de o săptămână. Acestea erau într-o mare trecere către teritoriile centrale ale țării și nu se

opreau, în zona noastră, nici măcar pentru necesități de alimentație sau cazare temporară a efectivului. Totuși, pentru mintea mea de copil, refugiul altora era ceva trecător, ca zborul unui stol de păsări călătoare spre țările calde, toamna. Abia după ce am simțit pe propria piele, în 1940, ce înseamnă refugiul, am apreciat această trecere prin Bucovina a cetățenilor din țara vecină ca pe o mare dramă.

Din refugiul polonezilor am rămas cu un coleg, așa putea spune chiar cu un prieten, Tadeus Pascinschi, stabilit cu părinții în Rădăuți. Cu el am fost coleg în clasa a III-a primară, iar după aceea coleg de liceu la "Eudoxiu Hurmuzachi", până în clasa a VIII-a. Destinul m-a dus și pe mine la Rădăuți, în refugiu. Având locuințe apropiate, o bună parte din timp ne jucam împreună. Nu voi uita vizitele pe care le făceam la frizeria tatălui lui Tadeus care, nu știu de ce, mă tot ciupea cu foarfeca când mă freza, ceea ce îmi producea o senzație neplăcută și mă făcea să nu-l prea înghesui cu vizitele în scaunul de tuns. După absolvirea liceului, drumurile noastre s-au despărțit. Tadeus s-a întors în țara sa, unde a absolvit și o facultate. Ne-am întâlnit o singură dată, după despărțire, când a venit, în 1960, în Bucovina noastră, la o întâlnire a colegilor de liceu.

Patru săptămâni de ocupație rusească

Cele mai vii amintiri le păstrez din perioada copilăriei. Prin multe întâmplări mi-a fost dat să trec în acei ani tulburi.

Era în vara anului 1940, în ajun de Sâncetru. Așa numeam noi sărbătoarea sfinților Petru și Pavel. Mama cocea colaci în cuptor. Dinspre răsărit se stârni un vânt puternic. Puternic și rece. Veneau tancurile rusești. Veneau repede. Atât de repede încât lăsau în urma lor timpul. Nici nu aveam răgaz să ne gândim ce ar fi bine să facem.

Nimeni din familie nu bănuia că se poate întâmpla ceva rău cu țara. Ne aflam în plină vacanță. Cu doar câteva zile mai înainte, militarii încartiruiți în zonă plecaseră fără să spună nimănui nimic. Mai plecaseră ei și de alte dați, dar niciodată nu se întâmpla să plece așa, fără să ne anunțe că merg la aplicații și că se vor întoarce în scurt timp. De data aceasta, s-a întâmplat. Mai pe urmă, ne-am dat seama că, la plecare, și-au luat și lucrurile ce le aveau pe lângă ei. Ca și cum ar fi plecat definitiv. Ca și cum părăseau aceste locuri pentru totdeauna.

La Cernăuți, trupe de militari, în mare grabă părăseau amplasamentele. Pe străzi era o forfotă continuă. În ochii oamenilor, frică și groază. Iar în Privorochia, liniște deplină. Nu se știa nimic și era bine. Petreceam împreună cu alți copii de vârsta mea, cățărați, în amiaza mare, în cireșii înalți din dealul satului, mâncând cireșe. Cireșele erau amare, dar noi le mâncam ca și cum ar fi fost dulci. Eram lipsiți de griji și bucuroși că putem savura direct din pom fructele negre și mărunte. Din vârful copacilor aveam o vedere panoramică a întregii zone. La un moment dat, se ridică în zare un nor de praf plutind dinspre drumul național ce venea de la Cernăuți. Un nor similar am mai putut vedea doar cu un an în urmă, în septembrie, când se refugiau polonezii, atacați în patria lor de nemți și de ruși. De astă dată, era rândul nostru să suportăm ocupația rusească dictată de Pactul Ribbentrop-Molotov.

Norul de praf plana peste o coloană mare de mașini cu însemne rusești. Coloana se îndrepta spre satul nostru, huruind nebunește. Abia atunci ne-am dumerit noi de ce compania de rezerviști români, încartiruită în sat la începutul anului, părăsi în mare grabă, cu doar două zile înainte, localitatea noastră.

Dintr-o dată, coloana rusească își încetini înaintarea. Se opri. Am numărat mașinile, erau în jur de 30, unele mai mari, altele mai mici. Soldații au scos din ele niște corturi verzi, destul de măricele, și le-au întins pe toloaca de lângă pădure. Noi, fuga încolo, curioși cine sunt noii veniți. Soldații nu ne-au gonit. Ba, dimpotrivă, păreau a fi foarte prietenoși cu noi. Erau oameni ca toți oamenii. Probabil, mulți dintre ei aveau acasă, în Rusia, copii. Păreau pașnici, ca persoane individuale. Mai veneau și în sat să facă târguiești pentru a se asigura cu cele necesare traiului zilnic. Cumpărau găini, legume,

ouă... Dar mai cu seamă căutau rachi. Singura dugheană din sat și-a terminat repede rezervele, pe care nu putea să le completeze din cauza restricțiilor de circulație care fuseseră introduse de noile autorități. Tranzacțiile se făceau în ruble, dar mai circula și leul.

Din ce în ce mai des, tata mai pleca la Cernăuți, pe jos. 23 de kilometru nu era o distanță chiar atât de mică pentru a fi măsurată cu piciorul. Dar trebuia să meargă. Acolo locuiau aproape toate rudele noastre. Iar la oraș, se cunoștea mai bine situația. Tata se sfătuia cu ai săi, încerca să se pună la cale cu ei, să vadă ce se mai poate face pentru a scăpa de "raiul" rusesc. Tatonau împreună diferite posibilități de repatriere în funcție de profesiunea pe care fiecare dintre ei o avea.

Într-o zi a venit de la Cernăuți bunicul din partea tatei, cu căruța, dar a plecat spre seară de la noi, încărcat cu mai multe lucruri. După câteva zile a venit de la Bobești-Storojineț și bunicul din partea mamei, dar a plecat și el de curând, încărcat cu diverse lucruri. La Privorochia, noi rămăsesem numai cu strictul necesar. Rămăsesem în așteptare. În așteptare de ce? Nimeni dintre noi nu știa ce așteaptă. Așteptam ceva. Poate o minune. Poate reușim și noi să trecem "dincolo", la ai noștri. Poate ne dă și nouă Dumnezeu noroc să trecem frontiera. Dar știam cu toții că e strașnic de păzită și nu e chip de a o trece cu una, cu două.

Între timp, m-am obișnuit cu noii "consăteni". Chiar mi-am făcut și câțiva prieteni printre rușii aceea blânzi care tot aveau copii lăsați la vatră. Într-una din zile, unul dintre ruși urma să plece cu camionul într-un sat vecin. M-a luat și pe mine în cabină să mă plimbe, iar la marginea satului m-a dat jos, ca să mă întorc acasă. Nu știu prin ce mijloace părinții au aflat că am plecat din sat cu o mașină rusească. "L-au luat rușii", ziceau oamenii. Zarvă mare acasă și nu vă mai spun ce-am pățit când am ajuns acasă.

Așa am trăit vreme de mai bine de patru săptămâni, timp în care tata se străduia ca din rachiul cu secărică, făcut în casă, să adune cât mai mulți bani. Secărică se spunea, în părțile noastre, la chimen. Rublele, le schimba imediat în lei.

Vacanța de vară decurgea normal, ba chiar destul de plăcut, deși în casă și în sat se simțea o presiune și o agitație mare, fiecare având grijă cu cine vorbește și mai ales despre ce vorbește.

Într-una din zile, mai pe înserate, tata și-a pus un rucsac în spate, mama și-a luat o geantă pe umăr, și mi-au spus că ne ducem la Stăneștii de Jos, sat aflat la vreo cinci kilometri de Privorochia. Nu mi-au spus însă că de acolo vom pleca spre graniță pentru a trece în România.

Acasă, am lăsat aproape toate lucrurile așa cum erau: în grajd, vacile și calul, în coteț, găinile. Celelalte obiecte ce se puteau găsi într-o curte de bun gospodar, au rămas toate la locul lor, într-o ordine care nu vroia să fie deranjată. Ce s-o fi ales din ele, nu am putut să știu niciodată.

Am luat-o, tustrei, pe jos, pas cu pas, spre Stăneștii de Jos, pe un drumeag de scurtătură și nu prea la vedere. Trecând pe lângă vecinul nostru, Costache, tata l-a salutat iar acesta i-a răspuns "Drum bun, domnule director, și să vă întoarceți sănătoși!".

Așa am plecat de-acasă, în primul nostru refugiu.

Pe poteci lăturalnice, spre patria mamă

La lăsarea întunerecului am intrat în Stăneștii de Jos, fără a ne fi întâlnit cu prea multă lume și nici cu trupe de ocupație. Aici am tras la o casă de oameni gospodari, la sfatul călăuzelor noastre care urmau să ne conducă peste graniță. De la noile gazde, mai trebuia să batem cu piciorul vreo 35 de kilometri până la noua graniță cu România. Timp de patru zile am stat doșiți în casă, privind doar prin geam la mișcările de pe drum. A fost și o zi de mică panică: a apărut pe drum un camion rusesc. Era o surpriză, pentru că în acel sătuc nu existau trupe de ocupație.

Această grea așteptare a noastră fusese necesară pentru ca să se adune toată lumea, să se întregească grupul care urma să treacă, pe ascuns, frontiera.

Și iată că, după mai bine de o lună de zile de la data ocupației, am ieșit din sat la căderea serii, îndreptându-ne spre locul de adunare, stabilit într-o luncă. Ne-am adunat acolo vreo 30 de suflete. Înainte de a porni spre frontieră, toată lumea a îngenunchiat și s-a rugat la bunul Dumnezeu pentru izbândă. Eu eram foarte pregătit sufletește, chiar dacă nu împlinisem nici măcar opt ani. Spuneam că dacă se întâmplă cumva să ne zărească rușii, noi o vom lua la fugă ca iepurii, în patru labe. Toată lumea tăcea molcom. Nimănui nu-i ardea de glumă. Era un act temerar, cu multe riscuri, de care toți erau conștienți, dar

pe care toți încercau să le minimalizeze, pentru a nu pierde curajul și a rămâne în bună formă. Ne aștepta o cale lungă și anevoioasă.

Am pornit la drum aproape pe întuneric, cam pe la ora zece seara, într-o coloană ce avea o călăuză în față și o altă călăuză în spate, pe cărări numai de aceștia știute, pentru a ocoli zonele locuite și păzite de trupe rusești. Pe cât de tensionați eram noi, pe atât de liniștită era natura din jurul nostru. O noapte de vis, cu cer înstelat și cu un Dumnezeu protector care ne însoțea de acolo de sus, ne dădea mari speranțe. Deasupra micului deal ce se șteea în zare apăru luna. O priveam ca pe o călăuză bună și fidelă.

După vreo două ore de mers neîntrerupt am făcut un prim popas într-o tarla cu porumb. Pe timpul popasului, una dintre călăuze a plecat în recunoaștere. Aveam în față o zonă periculoasă, pe care trebuia să o traversăm în mare tăină. Călăuza s-a întors și ne-a dat un semn. Am pornit din nou la drum. Dar, la un moment dat, numai ce auzi vocea, abia șoptită dar foarte clară, a călăuzei: "La pământ!" Ne-am așternut cu toții pe pânțele, în porumb. La orizont, pe un drumeag pe care trebuia să-l traversăm, patrula o santinelă rusească. A trebuit să așteptăm ceva timp întinși la pământ. Abia după ce santinela s-a mai îndepărtat, ne-am putut continua drumul. Tocmai treceam pe lângă niște corturi cu ruși care dormeau. Erau la numai 200 de metri de noi. Cu mila lui Dumnezeu, am depășit și această cumpănă.

De aici, am intrat într-o pădure deasă și întunecoasă. Am mers pe o potecă încă vreo două ore. La mijlocul pădurii, într-o mică poiană, călăuzele s-au oprit. "Faceți cerc, aici, în jurul nostru!", ne-au zis. "Gata, am ajuns, suntem în

Prăznuirea victimelor masacrului de la Lunca din 6 spre 7 februarie 1941 și a deportărilor ce au urmat. În stânga, sprijinit în cârjă, gospodarul patriot Sain Mândrescu din satul Buda-Mahala de lângă Cernăuți, care, împreună cu soția Marioara, au suportat toate cheltuielile praznicului

Foto: Nicolae Hauca

România.” Nu vă mai spun cât de fericiți ne-am simțit în acel moment! Unii au plâns de bucurie. Am căzut cu toții în genunchi și ne-am închinat Cerului, mulțumind Bunului Dumnezeu pentru grija ce ne-a purtat. Apoi am sărutat pământul patriei.

Căsuțe părăsite, plângând după stăpâni

Am mai mers înainte prin pădure, iar la apariția zorilor am ieșit din pădure pe un izlaz, unde ne-au ieșit înainte lătrând niște câini ciobănești. Dar nu ne-am speriat. Erau câinii noștri. După câteva minute au apărut și grănicerii români, care ne-au luat cu ei la pichetul lor din Mihăileni. Am stat acolo până s-a făcut dimineața, după care am plecat la Centrul de refugiați din Dărăbani. Eram epuizați de drumul făcut prin câmpuri, porumbiști și păduri o noapte întreagă. Dar mai ales, ne-a obosit stresul din timpul trecerii frontierei. Abia acum realizasem că acele corturi negre, pe lângă care trecuserăm în miez de noapte, erau ale grănicerilor ruși.

Tata a închiriat o căruță. Și cum mergeam cu căruța pe drum, părinții au observat că mi s-a albit părul la ceafă. Au măsurat cu ochii pata albă de păr: era cât o monedă cu un diametru de circa 3 centimetri. Frica și stresul își spuseră cuvântul.

La sosirea în Darabani, tata a mers la autorități pentru perfectarea documentelor, iar noi am stat într-un părculeț. Mai mulți localnici au venit la noi să stea de vorbă și să ne ajute cu apă și cu de-ale gurii. Eram leșinat de foame. O femeie mi-a adus o cană cu lapte, pe care am băut-o pe nerăsuflăte. Așa mi-am revenit în fire.

După formalitățile de înregistrare, am plecat cu trenul la Rădăuți. Acolo ne așteptau celelalte rude ale noastre, venite din Cernăuți, pe cale legală, cu un tren de refugiați. Ne-am stabilit, împreună cu ei, într-o casă din care tocmai pleaseră nemții în Germania.

Ce soartă grea pot avea oamenii nevoiți să plece în bejenie! Dar și ce destin tragic le este dat să trăiască sărmanelor căsuțe cu streșini plângând în ploaie după stăpânii lor! Cine știe unde și-or fi găsit loc de popas gospodarii acestor case, plecați în Germania. Și cine știe ce suflet de om va da viață casei noastre părăsite în micul sătuc Privorochia rămasă să îndure calvarul golgotei comuniste în nordul înstrăinat al Bucovinei.

Malancă din Crasna, Strojineț

PE COPERTĂ:

Pag. 1 - *Luczyna / Lucina*, acuarelă de Franz Xavier KNAPP (03.09.1809, Tachau – 16.09.1883, Cernăuți). Face parte din albumul "Illustrierte Bukowina" (Bucovina ilustrată), cu planșe lucrate în acuarelă și peniță, executat de F. X. Knapp la comanda amplexorilor Guvernului regional imperial pentru Bucovina și trimis, în 1867, la Viena, ca omagiu fostului Guvernator al Bucovinei Karl Graf von Rothkirch-Panthen" (1858-1860).

Pag. 3 – Diplomă de membru fondator al Societății pentru Literatura și Cultura Română în Bucovina, emisă rentierului român Vasile Costinescu, la Cernăuți, în data 31 decembrie 1870, sub semnătura lui Gheorghe Hurmuzachi, președinte, și Miron Călinescu, secretar. Teologul Miron Călinescu a fost profesorul de religie al gimnazistului Mihail Eminowici, viitorul poet Mihai Eminescu. Diploma se păstrează în arhiva personală a artistului plastic Radu Costinescu din București.

Pag. 4 – Drapelul corului "Dragoș Vodă" al Societății pentru Cultură Românească "Mihai Eminescu" din Cernăuți, care și-a sărbătorit recent două decenii de existență. Purtător de drapel – Nicolae Pridii, din Ceahor, membru fondator al corului "Dragoș Vodă".

Foto: Vasile PALADEAN

